

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Projekt sfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025

PROJEKT

Olsztyn, 22 stycznia 2013 r.

Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego:

Jacek Protas
Gustaw Marek Brzezina
Jarosław Marek Słoma
Anna Wasilewska
Witold Wróblewski

Eksperti zewnętrzni:

prof. dr hab. Jacek Szlachta
dr hab. Wojciech Dziemianowicz, prof. UW

Zespół ds. aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020:

Jarosław Marek Słoma	Marian Jurak	Renata Samełko
Henryk Borzym	Andrzej Koniecko	Maria Sokoll
Bożena Cebulka	Andrzej Krawczyk	Jerzy Szczepanik
Wiesław Drożdżyński	dr Rafał Kućmański	Roman Świtaj
insp. dr Robert Częścik	Wiesław Łubiński	Romuald Tański
Wojciech Giecko	Jolanta Marozas	Małgorzata Tarnowska
dr hab. Mirosław Gornowicz	Andrzej Niczuk	prof. dr hab. inż. Zbigniew Walczyk
Danuta Górka	dr Michał Opieczyński	Agnieszka Wobolewicz
Wojciech Gromadka	Anna Łukaszewicz-Paczkowska	Wiktor Wójcik
Igor Marek Hutnikiewicz	Mirosław Pampuch	Lidia Wójtowicz
Arkadiusz Jachimowicz	Grażyna Przasnyska	Bożena Wrzeszcz-Zwada
Piotr Jakubowski	Wiesława Przybysz	

Zespół Zadaniowy ds. Planowania Strategicznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie :

Lidia Wójtowicz	Igor Marek Hutnikiewicz	Robert Szewczyk
Marek Bauman	Grzegorz Drozdowski	Ryszard Wasieński
Bogdan Bochenek	dr Michał Opieczyński	Wiktor Wójcik
Maciej Bułkowski	Wiesława Przybysz	Bożena Wrzeszcz-Zwada
Elżbieta Ciesielska	Alicja Rutecka	Dorota Zalewska
Zdzisław Fadrowski	Jarosław Sarnowski	Radosław Zawadzki
Joanna Glezman	Wioletta Sokół	

SPIS TREŚCI:

1. ZAKTUALIZOWANA STRATEGIA	4
2. WIZJA WOJEWÓDZTWA W 2025 ROKU	5
3. PRIORYTETY STRATEGICZNE	6
4. SYNTEZA DIAGNOZY STRATEGICZNEJ	7
4.1. PRIORYTET: KONKURENCYJNA GOSPODARKA	7
4.2. PRIORYTET: OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO	17
4.3. PRIORYTET: NOWOCZESNE SIECI	22
4.4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	26
5. ANALIZA SWOT, SWOT/TOWS I SCENARIUSZE ROZWOJU	34
6. CEL GŁÓWNY	38
7. CELE STRATEGICZNE	40
7.1. CEL STRATEGICZNY 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI	40
7.2. CEL STRATEGICZNY 2. WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ	43
7.3. CEL STRATEGICZNY 3. WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH	46
7.4. CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU	49
8. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	53
8.1. OSI – TYGRYS WARMIŃSKO-MAZURSKI	54
8.2. OSI – AGLOMERACJA OLSZTYNA	55
8.3. OSI – OŚRODKI SUBREGIONALNE	56
8.4. OSI – NOWOCZESNA WIEŚ	57
8.5. OSI – OBSZARY PERYFERYZACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ	58
8.6. OSI – OBSZARY O SŁABYM DOSTĘPIE DO USŁUG PUBLICZNYCH	59
8.7. OSI – OBSZARY PRZYGRANICZNE	60
8.8. OSI – OBSZARY WYMAGAJĄCE RESTRUKTURYZACJI I REWITALIZACJI	61
8.9. OSI – OBSZARY O EKSTREMALNIE NISKIEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ	62
9. INTELIGENTNE SPECJALIZACJE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	63
9.1. EKONOMIA WODY	65
9.2. ŻYWNOŚĆ WYSOKIEJ JAKOŚCI	65
9.3. DREWNO I MEBLARSTWO	66
10. CELE STRATEGII A STRATEGIE KRAJOWE I STRATEGIA EUROPA 2020	67
11. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	69
12. WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA	70

1. ZAKTUALIZOWANA STRATEGIA

Dokument **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025** powstał w wyniku aktualizacji Strategii z 2005 r. i jest trzecim już etapem planowania strategicznego zapoczątkowanego w 1999 r. przez władze regionu. Podjęcie prac nad aktualizacją wynikało z kilku powodów:

- w otoczeniu krajowym i zagranicznym zaszły dynamiczne zmiany spowodowane głównie kryzysem gospodarczym;
- na poziomie krajowym i Unii Europejskiej przygotowano nowe dokumenty strategiczne:
 - Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo;
 - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie;
 - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030;
 - Strategia Europa 2020;
- przeprowadzono ewaluację średniookresową Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020.

Niniejszy dokument stanowi kontynuację dotychczasowej myśli strategicznej, w szczególności w zakresie:

- wizji rozwoju regionu;
- układu priorytetów rozwoju oraz większości celów operacyjnych.

Jako dokument nowej generacji zawiera kilka elementów wzbogacających dotychczasowe planowanie strategiczne:

- rozbudowano analizę SWOT o część SWOT/TOWS;
- przeprowadzono analizę trendów oraz określono scenariusze rozwoju regionu;
- obszary strategicznej interwencji (OSI);
- inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur.

Jednym z założeń aktualizacji Strategii było dążenie do **koncentracji tematycznej** planowanych działań. Dlatego niektóre dotychczasowe cele operacyjne – zgodnie z ewaluacją i wynikami corocznego monitoringu – zostały poddane ocenie i weryfikacji ich zasadności. Zaowocowało to zmniejszeniem liczby celów operacyjnych.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 powstała w wyniku prac i zaangażowania wielu osób i jest wyrazem ich troski o region. Dokument ten powinien być realnym **narzędziem zarządzania** regionem, przybliżającym wszystkich do realizacji wizji rozwojowej Warmii i Mazur.

Strategia opracowana jest w horyzoncie czasowym do 2025 r. To celowe podejście wynika z długofalowego myślenia strategicznego, sięgającego poza najbliższy okres programowania funduszy europejskich (2014-2020). Jednocześnie jest przejawem realistycznej oceny możliwości osiągnięcia części planowanych celów, warunkowanego niepewną sytuacją w otoczeniu zewnętrznym.

2. WIZJA WOJEWÓDZTWA W 2025 ROKU

Określona w 2005 r. wizja województwa warmińsko-mazurskiego pozostaje aktualna, ponieważ wciąż najlepiej syntetyzuje oczekiwania społeczne co do szans rozwojowych, planów życiowych, a także postrzegania Warmii i Mazur. Aspiracje władz samorządowych i mieszkańców województwa sięgające 2025 r. zawierają się w krótkim, lecz wiele znaczącym hasle:

Warmia i Mazury regionem, w którym warto żyć...

„Warto” oznacza z jednej strony sferę korzyści, w jakiej poruszają się zarówno pracodawcy jak i pracownicy, z drugiej zaś strony kojarzy się z wartościowaniem, ocenianiem, a także dokonywaniem wyborów, który powinien być przywilejem wszystkich mieszkańców województwa.

„Życie” najpełniej łączy kolejne elementy egzystencji człowieka, od narodzin, poprzez szkołę i dalszą edukację, pierwszą pracę, rozwój kariery, aż w końcu spokojną starość.

Wizja ta powinna być odczytywana indywidualnie, ale skierowana jest do wszystkich mieszkańców regionu...

... **niezależnie od wieku.** Młodym mieszkańcom regionu stworzone zostaną szanse na odpowiadający aspiracjom rozwój, a osobom starszym godne warunki do spędzania jesieni życia. Województwo warmińsko-mazurskie będzie regionem przyjaznym dla dzieci.

... **niezależnie od wykształcenia.** Każdy powinien mieć możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, zaś najlepsi muszą być przygotowani do konkurencyjnego rynek pracy w rozwojowych i innowacyjnych branżach. System kształcenia kadr będzie zatem dostarczał takie kwalifikacje, które pozwolą znaleźć zatrudnienie możliwie szerokiej grupie społeczeństwa (łącznie z branżami pracochłonnymi, które również mogą być konkurencyjne), ale przede wszystkim kształtował ducha przedsiębiorczości, który pozwala nie tylko na uzyskanie pracy adekwatnej do kwalifikacji, lecz również rozwija potencjał pracodawców.

... **niezależnie od stanu posiadania.** Niemożliwe jest uczynienie wszystkich bogatymi, szczególnie gdy bogactwo chce się mierzyć stanem majątkowym. Jednak możliwe jest stworzenie wszystkim, niezależnie od tego stanu szans, których wykorzystanie będzie zależało od aktywności samych zainteresowanych. Zamożni mieszkańcy regionu muszą czuć się tu dobrze i bezpiecznie, zaś klimat stworzony wokół przedsiębiorczości pozwoli wyzwolić chęć mnożenia dobrobytu.

... **niezależnie od pochodzenia.** Istotne jest, by z tą wizją utożsamiali się wszyscy mieszkańcy regionu, gdziekolwiek się urodzili, skądkolwiek przybyli i jakiegokolwiek są narodowości.

... **niezależnie od miejsca zamieszkania.** Wspieranie różnorodności funkcji poszczególnych części regionu powinno iść w parze z rozwojem mobilności społecznej, by wspomóc realizację aspiracji mieszkańców miast i wsi w całym województwie.

... **niezależnie od płci.** Konieczne jest osiągnięcie takiego stanu, w którym tego typu rozróżnianie w ogóle nie będzie miało podstaw istnienia.

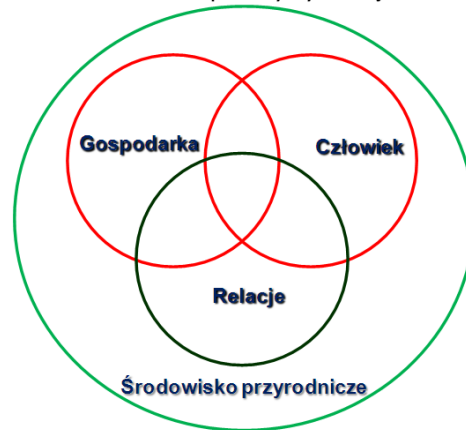
3. PRIORYTETY STRATEGICZNE

Strategia od 2005 r. opiera się na koncepcji trzech płaszczyzn rozwoju, obejmujących: **ludzi, gospodarkę i relacje** między człowiekiem a gospodarką (Schemat 1). Zostały one osadzone w **środowisku przyrodniczym**, ponieważ to w nim odbywają się wszelkie działania człowieka.

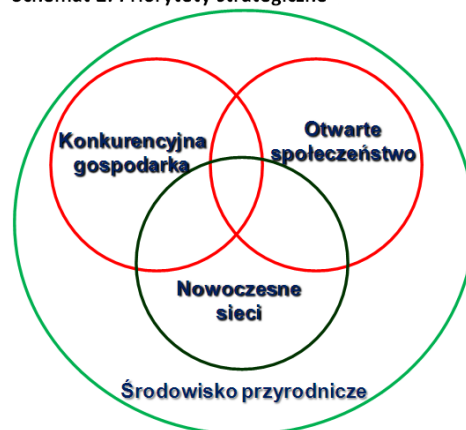
Na tej podstawie wyróżniono trzy priorytety strategiczne (Schemat 2):

1. **Konkurencyjna gospodarka** – konkurencja odbywa się na kilku płaszczyznach, między wieloma podmiotami. Konkuruje ze sobą firmy, ludzie rywalizują o jak najlepsze miejsca pracy, a państwa zachęcają inwestorów do podejmowania działalności na ich terenie. Również regiony, miasta i gminy włączyły się w konkurencję o czynniki rozwojowe. Priorytet ten jest wyraźnym sygnałem, że realizacja wizji rozwojowej wymaga silnej gospodarki regionalnej, opartej o specjalizację i najwyższą z możliwych innowacyjność.
2. **Otwarte społeczeństwo** – nowoczesne podejście do rozwoju kładzie duży nacisk na kapitał społeczny, przejawiający się otwartością na idee, innowacje. Otwartość społeczeństwa, to również chęć kształcenia i podnoszenia kwalifikacji, podejmowania ryzyka i współpracy, a także budowanie zaufania. Wyróżnienie tego priorytetu wynika z głębokiego przeświadczenia, iż trudno jest mówić o konkurencyjnej gospodarce bez otwartego i aktywnego społeczeństwa, tak samo jak postrzeganie otwartości ludzi trudne jest do rozpatrywania w oderwaniu od gospodarki.
3. **Nowoczesne sieci** – w globalnej gospodarce istotnym czynnikiem rozwoju regionów jest ich obecność w różnego rodzaju sieciach. Nowoczesne sieci postrzegane są zarówno jako elementy fizyczne (infrastruktura techniczna), jak również powiązania i relacje (kontakty międzyludzkie, doświadczenia współpracy). Tak, jak ważna jest dla regionu dobrej jakości komunikacja, tak samo istotna jest jakość i charakter współpracy między instytucjami otoczenia biznesu, światem nauki, przedsiębiorcami i samorządem terytorialnym. Szeroko rozumiany udział regionu w sieciach wymaga szczególnego spojrzenia na kwestię współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej, zarówno w układach biznesowych, jak i instytucjonalnych z naciskiem na efekty ekonomiczne.

Schemat 1. Kluczowe płaszczyzny rozwoju

Schemat 2. Priorytety strategiczne

4. SYNTEZA DIAGNOZY STRATEGICZNEJ¹

4.1. PRIORYTET: KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Część firm województwa warmińsko-mazurskiego posiada silną pozycję na rynku, jednak generalnie konkurencyjność firm pozostaje na niezadawalającym poziomie ...

Region osiągnął już wysoki **poziom specjalizacji** w branżach²: produkcja mebli, produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcja artykułów spożywczych oraz produkcja z drewna, korka i wikliny. Część firm odnotowuje wysokie wskaźniki **innowacyjności**³, w szczególności dotyczy to produkcji i naprawy statków i łodzi oraz produkcji: mięsa, wyrobów mleczarskich, wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa, mebli, a także produkcji metalowo-maszynowej. *Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020* ukierunkowana jest na budowanie innowacyjnych specjalizacji regionalnych, wśród których szczególne znaczenie mają: sektor turystyczny (z nowymi formami usług), sektor ICT, sektor meblarski i sektor spożywczy (dostarczający żywność wysokiej jakości). Analizy sektorowe pozwalają również wskazać sektory **wysokiej szansy**, do których zaliczają się w większości wymienione wyżej, a także: rybactwo, przemysł energetyczno-ciepłowniczy, usługi ICT, usługi doradztwa dla biznesu oraz usługi medyczne i opiekę społeczną dla osób uzależnionych od pomocy innych⁴.

Zarówno innowacyjność, jak i osiągnięta specjalizacja wpływają na aktywność eksportową. Liderami w tym zakresie są: produkcja wyrobów z gumy (prawie 40% udziału w eksporcie)⁵, przemysł meblarski (ok. 20%), artykuły spożywcze oraz produkcja metali i wyrobów metalowych (poniżej 10% każdy), produkcja wyrobów z drewna i papieru oraz produkcja pozostałych maszyn i urządzeń (ok. 5% każdy)⁶.

Pomimo wskazanych ocen pozytywnych, generalnie **konkurencyjność** firm województwa jest niska i przejawia się:

- małymi nakładami inwestycyjnymi w przeliczeniu na 1 mieszkańca (jedynie w rolnictwie i szeroko rozumianym handlu były relatywnie wysokie),
- niską produktywnością w przemyśle i budownictwie,
- małym udziałem w krajowym **eksporcie** (1,8%), gdzie głównymi odbiorcami wyrobów z Warmii i Mazur są: Niemcy, Francja i Włochy, a w odróżnieniu od innych województw Polski Wschodniej, niski jest wolumen eksportu do krajów bałtyckich i na Ukrainę,

¹ Niniejsza część Strategii jest oparta na pełnej diagnozie strategicznej: *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Dziemianowicz, Szlachta 2012.

² Domański i in. 2011.

³ Juchniewicz, Grzybowska 2006.

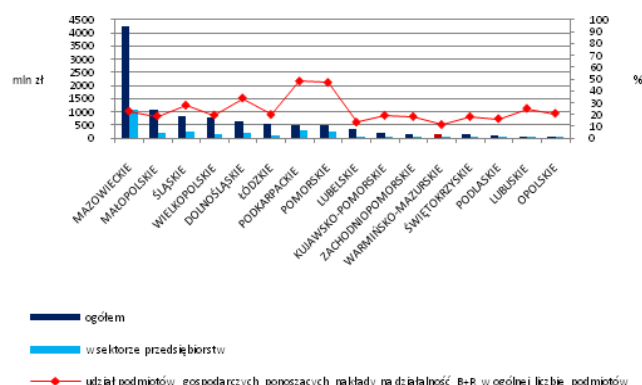
⁴ Tomczyk i in. 2011.

⁵ Należy podkreślić, że jest to wynik *de facto* jednej firmy, którą jest Michelin.

⁶ Komornicki, Szejgiec 2011.

- niską **innowacyjnością** (śladowe nakłady przedsiębiorstw na badania i rozwój (Wykres 1) oraz niekorzystna struktura nakładów na B+R (Wykres 2)),
- minimalnym udziałem w strukturze wartości produkcji sprzedanej **produktów wysokiej techniki**. Udział techniki średnio-wysokiej na poziomie 7% ogólnej sprzedaży przemysłowej stawia region również w gronie naj słabszych w kraju⁷.

Wykres 1. Nakłady na działalność B+R, 2010

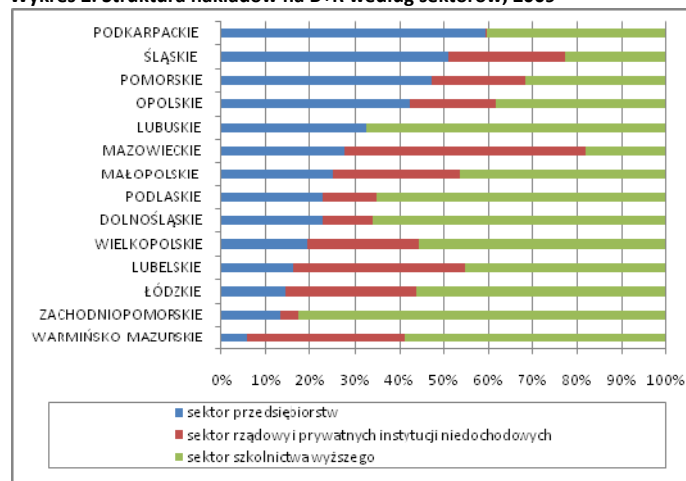
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Warmińsko-mazurskie posiada szczególne środowiskowe uwarunkowania rozwoju gospodarczego ...

O szczególnych walorach przyrodniczych województwa warmińsko-mazurskiego świadczą następujące dane (region zajmuje 7,7% powierzchni Polski):

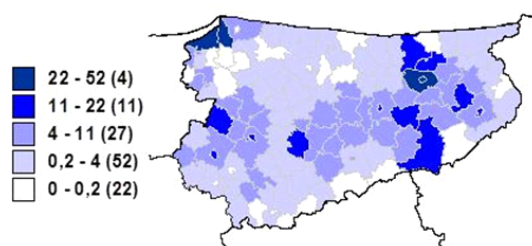
- olbrzymi **potencjał wodny** – na Warmię i Mazury przypada prawie 21,5% powierzchni kraju znajdującej się pod wodą (w tym wodą morską), co daje 1 miejsce w kraju. Również udział tej powierzchni w ogólnej powierzchni województwa jest na Warmii i Mazurach najwyższy w kraju (5,7%). Typowo nadmorskie województwa zachodniopomorskie i pomorskie charakteryzują się omawianym wskaźnikiem na poziomie 5,3% i 4,1%. W znacznej części gmin województwa udział wód powierzchniowych w powierzchni gminy przekracza 10% (Mapa 1).
- **lasy** – zajmują 8,2% wszystkich tego typu terenów w kraju, co stanowi jednocześnie 31% powierzchni województwa i daje 6. pozycję w kraju (Mapa 2);
- obszary o **szczególnych walorach przyrodniczych, prawnie chronione** – 11,1% powierzchni tego typu obszarów w Polsce (szerzej omówiono w części dotyczącej jakości życia).

Wykres 2. Struktura nakładów na B+R według sektorów, 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 1. Udział wód powierzchniowych w ogólnej powierzchni gminy, 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych W-MBPP.

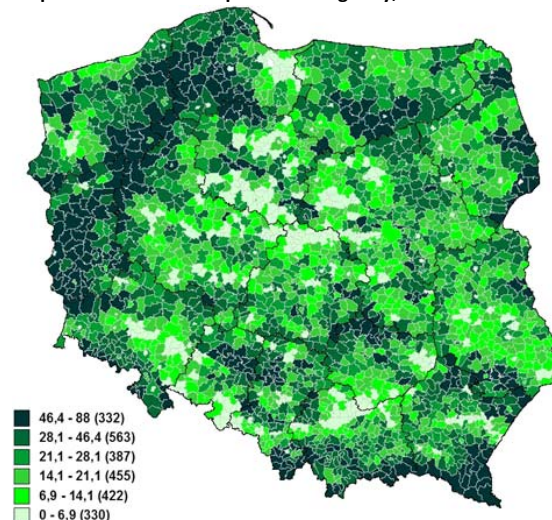
⁷ Nauka i technika... 2011.

...na bazie których rozwinęły się sektory: drzewno i meblarski...

Według European Clusters Observatory województwo warmińsko-mazurskie wykazuje bardzo silną koncentrację zatrudnienia w następujących branżach (mierzona ilorazem lokalizacji)⁸:

- produkcja mebli (najwyższy wskaźnik koncentracji w Europie, pracuje tu ponad 12,6 tys. ludzi);
- produkcja arkuszy fornirowanych, produkcja sklejek, płyt laminowanych, wiórowych oraz desek (3 miejsce w UE);
- produkcja pozostałych wyrobów z drewna; produkcja wyrobów z korka, słomy i materiałów do wyplatania (4 miejsce);
- leśnictwo, pozyskiwanie drewna i pokrewne działalności usługowe (7 lokata);
- produkcja opakowań drewnianych (8 lokata).

Mapa 2. Udział lasów w powierzchni gminy, 2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

...produkcja żywności ...

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje 3 miejsce wśród wszystkich 270 regionów UE pod względem koncentracji produkcji, przetwórstwa i konserwowania mięsa i produktów mięsnych (branża ta zatrudnia ponad 7,7 tys. ludzi).

Produkcja żywności odbywa się w dwóch głównych obszarach:

- **produkcja wysoko towarowa** – region może pochwalić się prawie dwukrotnie wyższą od średniej krajowej wartością dodaną brutto na pracującego w sektorze rolniczym (lepsze jest tylko Zachodniopomorskie). Wyniki te uzyskiwane są dzięki dość korzystnym warunkom dla rozwoju gospodarstw wysoko towarowych, korzystnej strukturze wielkościowej gospodarstw rolnych, rozwiniętemu przemysłowi rolno-spożywczemu, ukierunkowanemu na sektor rolniczy i zagadnienia przyrodnicze potencjałowi naukowemu Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Instytutu Rozwołu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk. W strukturze zasiewów, jak i zbiorów krajowych region ma duże znaczenie w przypadku rzepaku i rzepiku, pszenicy oraz pszenżyta, a także pogłowia bydła oraz – w mniejszym stopniu – pogłowia trzody chlewnej. Powyższe wyniki skutkują wysoką produkcją żywca rzeźnego oraz produkcją mleka;
- **produkcja regionalnej żywności wysokiej jakości** – opiera się głównie na ok. 26 000 małych i średnich gospodarstwach dostarczających żywność naturalną, tradycyjną i ekologiczną na bazie własnych surowców. Co jedenaste gospodarstwo ekologiczne w Polsce zlokalizowane jest w województwie warmińsko-mazurskim (Wykres 4). Pod względem upraw rolnych objętych systemem kontroli w rolnictwie ekologicznym jako procent objętych kontrolą w rolnictwie ekologicznym ogółem w 2010 r. województwo warmińsko-mazurskie również należy do ścisłej czołówki (podobnie jak w przypadku liczby gospodarstw ekologicznych jest to 2 miejsce w Polsce). Blisko 15%

⁸ Kowalski 2013; iloraz lokalizacji to wynik dzielenia różnicy udziału zatrudnienia w danej sekcji w kraju i w regionie sekcji przez różnicę zatrudnienia ogólnego w kraju i ogólnego w danej sekcji.

upraw rolnych objętych systemem kontroli w rolnictwie ekologicznym znajdowało się na Warmii i Mazurach. Udział regionu w ogólnej liczbie i powierzchni ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem wynosił odpowiednio 7,7% i 11,1%. Certyfikat Europejskiej Sieci Dziedzictwa Kulinarного uzyskało 141 przedsiębiorstw wykorzystujących lokalne rolnictwo, przetwórstwo i krótkie łańcuchy sprzedaży.

Warmia i Mazury oferują dogodne warunki dla rozwoju **rybołówstwa**, jednak ulegają one zdecydowanemu pogorszeniu w wyniku intensywnych połowów ryb dokonywanych przez gospodarstwa rybackie. W regionie aktywnie działają grupy rybactwa, których cele nawiązują do obecnych celów Strategii, a w szczególności dotyczą zagadnień: zrównoważonego rozwoju zasobów przyrodniczych, aktywizacji społecznej i atrakcyjności turystycznej.

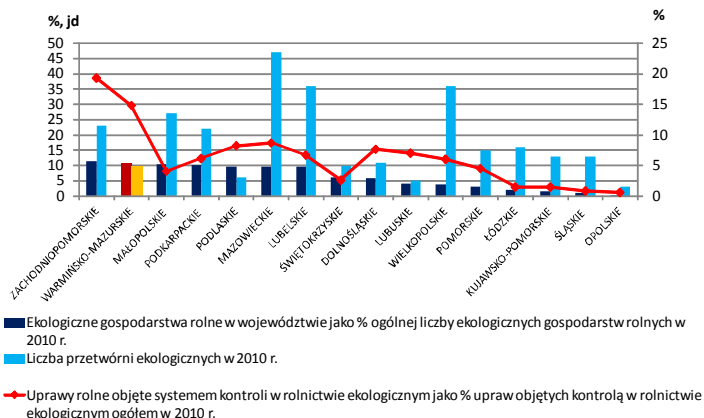
...a przede wszystkim turystyka i branże pokrewne.

Warmia i Mazury należą do chętnie odwiedzanych przez turystów regionów w Polsce, jednak widoczna jest silna konkurencja, szczególnie o turystów zagranicznych (Wykres 3). W ostatnich latach zakończono inwestycje, w wyniku których na terenie województwa powstały hotele cztero- i jeden pięciogwiazdkowy (dwa kolejne na ukończeniu), choć wciąż odczuwalne są deficyty zróżnicowanej bazy hotelowej w części regionu.

Szczególnym zainteresowaniem turystów cieszą się gminy oferujące możliwości uprawiania turystyki wodnej (Mapa 3) oraz gminy, na terenie których turystyczny krajobraz tworzą zamki, kościoły i inne obiekty związane z historią regionu.

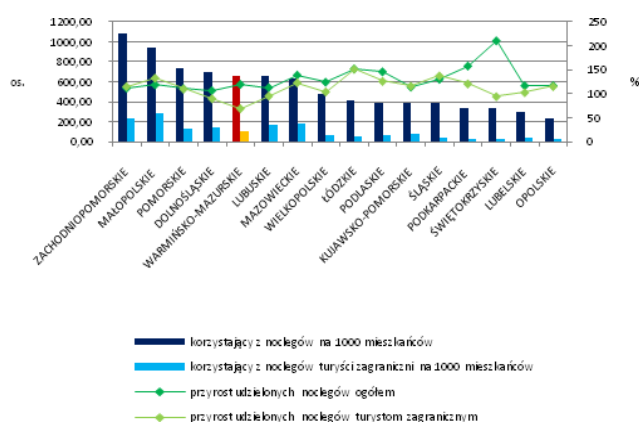
Oprócz działalności ściśle związanej z turystyką, rozwinęły się firmy, które bazują na zasobach wodnych. Ważną grupę stanowią producenci jachtów, łodzi, a także zakłady zajmujące się ich naprawą i konserwacją.

Wykres 4. Rolnictwo ekologiczne

Źródło: Plan działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce w latach 2011-2014. MRIRW, Warszawa 2011.

Wykres 3. Atrakcyjność turystyczna 2004 – 2011

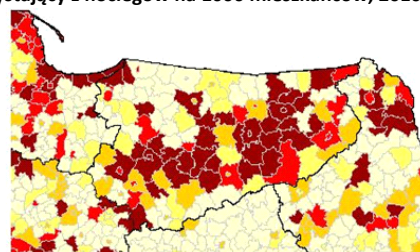

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 3. Korzystający z noclegów na 1000 mieszkańców, 2010

Grupy gmin

- I
- II
- III
- IV
- V

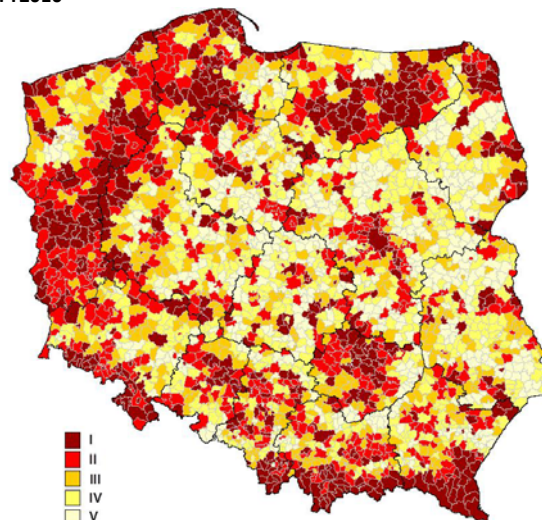
Grupy równoliczne w całej Polsce, I – wartości najwyższe.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Walory turystyczne województwa wynikają również z jego wartości kulturowej oraz rozwoju oferty wypoczynkowej i zdrowotnej.

Warmińsko-mazurskie odnotowuje znaczącą dynamikę liczby osób zainteresowanych ofertą muzealną (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2004-2010 zajmuje 5 miejsce w kraju). Gminy regionu dysponują licznymi obiektami zabytkowymi. Niektóre z gmin plasują się wysoko pod względem w rankingu ze względu na liczbę uczestników imprez.

Wszystkie walory oraz tradycje związane z rozwojem sektora turystycznego powodują, że duża liczba gmin województwa zaliczana jest do najlepszych w Polsce pod względem **rozwoju funkcji turystycznej** (Mapa 4). Do najlepszych w Polsce zaliczane są Mikołajki, ale także liczne miasta i gminy głównie pojezierzy mazurskiego oraz iławskiego.

Mapa 4. Poziom rozwoju funkcji turystycznej w gminach, FT2010

Grupy równoliczne, I – najbardziej konkurencyjne.
Źródło: Derek 2012.

Szczegółowe analizy potencjału turystycznego pozwalają wyróżnić formy turystyki, w których Warmia i Mazury wykazują potencjał rozwojowy⁹: poznawcza, wypoczynkowa, kwalifikowana¹⁰, zdrowotna, biznesowa oraz religijna.

Bolączką regionu jest niska przedsiębiorczość...

Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się bardzo niską przedsiębiorczością, mierzoną liczbą osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców (14 miejsce w kraju). Również dane na temat podmiotów nowo zarejestrowanych i wyrejestrowanych w 2010 r. wskazują, że poziom przedsiębiorczości jest niższy, niż mógłby wynikać z potencjału ludnościowego.

Badania opinii przedsiębiorców Warmii i Mazur wskazują następujące problemy¹¹:

- niewystarczającą dostępność źródeł finansowania rozwoju firm,
- brak efektywnego systemu wspierania innowacji,
- niewielką siłę nabywczą ludności oraz
- niewłaściwy stosunek władz samorządowych do przedsiębiorców.

...która nie łagodzi trudności na rynku pracy.

Rynek pracy województwa warmińsko-mazurskiego postrzegany był przez wiele lat przez pryzmat bezrobocia wynikającego z likwidacji Państwowych Gospodarstw Rolnych. W istocie region odnotowuje najwyższy w kraju wskaźnik bezrobocia rejestrowanego (20%). Szczególnie trudna pod tym względem sytuacja występuje w północnej części województwa (Mapa 5).

⁹ Mrozek 2012.

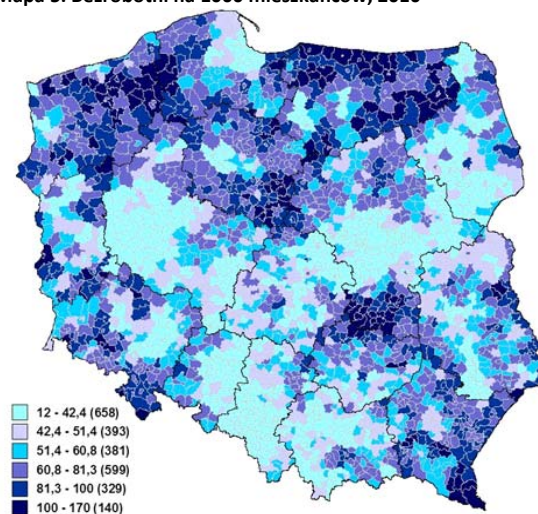
¹⁰ Do turystyki kwalifikowanej zalicza się turystykę pieszą, rowerową, kajakową, motorową i żeglarską a także narciarską.

¹¹ Regulski, Zawistowski 2012.

Jednak charakterystyka rynku pracy województwa powinna uwzględniać następujące fakty:

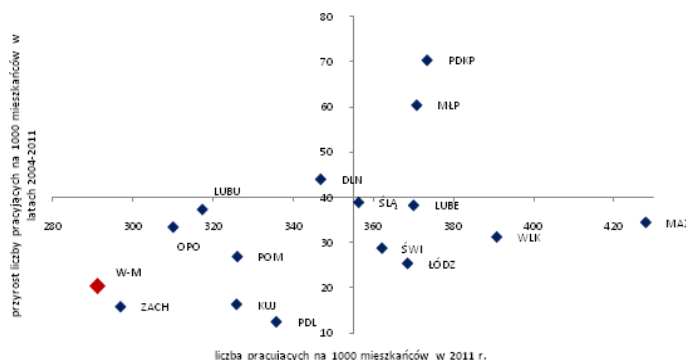
- region cechuje relatywnie niska (zblizona do średniej krajowej) stopa bezrobocia liczona w badaniu aktywności ekonomicznej ludności (BAEL), co pokazuje, że mieszkańcy wykazują wysokie zaangażowanie w poszukiwanie pracy;
- współczynnik aktywności zawodowej w województwie, wynoszący 53,5%, zaliczany jest do najniższych w kraju (14 miejsce). W województwie warmińsko-mazurskim na jedną ofertę pracy przypada 230 zarejestrowanych bezrobotnych, przy średniej krajowej 83;
- relatywnie wysoki jest udział pracujących w firmach mikro i małych w ogóle pracujących (wyższy od przeciętnej krajowej i znacznie wyższy od pozostałych województw w Polsce Wschodniej);
- generalnie liczba pracujących i dynamika zmian plasują region na końcowych miejscach w rankingu województw (Wykres 5);
- w strukturze pracujących zwraca uwagę wysokie zatrudnienie w sektorze publicznym, zaś zdecydowanie niskie w informacji i komunikacji (niecałe 1,3%), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (niecałe 2,2%) oraz działalności finansowej i ubezpieczeniowej (2,4%).

Mapa 5. Bezrobotni na 1000 mieszkańców, 2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 5. Pracujący w Polsce

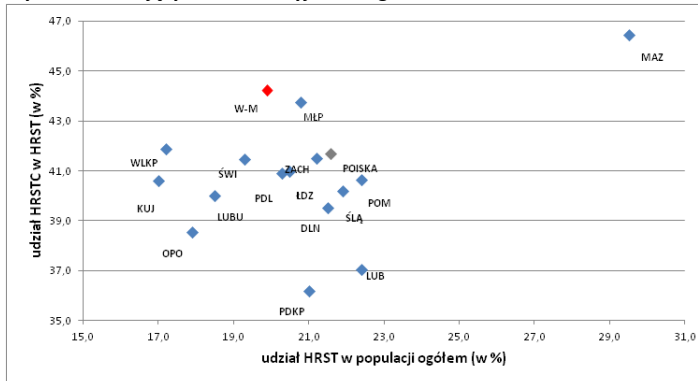
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Region ma potencjał w tworzeniu kadr dla innowacyjnej gospodarki.

Struktura sektorowa pracujących w województwie zbliżona jest do struktury krajowej, zatem podstaw słabych wyników na rynku pracy należy doszukiwać się w niskiej atrakcyjności inwestycyjnej, niskiej przedsiębiorczości, w systemie edukacji i szkolenictwa wyższego oraz w migracjach wywołanych konkurencją innych regionów.

Udział osób stanowiących „zasoby ludzkie dla nauki i techniki” w ogóle populacji wyniósł w 2009 r. blisko 20%, co stanowiło 11 wynik w kraju (Wykres 6). Pod względem liczby osób posiadających wykształcenie wyższe i pracujących dla nauki i techniki województwo warmińsko-mazurskie plasuje się na wysokim, czwartym miejscu w kraju.

Wykres 6. Pracujący dla innowacyjności regionu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

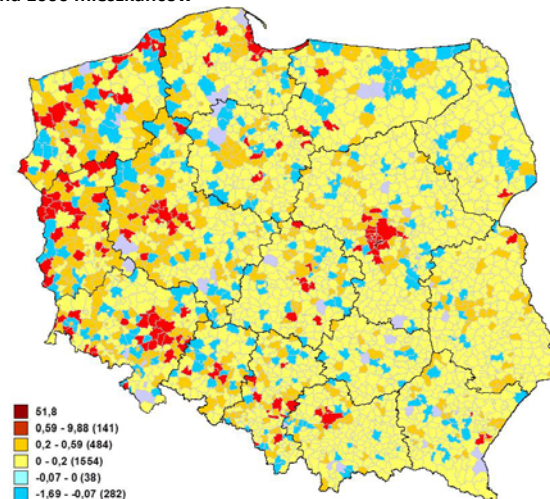
Z punktu widzenia innowacyjności i konkurencyjności gospodarki szczególnie istotny jest udział specjalistów nauk fizycznych, matematycznych, technicznych, przyrodniczych i ochrony zdrowia w ogólnej populacji¹². Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje 7 pozycję w kraju, osiągając wynik nieznacznie poniżej średniej krajowej (5,2% wobec 5,3%).

Inwestorzy zagraniczni omijają województwo.

Pod względem aktywności firm z udziałem podmiotów zagranicznych Warmia i Mazury należą do jednych z najgłupszych polskich województw. Działa tu 1,3% ogółu tego typu podmiotów. Udział regionu w ogólnej liczbie pracujących w spółkach z udziałem zagranicznym wyniósł 0,9%, jeszcze niższy był udział w krajowym imporcie tego typu spółek (ok. 0,8%) przy dość znaczącym udziale w eksporcie (1,5%).

Region odnosi pojedyncze sukcesy w przyciąganiu kapitału zagranicznego do specjalnych stref ekonomicznych (na terenie województwa mają swoje tereny dwie SSE – Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna oraz Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna). Jednak część tych sukcesów wynika z rozwoju inwestycji zlokalizowanych już inwestorów zagranicznych. Gminy województwa posiadają liczne tereny inwestycyjne, często dobrze przygotowane pod względem infrastruktury, jednak w większości przypadku spotykają się z małym zainteresowaniem inwestorów zagranicznych (Mapa 6).

Mapa 6. Dynamika 2004-2010 spółki z udziałem zagranicznym na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

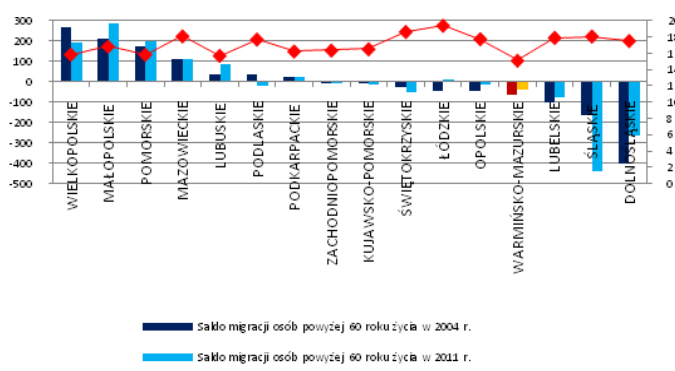
Trend starzenia się społeczeństwa Polski stwarza możliwości, na które trzeba się przygotować.

Na Warmii i Mazurach udział ludności w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności ogółem jest najniższy w kraju (poniżej 15%), choć podobnie jak w całej Polsce, udział ten powoli się zwiększa. Proces starzenia się społeczeństwa będzie wpływał również na konkurencyjność regionów. Wymagane będą usługi najwyższej jakości, a to oznacza, że wzrośnie zapotrzebowanie

na wysokiej jakości kadrę i wysokie zaawansowanie technologiczne (jako elementy wysokiej jakości życia). Istotne będą usługi medyczne i oferta wypoczynkowa. Niestety województwo odnotowuje wciąż ujemne saldo migracji osób powyżej 60 roku życia (Wykres 7).

Na 10 tys. mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego przypada ok. 31 miejsc w domach pomocy społecznej, co daje 3 miejsce w kraju. Region jest konkurencyjny pod względem liczby miejsc

Wykres 7. Starzejące się społeczeństwo

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹² W skład grupy „zasoby ludzkie dla nauki i techniki” (HRST) wchodzi specjaliści nauk fizycznych, matematycznych, technicznych, przyrodniczych i ochrony zdrowia; pozostali specjaliści oraz technicy i inny średni personel.

w domach pomocy społecznej, jak i jej dynamiki (w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, odpowiednio 3 i 4 miejsce w kraju).

Sprawną sieć instytucji otoczenia biznesu jest wciąż wyzwaniem.

W 2012 r. w regionie funkcjonowało 40 ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, co stanowiło 4,9% wszystkich tego typu instytucji w Polsce¹³. Niestety w gronie tym tylko 25% stanowiły ośrodki innowacji (14 miejsce w kraju). Ponadto region charakteryzował się:

- niewielką liczbą inkubatorów przedsiębiorczości, akademickich inkubatorów przedsiębiorczości i preinkubatorów (łącznie 3);
- małą liczbą centrów transferu technologii (4);
- relatywnie niewielką liczbą ośrodków szkoleniowo-doradczych (13).

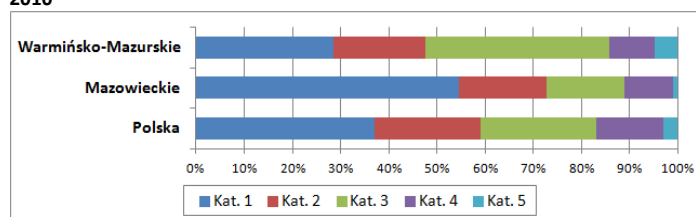
Należy również odnotować brak instytucji potrzebnych na początkowym etapie rozwoju innowacyjnych przedsięwzięć, jak fundusze załączkowe, czy aniołowie biznesu (tego typu instytucji w całej Polsce jest wciąż bardzo niewiele).

Z kolei dość dobrze wygląda nasycenie lokalnymi i regionalnymi funduszami pożyczkowymi (6, co dawało 5 miejsce w Polsce). Podobnie można ocenić sytuację w zakresie funduszy poręczeń kredytowych (również 6, co plasuje region na pierwszym miejscu w kraju).

Ważne jest, że powyższe statystyki nie uwzględniały np. parków technologicznych w fazie rozruchu i w przygotowaniu, a do tych zaliczały się parki w Elblągu, Ełku i Olsztynie.

W województwie warmińsko-mazurskim niemal 30% podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni wyższych i jednostek badawczo-rozwojowych (np. wydziały uczelniane) otrzymało kategorię 1 (najlepszą w pięciostopniowej skali). Wskaźnik dla Polski wynosi w tym przypadku 37% (Wykres 8).

Wykres 8. Ocena parametryczna podstawowych jednostek organizacyjnych, 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPI.

Istotne jest, że tylko część tych jednostek otrzymuje wysoką liczbę punktów za udział w międzynarodowych projektach badawczych oraz wdrożenia nowych technologii i sprzedaż licencji. Wyróżniają się w tym zakresie: Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności (PAN), Instytut Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza oraz jednostki organizacyjne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego: Wydział Bioinżynierii Zwierząt, Wydział Ochrony Środowiska i Rybactwa (także patenty), Wydział Kształtowania Środowiska i Rolnictwa, Wydział Nauk o Żywności, a także Wydział Nauk Technicznych oraz Wydział Biologii i Biotechnologii.

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, kształcący ponad 30 tys. studentów rocznie, posiadający silne wydziały o pełnych prawach akademickich i zatrudniający ok. 3,5 tys. pracowników jest uczelnią na-

¹³ Są to: ośrodki przedsiębiorczości (np. ośrodki szkoleniowo-doradcze, inkubatory przedsiębiorczości); instytucje finansowe (np. fundusze poręczeń kredytowych) i ośrodki innowacji (np. parki technologiczne, centra transferu technologii) (Mażewska, Bąkowski 2012).

dającą Olsztynowi funkcje metropolitalne, a jednocześnie oddziałującą znacząco na możliwości rozwoju całego województwa.

Szczególnym zasobem regionu, również w kontekście innowacyjności i konkurencyjności jest lokalizacja na jego terenie jedynej w Polsce szkoły tego typu, tj. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Zarówno Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, jak i Wyższa Szkoła Policji współpracują z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Elblągu, specjalizującą się w ICT i technologiach środowiskowych.

Warta odnotowania jest inicjatywa utworzenia sieci instytucji, która funkcjonuje pod nazwą Regionalny System Usług – Sieć InnoWaMa. Obecnie do sieci należy 16 instytucji.

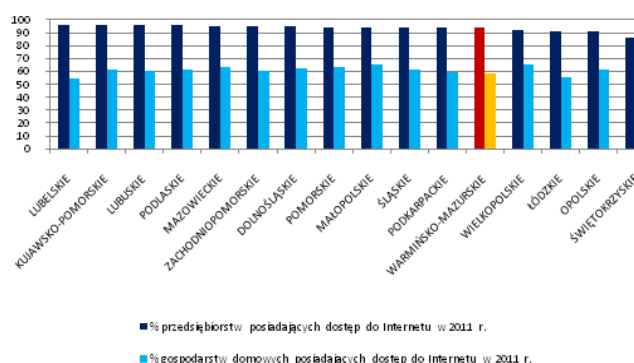
Zróźnicowanie w dostępie do Internetu jest niewielkie, ale Warmia i Mazury są w dolnej części rankingu.

Krajowe zróźnicowanie dostępu do Internetu zarówno przedsiębiorstw, jak i gospodarstw domowych nie jest duże, jednak za każdym razem województwo warmińsko-mazurskie plasuje się w dolnej części rankingu (Wykres 9).

Obok rozwoju sieci teleinformatycznej kluczowym problemem pozostaje kwestia otwartości społecznej na tę formę szeroko rozumianej komunikacji. Również w tym przypadku sytuacja na Warmii i Mazurach wymaga zdecydowanej poprawy (Wykres 10). Poziom wszechstronności korzystania z Internetu i umiejętności obsługi komputera jest dość wyrównany, ale należy do najniższych w kraju. Podobnie wygląda pozycja województwa ze względu na wykorzystanie wszystkich nowych technologii (komputer, Internet, telefon komórkowy). Najnowsze dane pochodzące z *Diagnozy społecznej* niestety potwierdzają słabość regionu. Warmia i Mazury charakteryzują się najmniejszym w Polsce wzrostem liczby osób w wieku 16 lat i więcej korzystających z Internetu (w porównaniu z poprzednim badaniem z 2009 r. nastąpił wzrost tylko o 4,6 punktu proc.).

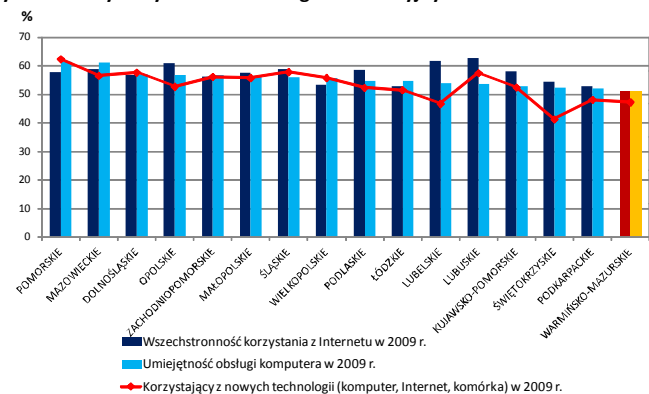
W latach 2008-2011 nastąpił na Warmii i Mazurach wzrost z 64,5% do 88,7% przedsiębiorców korzystających z Internetu w kontaktach z administracją. Należy podkreślić, że zróźnicowanie między wojewódz-

Wykres 9. Dostęp do Internetu

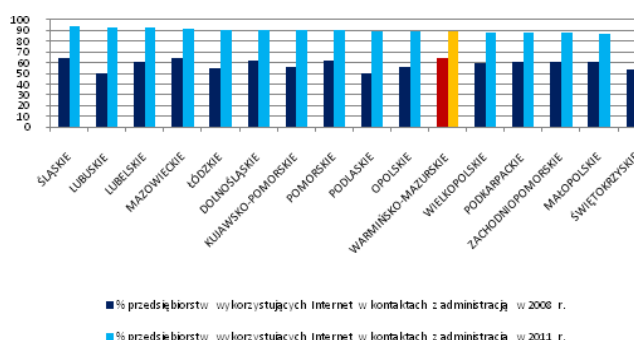
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 10. Wykorzystanie technologii informacyjnych

Źródło: opracowanie własne na Czapirski, Panek 2009.

Wykres 11. Rola Internetu w kontaktach biznes-administracja

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

twami jest niewielkie (ok. 10 punktów proc.) (Wykres 11).

Administracja poprawia swoją sprawność ...

W latach 2007-2009 nastąpiła istotna poprawa w zakresie oferty urzędów gminnych województwa warmińsko-mazurskiego (ponad 80% umożliwia obsługę mieszkańców przez Internet), a także – choć tu sytuacja poprawia się znacznie wolniej – w zakresie oferty obcojęzycznej (strony www w języku obcym posiadało 32% samorządów gminnych). Wprawdzie dyskusyjne może być poszukiwanie w każdej gminie województwa atrakcji turystycznych, czy zachęt dla kapitału zagranicznego, to jednak – nawet uproszczona – strona w języku obcym może świadczyć o otwartości dla obcokrajowców. Na uwagę zasługuje również fakt sąsiedowania gmin o bardzo dobrym przygotowaniu do promocji gospodarczej w Internecie z takimi, które oceniane są dość słabo, co wskazuje na niedostatki we współpracy administracyjnej (Mapa 7).

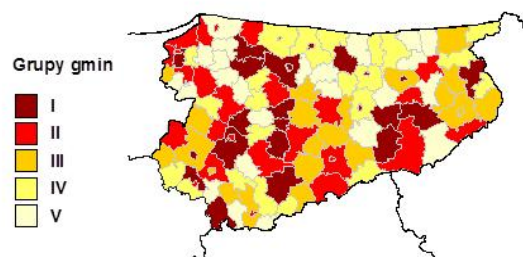
W regionie wzrasta odsetek ludności pozytywnie oceniającej działalność administracji samorządowej oraz spada odsetek decyzji organów administracji uchylanych przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze.

Procesy rozwojowe koncentrują się w wybranych obszarach ...

W regionie istnieją dwa duże zwarte obszary o wysokim potencjale rozwojowym (Mapa 8). Pierwszy z nich, to **obszar aglomeracji Olsztyna** obejmujący miasto Olsztyn, wszystkie gminy z nim graniczące oraz nieco oddalone od Olsztyna dwie gminy miejsko-wiejskie: Olsztynek i Nidzicę. Gminy te charakteryzuje również poprawa konkurencyjności w latach 2006-2010 w skali całego kraju (Mapa 9, najwyżej sklasyfikowaną w Polsce gminą z regionu jest Stawiguda – 24 miejsce, a następnie Olsztynek – 29). Drugi obszar stanowi strefa oddziaływania **Elbląga**, przy czym nie obejmuje ona wszystkich najbliższych gmin, a bardziej ciąży ku północnemu i południowemu wschodowi. Jej kształt pokrywa się z głównymi ciągami komunikacyjnymi (droga nr 7 i 22 w kierunku granicy z Rosją).

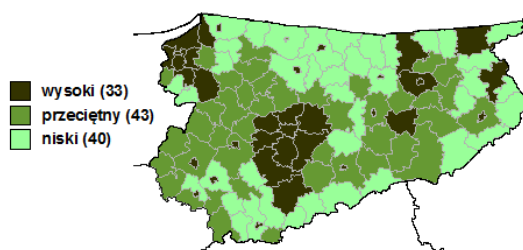
Nieco słabiej prezentuje się **Elk** i jego strefa oddziaływania. Elk, podobnie jak większość miast w Polsce, ma zarysowaną strefę wpływu, jednak otaczająca go gmina wiejska należy tylko do klasy przeciętnej potencjału rozwojowego. Wysoki potencjał cechuje generalnie ośrodki miejskie (choć nie wszystkie). To w nich wystę-

Mapa 7. Ocena stron internetowych, 2011

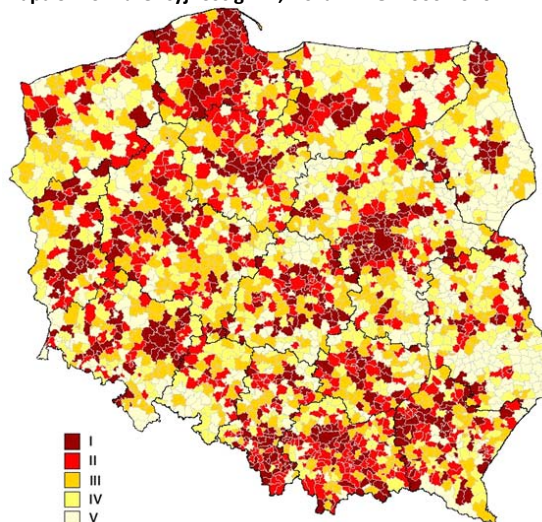
Grupy równoliczne, I – wartości najwyższe.
Źródło: opracowanie własne na podstawie Nowicka 2012.

Mapa 8. Potencjał rozwojowy gmin, wskaźnik syntetyczny, 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 9. Konkurencyjność gmin, wskaźnik GP2006-2010

Grupy równoliczne, I – najbardziej konkurencyjne.
Źródło: Dziemianowicz, Przyborowski 2012.

puje koncentracja usług rynkowych, znaczący udział ludności z wyższym wykształceniem, a także wyższa aktywność podmiotów prywatnych.

Istotną cechą trzech najważniejszych w województwie ośrodków miejskich Olsztyna, Elbląga i Ełku jest wysoka aktywność władz w kreowaniu procesów rozwoju w układach ponadlokalnych, pozyskiwaniu środków z UE oraz szersze wprowadzanie instrumentów służących rozwojowi gospodarki innowacyjnej.

4.2. PRIORYTET: OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

Spółeczeństwo Warmii i Mazur jest wciąż młode, aktywne i pozytywnie patrzy w przyszłość ...

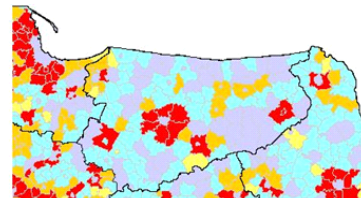
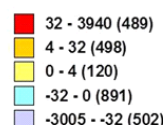
Udział ludności województwa warmińsko-mazurskiego w ogólnej liczbie ludności Polski wynosi 3,7% i od 2005 r. pozostaje w zasadzie na niezmiennym poziomie. Do najważniejszych cech społecznych regionu można zaliczyć:

- wysoki przyrost naturalny;
- wysoki współczynnik dzietności;
- wysoki udział młodych w strukturze demograficznej i jednocześnie jeden z najniższych udziałów ludności w wieku 65 lat i więcej (15 miejsce w kraju – 11,8%). Jednak niepokojące są zmiany zachodzące w strukturze wiekowej (zmniejszenie populacji dzieci oraz wzrost liczby osób starszych).

...jednak wciąż wielu tę przyszłość wiąże z innymi regionami ...

Warmia i Mazury odnotowują ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych (-1,9 na 1000 ludności w 2010 r.). Jest to jeden z najniższych poziomów w kraju (14 miejsce), przy czym znaczące ujemne saldo migracji charakteryzuje głównie województwa niezwiązane z dużymi aglomeracjami (Mapa 10).

Mapa 10. Saldo migracji w 2010 r. (liczba osób)

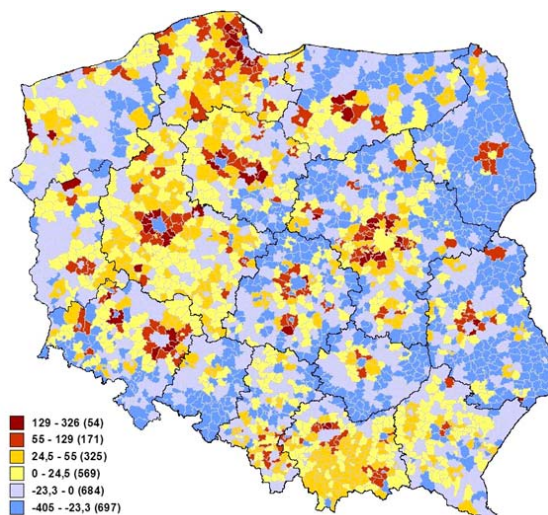

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

...co łącznie z silnie ukierunkowanymi migracjami wewnętrznymi prowadzi do spadku potencjału ludnościowego wielu gmin.

Warto podkreślić, że wpływ na ujemne saldo migracji w województwie mają przede wszystkim migracje wewnętrzne, ponieważ saldo migracji zagranicznych jest lekko dodatnie (+15 osób, co daje 7 miejsce w kraju). Najwięcej mieszkańców Warmii i Mazur przenosi się do województw mazowieckiego i pomorskiego (w 2010 łącznie ok. 4000, znacznie mniej do kolejnych sąsiadów, czyli województw podlaskiego i kujawsko-pomorskiego – razem ok. 1200 osób).

Mapa 11. Zmiana ludności 2004-2010 na 1000 mieszkańców

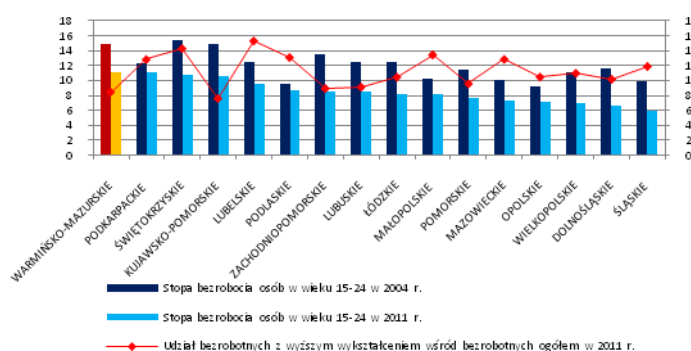
Znaczna część gmin województwa odnotowuje istotny spadek liczby ludności (Mapa 11). Dotyczy to szczególnie północnej części województwa, a także terenów znajdujących się na pograniczu z regionami sąsiadującymi. Kilka gmin województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się w gronie najbardziej wyludniających się obszarów w kraju (Banie Mazurskie, Budry, Bisztynek, Pieniężno i Ryn). Z kolei wzrost potencjału ludnościowego odnotowują przede wszystkim gminy otaczające Olsztyn, które plasują się bardzo wysoko w rankingu krajowym: Stawiguda zajmuje 9 miejsce, Jonkowo – 34, Dywity – 39, a Giętrwałd – 85. W czołówce znajduje się również gmina wiejska Szczytno (92 miejsce).

Problemem jest bezrobocie wśród młodych oraz ściąganie specjalistów wysokiej klasy przez inne regiony...

Województwo warmińsko-mazurskie cechują w tym zakresie następujące słabości:

- w regionie występuje jeden z najwyższych w kraju odsetków młodych bezrobotnych (Wykres 12);
- odsetek gospodarstw domowych, które nie mają aspiracji, by dzieci zamieszkujące w tych gospodarstwach ukończyły szkołę wyższą jest również najwyższy w kraju (52% gospodarstw domowych)¹⁴.

Wykres 12. Problem bezrobocia

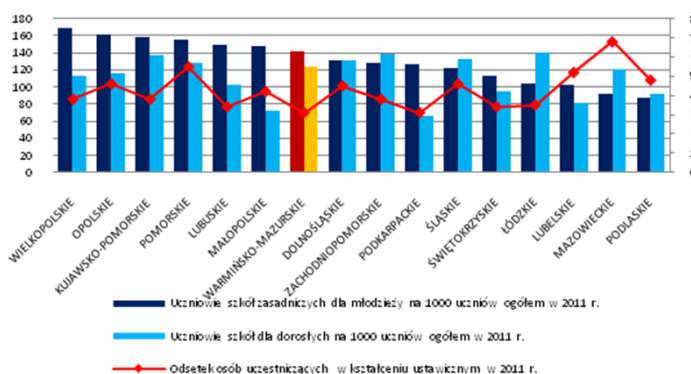
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pomimo wskazanych słabości niski jest udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem (jedna z najniższych wartości w Polsce – 8,5%), ale należy to tłumaczyć przede wszystkim migracją tych osób do innych województw.

..tym bardziej region musi wykorzystywać potencjał instytucji edukacyjnych i tworzyć nowe.

Warmia i Mazury zajmują końcowe miejsca w zestawieniach wyników egzaminów gimnazjalnych zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej. Województwo plasuje się na 7 miejscu w kraju pod względem liczby uczniów szkół zasadniczych dla młodzieży, jak i liczby uczniów w szkołach dla dorosłych (Wykres 13).

Wykres 13. System edukacji, 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zainteresowanie kształceniem ustawicznym w Polsce oraz na Warmii i Mazurach jest niewielkie. Słaba jest pozycja województwa pod względem liczby studentów przypadających na 10 tys. mieszkańców w 2010 r., jak i w ujęciu dynamicznym (w latach 2004-2010). W obu zestawieniach województwo

¹⁴ Czapirski, Panek 2011.

zajmuje odpowiednio 14 i 13 miejsce w kraju. Należy jednak podkreślić, że dynamika liczby studentów w omawianym okresie dla całej Polski była ujemna (spadek o 5 punktów proc.), na co miał wpływ niż demograficzny.

Obraz edukacji w województwie warmińsko-mazurskim uzupełniają dane na temat studentów studiów doktoranckich oraz studiów podyplomowych. W obu przypadkach wynik Warmii i Mazur jest poniżej średniej krajowej.

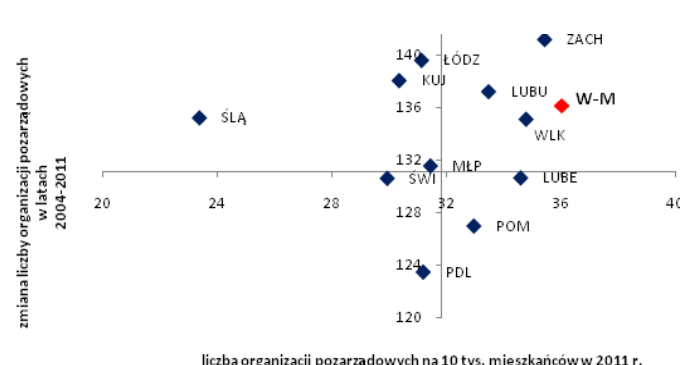
Kapitał społeczny, w porównaniu z innymi regionami, jest na niskim poziomie...

W ogólnopolskiej analizie rozwoju poziomu kapitału społecznego region zajmuje 14 pozycję¹⁵. Warmia i Mazury mają relatywnie słabo rozwinięty kapitał „pomostowy” i „łączący”¹⁶, przy czym jego rozkład na mapie Polski wyraźnie nawiązuje do granic zaborowych. Województwo należy do najsłabszej grupy województw (jest ich łącznie 7), w której obserwuje się niewielki rozwój kapitału społecznego „wiążącego”¹⁷.

...dlatego bardzo istotną rolę w środowiskach lokalnych odgrywają organizacje pozarządowe.

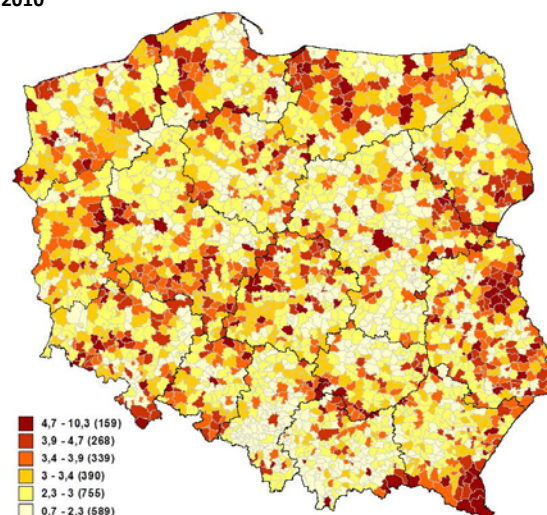
Region plasuje się bardzo wysoko pod względem liczby organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców (Wykres 14). Relatywnie korzystna jest również dynamika liczby organizacji. Zwraca jednak uwagę fakt, iż są one nierównomiernie rozproszone w regionie, a szczególnie niskie występowanie organizacji społecznych w północnej części województwa jest kolejnym problemem obszarów peryferyjnych Warmii i Mazur (Mapa 12). Do głównych problemów organizacji pozarządowych na terenie województwa zaliczyć należy: niestabilność finansowania, braki kadrowe oraz niedostatek zasobów materialnych. Odrębnym zagadnieniem utrudniającym funkcjonowanie organizacji jest niski poziom zaufania społecznego oraz słabo rozwinięta kultura współpracy.

Wykres 14. Organizacje pozarządowe w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 12. Organizacje pozarządowe na 1000 mieszkańców, 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹⁵ Czapiński, Panek 2011. Analizę oparto o następujące zmienne: aktywność na rzecz środowiska lokalnego, udział w wyborach samorządowych i parlamentarnych, udział w referendum unijnym, udział w nieobowiązkowych zebraniach, pozytywny stosunek do demokracji, przynależność do organizacji i pełnienie w nich funkcji, przekonanie, że większości ludzi można ufać.

¹⁶ Za: Herbst, Swianiewicz 2008, kapitał pomostowy i łączący należy utożsamiać z rozwojem zaangażowania w działania na rzecz innych, np. społeczności lokalnej, wolontariat.

¹⁷ Kapitał „wiązący” to różnego rodzaju więzi grup rodzinnych, sąsiedzkich czy religijnych skierowane niejako „do wewnątrz” tych grup, czyli zorientowanych na cele danej grupy.

Jakość życia jest jednym z istotniejszych czynników wpływających również na wybory ekonomiczne.

Jakość życia w województwie warmińsko-mazurskim oceniana jest relatywnie wysoko¹⁸ (w rankingu z 2011 r. Warmia i Mazury zajmują miejsce 10, czyli o jedną pozycję gorsze niż w 2009 r.). Jest ona silnie powiązana z wyborami ekonomicznymi, dlatego trudno oczekiwać, że czynnik ten może przyczynić się do szybkich pozytywnych zmian w regionie, skoro silniejsze gospodarczo województwa oferują jednocześnie wyższą jakość życia.

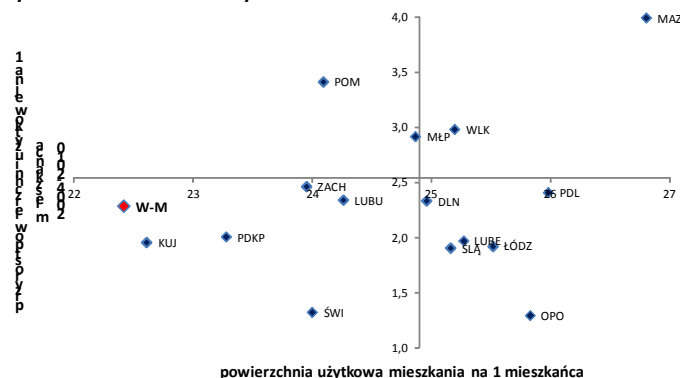
Do słabości regionu należy zaliczyć:

- niski wskaźnik powierzchni użytkowej mieszkania na jednego mieszkańca (ostatnie miejsce w kraju, choć dynamika zmian omawianego wskaźnika pozwala patrzeć w przyszłość z nadzieją na polepszenie sytuacji, Wykres 15),
- najgorsze w kraju warunki mieszkalne oraz warunki życia w gospodarstwach domowych¹⁹,
- niewielką liczbę lekarzy i pielęgniarek na 1000 mieszkańców (Wykres 16), co również osłabia potencjał regionu w kontekście starzejącego się społeczeństwa i dostępności usług publicznych związanych z opieką zdrowotną.

Spółeczeństwo Warmii i Mazur relatywnie wysoko ocenia miejsce swojego zamieszkania. Badania dobrostanu psychicznego i stresu życiowego w polskich województwach wskazują, że w pierwszym przypadku Warmia i Mazury plasują się na dobrym ósmym miejscu w kraju, w drugim zaś zajmują miejsce pierwsze.

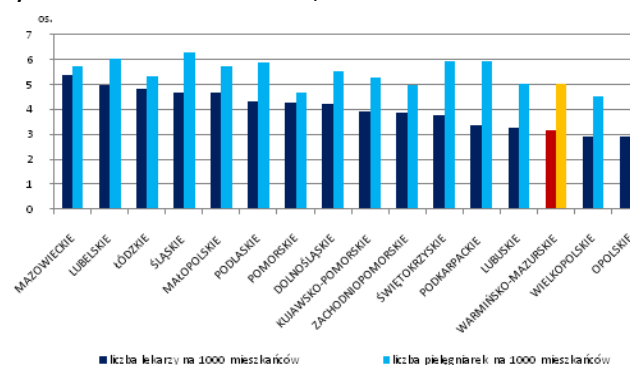
Ocena warunków zamieszkania oraz sytuacji materialnej gospodarstw domowych wpływają na zmiany miejsca zamieszkania. Są one szczególnie widoczne wokół

Wykres 15. Powierzchnia użytkowa mieszkań

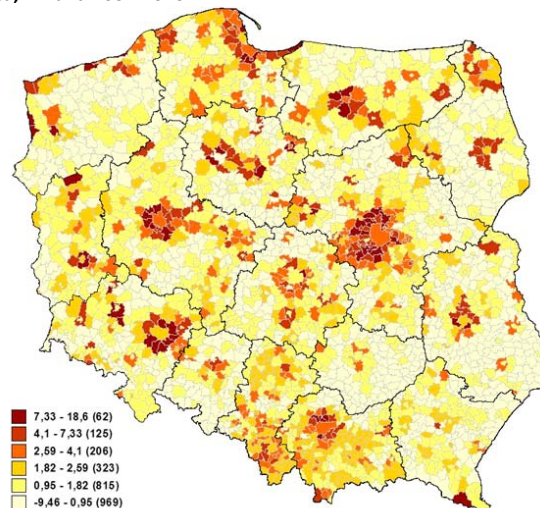
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 16. Służba zdrowia w Polsce, 2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 13. Powierzchnia użytkowa mieszkań w m² na mieszkańca, zmiana 2004-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹⁸ Czapiński, Panek 2011.

¹⁹ Analizą objęto następujące zmienne: dochody, wyżywienie, zasobność materialną, warunki mieszkaniowe, kształcenie dzieci, ochronę zdrowia, uczestnictwo w kulturze i wypoczynek.

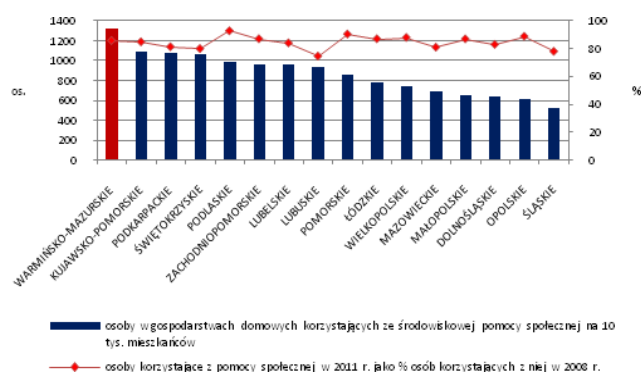
Olsztyna, ale także pozostałych ośrodków subregionalnych, jak i niektórych miast powiatowych (Mapa 13).

Istotnym problemem regionu jest ubóstwo.

W województwie warmińsko-mazurskim na 10 tys. mieszkańców przypada ponad 1319 osób korzystających z pomocy społecznej. Jest to zdecydowanie najwyższa wartość w kraju (Wykres 17). Od 2008 r. wskaźnik ten nieznacznie poprawił się, jednak w innych województwach sytuacja polepsza się szybciej.

W województwie warmińsko-mazurskim występuje najwyższy lub jeden z najwyższych odsetków gospodarstw domowych, w których zrezygnowano z zakupów leków lub innych form leczenia z przyczyn finansowych.

Wykres 17. Ludność objęta pomocą społeczną

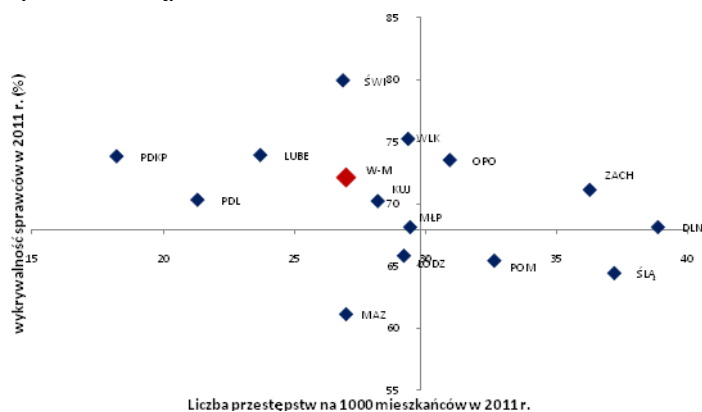

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Województwo oferuje wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego.

Pod względem liczby przestępstw na 1000 mieszkańców warmińsko-mazurskie znajduje się na 11 miejscu w kraju (Wykres 18). Wykrywalność sprawców w województwie warmińsko-mazurskim jest na średnim poziomie (ok. 72%). Dane te są i tak dość pesymistyczne w stosunku do ostatnich wyników Diagnozy społecznej. Według nich syntetyczny wskaźnik przestępczości (łączy wskaźniki wiktylizacji i sprawstwa) daje województwu 4 miejsce w Polsce. Również analiza występowania różnych patologii wskazuje na dobrą sytuację regionu względem innych (4 miejscu w kraju).

Wykres 18. Przestępczość

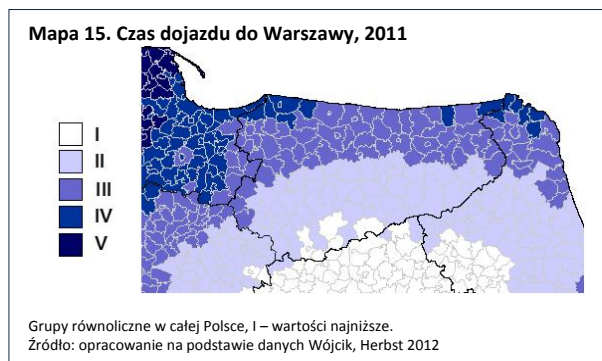
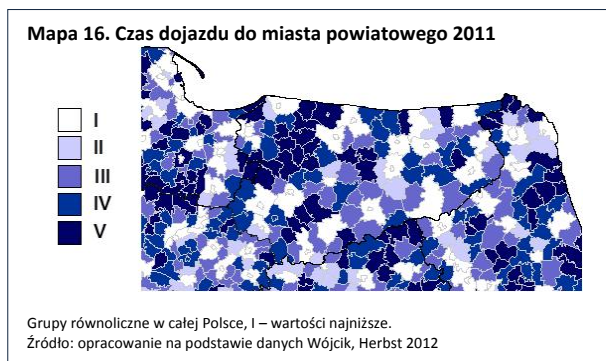
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rozwój infrastruktury wypoczynkowej również wymaga kontynuacji.

Pomimo wielu zrealizowanych inwestycji Warmia i Mazury wciąż wykazują słabości infrastrukturalne w zakresie obiektów sportowych. Udział tych obiektów w ogóle obiektów wynosi 4%, co daje 13 miejsce w kraju (Wykres 19).

Na 100 km² w województwie warmińsko-mazurskim przypada niecałe 4 km ścieżek rowerowych (6 miejsce w kraju, w następnym w kolejności województwie świętokrzyskim jest ich dwukrotnie mniej).

1. **Transport drogowy** – gęstość dróg o twardej nawierzchni jest w województwie najniższa w całym kraju ($52,3 \text{ km}/100 \text{ km}^2$), co wiązać należy z niską gęstością zaludnienia, rozproszoną siecią osadniczą oraz niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Niezależnie od przyczyn, województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się dużą liczbą gmin, które należą do grupy tych jednostek w Polsce, w których najdłuższy jest czas dojazdu do miasta powiatowego oraz czas dojazdu do Warszawy (Mapa 16; Mapa 15).

2. **Transport kolejowy** – gęstość linii kolejowych w województwie warmińsko-mazurskim należy do najniższych w Polsce ($5 \text{ km}/\text{km}^2$, 13 miejsce w kraju). W dużej części stan techniczny eksploatowanych linii jest średni lub zły, a ponadto odnotowujemy znaczący spadek długości linii z 1518 km w 1999 r. do 1129 w roku 2009²⁰.
3. **Transport lotniczy** – Lotnisko w Szymanach k/Szczytna jest w fazie prac przygotowawczych do pełnienia swoich funkcji. Będzie to lotnisko regionalne z możliwością obsługi lotów międzynarodowych. Kolejne, to lotniska lokalne: Olsztyn-Dajtki, Elbląg i Kętrzyn, a ponadto dwa lądowiska: Gryźliny i Elbląg. Planowane jest również lotnisko lokalne w Ełku.
4. **Transport żegluga śródlądowa** – na terenie województwa istnieje 6 dróg wodnych, przy czym jedna – System Wielkich Jezior Mazurskich – tworzy rozległą sieć powiązań, a do pozostałych dróg wodnych należą: Kanał Bartnicki, Kanał Elbląski, Kanał Jagielloński, Rzeka Nogat i Rzeka Pissa²¹. Mają one znaczenie dla turystyki wodnej. Znaczenie dróg śródlądowych dla transportu ładunków jest w przypadku Warmii i Mazur niewielkie w przeciwieństwie do transportu pasażerskiego.
5. **Transport morski** – na terenie województwa funkcjonują 4 porty (Elbląg, Frombork, Nowa Paślęka i Tolkmicko) oraz 4 przystanie. Porty we Fromborku, Tolkmicku i (po stronie pomorskiej) w Krynicy Morskiej pełnią funkcje portów pasażerskich, eksploatowanych głównie turystycznie – w ruchu między tymi właśnie portami (w 2010 r. do portu we Fromborku zawinęło 365 statków, a do Krynicy Morskiej 404). Funkcje transportowe pełni jedynie Port Morski w Elblągu (jedyne port morski towarowy w województwie). Po latach zastoju, od 2010 r. szybko odbudowuje przeładunki. W 2009 r. zawinęło tu tylko 12 statków, a rok później już 95.

Cały układ transportowy uzupełniają przejścia graniczne lądowe (5 drogowych i 2 kolejowe), morskie (Elbląg i Frombork) i lotnicze (Szymany). Kilka nowych przejść jest proponowanych do realizacji, jednak nie zmienia to faktu, iż przejścia graniczne mogą być czynnikiem rozwojowym, gdy po obu stronach granicy będzie występował potencjał współpracy. Jak dotąd współpraca z obwodem kalinin-

²⁰ Antonowicz i in. 2012.

²¹ Dz. U Nr 210 poz.1786 z 2002 r.

gradzkiem nie może być uznawana za bardzo istotny czynnik rozwojowy (zob. dane na temat kierunku eksportu), choć pewne nadzieje należy wiązać z bezwizowym małym ruchem przygranicznym.

Województwo jest importerem energii elektrycznej.

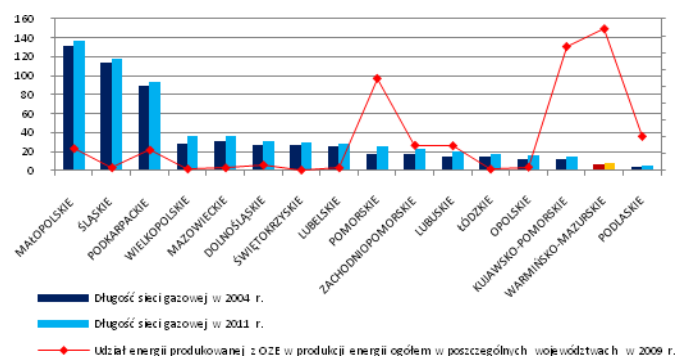
Na terenie warmińsko-mazurskiego wytwarzane jest zaledwie 0,2% krajowej produkcji energii elektrycznej (w 2010 r. było to 354,1 GWh, co dawało ostatnie miejsce w kraju). Sytuacja ta może ulec poprawie w wyniku budowy elektrociepłowni na biomasę w Elblągu oraz planowanych inwestycji w Olsztynie. Zużycie energii elektrycznej daje regionowi 11 miejsce, co po zsumowaniu z produkcją daje ujemny bilans – jedyny region w Polsce o takim wyniku. Głównym źródłem zasilania województwa są miejsca zlokalizowane poza nim (województwo pomorskie, kujawsko-pomorskie oraz mazowieckie). Istotny element sieci przesyłowej stanowią stacje: 400 kV Gdańsk Błonie – Mątki, 220 kV Olsztyn 1 oraz 220 kV Ełk. Sieć ta, wybudowana przed wielu laty, była na bieżąco rozbudowywana i modernizowana; mimo to jej stan jest niezadowalający. Operatorzy energetyczni na terenie województwa warmińsko-mazurskiego planują zarówno w okresie do 2020 r., jak i po nim rozbudowywać sieć przesyłową (m.in. na linii Ełk – Łomża, Elbląg – obwód kaliningradzki. Jednak istotne są następujące problemy²²:

- brak zasilania rezerwowego sieci przesyłowej, powoduje potrzebę wsparcia tej sieci siecią rozdzielczą 110 kV, co oznacza możliwość wystąpienia nie tylko niedotrzymania parametrów, ale wręcz pozbawienia energii znaczącego obszaru województwa;
- brak możliwości rezerwowania mocy w przypadku awarii, ze względu na niewystarczającą moc transformatorów rezerwowych (problemów z dostawą energii);
- niewystarczający poziom rozwoju stacji transformatorowo-rozdzielczych 110/15 kV oraz linii 110 kV, w stosunku do planowanego wzrostu poboru energii.

Co prawda Warmia i Mazury są blisko powstającej elektrowni atomowej w obwodzie kaliningradzkim, a także włączają się w sieć litewską, ale są to źródła zewnętrzne, które w dalszym ciągu uzależniają region od importu energii. Już obecnie storna rosyjska wykazuje aktywność ofertową kierowaną do przedsiębiorców Warmii i Mazur.

Produkcja energii elektrycznej w regionie pokrywa zaledwie 10% zużycia (ostatnie miejsce w kraju), z tego 42% pochodzi z odnawialnych źródeł energii. 2/3 tej energii to energia wytwarzana w elektrowniach wiatrowych. Biorąc pod uwagę uwarunkowania przyrodnicze, koncentrację środków finansowych oraz warunki prawne, produkcja energii elektrycznej na terenie województwa powinna rozwijać się w oparciu o biogazownie rolnicze, fotowoltaikę oraz małe elektrownie wiatrowe w układzie rozproszonym.

Wykres 20. Sieć gazowa i energia z OZE, 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

²² Niedźwiecka 2011.

W 2004 r. gęstość sieci gazowej w województwie warmińsko-mazurskim należała do najniższych w kraju (6,3 km/km², przedostanie miejsce w kraju) i do końca 2011 r. wzrosła tylko nieznacznie (Wykres 20). Na gęstość sieci gazowej wpływa gęstość zaludnienia oraz rozproszenie sieci osadniczej, które ma znaczenie dla rozwoju wszystkich rodzajów infrastruktury, a także wykorzystanie innych źródeł energii, w tym OZE.

Wartościowe sieci współpracy są warunkiem rozwoju...

Warmia i Mazury są regionem, który może i powinien wykorzystywać swoje specyficzne położenie w obszarze Morza Bałtyckiego, w sąsiedztwie z Federacją Rosyjską oraz w pobliżu rynków wschodnich UE oraz takich krajów jak Białoruś i Ukraina. Jednocześnie uwarunkowania społeczno-kulturowe stwarzają możliwości współpracy, szczególnie z Niemcami, jak i Ukrainą.

Określone przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego priorytetowe kierunki współpracy dotyczą następujących krajów Unii Europejskiej²³: Francja, Włochy, Hiszpania, Niemcy, Szwecja, Dania, Litwa i Słowacja. Współpraca z regionami tych państw z jednej strony pozwala wykorzystać ich doświadczenia w funkcjonowaniu w strukturach europejskich, z drugiej zaś strony przyczynia się do wspólnego rozwiązywania podobnych problemów wynikających np. z położenia w basenie Morza Bałtyckiego. Region utrzymuje również kontakty z obwodem kaliningradzkim i współpracę z Prowincją Heilongjiang w Chińskiej Republice Ludowej.

Województwo warmińsko-mazurskie jest również członkiem różnych instytucji i stowarzyszeń międzynarodowych, z których najważniejsze, to:

- Euroregiony Bałtyk i Niemen;
- Komitet Regionów;
- Konferencja Współpracy Subregionalnej Państw Morza Bałtyckiego;
- projekt VASAB (Wizje i Strategie Wokół Morza Bałtyckiego);
- Europejska Sieć Dziedzictwa Kulinarnego;
- Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych (SERG);
- Międzynarodowe Stowarzyszenie Miast Cittaslow;
- Konferencja Regionów Europy ds. Środowiska – ENCORE.

Należy podkreślić, że sieci współpracy budowane przez administrację publiczną są tylko jednym z elementów szerszego zbioru aktywności. Zbiór ten uzupełniają m.in. uczelnie i jednostki badawczo-rozwojowe, a także sam biznes. Wskazane wyżej, przy ocenie potencjału gospodarczego oraz innowacyjności, problemy Warmii i Mazur wynikają m.in. ze słabego powiązania sieciowego. Jednym z przejawów tej słabości jest wolumen wymiany handlowej oraz niewielka liczba przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego na terenie województwa. Ponadto, badania sieci współpracy uczelnianej pokazują, że pomimo potencjału akademickiego, uczelnie Warmii i Mazur są słabo powiązane z innymi ośrodkami²⁴.

²³ Priorytety współpracy ...

²⁴ Dutkowski 2011.

Jakość środowiska przyrodniczego jest jednym z najsilniejszych atutów regionu.

W województwie warmińsko-mazurskim znajduje się ponad 11% wszystkich krajowych obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, co daje regionowi pierwsze miejsce w kraju. Jednocześnie obszary te stanowią prawie 47% powierzchni województwa (wyższym udziałem charakteryzują się tylko mniejsze powierzchniowo województwa świętokrzyskie i małopolskie). Szczególnie duży jest udział Warmii i Mazur w krajowej powierzchni: zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (prawie 23%), rezerwatów przyrody (19%) i obszarów chronionego krajobrazu (ponad 13%).

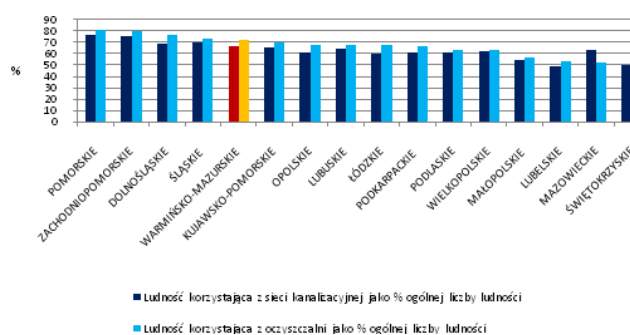
Wybrane wskaźniki infrastruktury służącej ochronie środowiska są na pewnych obszarach województwa korzystne w porównaniu z innymi regionami Polski (np. oczyszczalnie, Wykres 21). Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej kształtuje się na poziomie ok. 72%, co daje 5 miejsce w kraju. Warto podkreślić, że wskaźniki charakteryzujące miasta i wsie Warmii i Mazur są lepsze od średnich krajowych (oczyszczanie ścieków, a także wyposażenie miast w kanalizację).

Kolejne dane na temat województwa warmińsko-mazurskiego pokazują, że region ten należy do najlepszych w kraju:

- w roku 2010 śladowe były ilości ścieków przemysłowych i komunalnych nieoczyszczonych (8 województw w kraju miało podobny wynik);
- również minimalna, w porównaniu z innymi województwami, jest emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych (odpowiednio 1,2 i 9,6 tys. ton) i minimalnie lepszy wynik osiąga jedynie województwo podlaskie.

Dzięki stale ponoszonym nakładom finansowym na ochronę środowiska, systematycznie budowana jest infrastruktura służąca jego ochronie. W 2010 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca było to 282 zł (nieco poniżej średniej krajowej – 286 zł, co dawało ósmą lokatę i stanowiło 3,7% nakładów ogólnopolskich na ten cel).

Wykres 21. Infrastruktura na rzecz ochrony środowiska, 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

4.4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego (podobnie jak i innych województw Polski) można podzielić na wynikające z przesłanek światowych, europejskich i krajowych. Znaczenie uwarunkowań europejskich wynika z wyjątkowej roli europejskiej polityki spójności w finansowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego Polski po akcesji do Wspólnoty Europejskiej w maju 2004 r.

Rosnąca światowa konkurencja o miejsca pracy i postęp technologiczny zmieniają podejście do zatrudnienia.

Analizy konkurencyjności gospodarek już od dawna wyszły poza tzw. triadę, tworzoną przez Stany Zjednoczone, Unię Europejską i Japonię. Coraz więcej zainteresowania poświęca się grupie BRIC, czyli Brazylii, Rosji, Indiom i Chinom (graniczący z Warmią i Mazurami obwód kaliningradzki może stać się ważnym węzłem wwozu towarów z Chin i Rosji do UE). Potencjał gospodarczy tych państw jest bardzo zróżnicowany zarówno wewnętrznie, jak i w stosunku do średniej UE, jednak ich znaczenie wynika przede wszystkim z potencjału ludnościowego i pozycji strategicznej. Szczególnie kraje azjatyckie stanowią silną konkurencję kosztową i – podobnie jak niedawno Korea Południowa – nie tylko przejmują produkcję z krajów wyżej rozwiniętych, ale również „uczą się innowacyjności”. Efektem tego jest poziom konkurencyjności tamtejszych firm, skutkujący ekspansją gospodarczą m.in. do Polski. Kraje poddane tak silnej presji cenowej często nie są w stanie zachęcić przedsiębiorców do lokowania inwestycji. Dlatego Zachód stara się uciekać w kierunku innowacji i postępu technologicznego, który również wpływa na ograniczenie zatrudnienia. W konsekwencji coraz częściej promowane są postawy samozatrudnienia, wymagające nowoczesnego podejścia już do systemu edukacji podstawowej. Coraz większa część pracy wykonywana jest poprzez Internet (tzw. makrowikinomia).

Innowacyjność regionów staje się głównym wyznacznikiem jego konkurencyjności.

Bez wątpienia, nie tylko dla regionów UE, ale dla całego świata zachodniego, wiodącym kierunkiem interwencji publicznej będzie szeroko rozumiana innowacyjność. W tym kontekście istotne będą systemy wspierania (krajowe, regionalne i być może lokalne), ale przede wszystkim stosunek przedsiębiorców do innowacji. Regiony peryferyjne muszą nadrabiać zaległości w tym zakresie i często operuje się pojęciem innowacji „na poziomie przedsiębiorstwa”. Próba doganiania liderów musi zacząć się od maksymalnego skrócenia okresu naśladownictwa i imitowania, by przejść w fazę budowania własnych specjalności, na które będzie się tworzył popyt globalny.

Kryzys finansowy, szczególnie w strefie euro, wpłynął na zmniejszenie się poziomu zaufania instytucjonalnego oraz wzrost niepewności społeczno-gospodarczej.

W okresie przed kryzysem wskaźniki wzrostu gospodarczego, wymiany handlowej, napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych dla całej UE były korzystne (przy czym warto podkreślić, że stopy wzrostu gospodarczego w unijnych krajach średnio i słabiej rozwiniętych były wyższe niż w krajach najzamożniejszych). Od roku 2009 odnotowujemy spowolnienie, które łącznie z informacjami na temat redukcji działalności wielu branż prowadzi do wzrostu niepewności.

W doktrynie rozwojowej Polski silną pozycję osiąga metropolizacja.

Początek XXI w. charakteryzuje się powrotem do eksponowania roli metropolii w rozwoju społeczno-gospodarczym. Metropolie są centrami gospodarczymi, innowacyjności, wysokiej jakości kapitału ludzkiego i kapitału kreatywnego. Fakty te są bezsporne. Z metropolii następuje rozprzestrzenianie

się pozytywnych efektów na obszary peryferyjne. Niestety nawet największe metropolie mają dość ograniczony zasięg oddziaływania, a pozytywny wpływ na region zazwyczaj poprzedzony jest okresem „wymywania” z otoczenia najlepszych zasobów (głównie kapitału ludzkiego). Koncentracja na metropoliach, imperatyw innowacyjności i konkurencyjności, stawiają przed regionami peryferyjnymi pytania o ich miejsce w procesach rozwojowych oraz możliwe ścieżki rozwoju.

Trendy rozwoju województwa prezentują bardzo szeroki wachlarz ścieżek wzrostu.

W wyniku opracowanej projekcji rozwoju regionu do 2025 r. wyróżniono 10 scenariuszy rozwoju sytuacji na świecie, w województwie warmińsko-mazurskim i w kontekście wsparcia rozwoju funduszami UE (Tabela 1).

Każdy z wyróżnionych scenariuszy charakteryzuje się różną kombinacją czynników determinujących rozwój²⁵. Wnioski z przytaczanej analizy są dla regionu raczej pesymistyczne. Jedynie scenariusz ultraoptymistyczny gwarantuje znaczącą poprawę pozycji województwa względem średniej krajowej. W pozostałych przypadkach zmiany są nieznaczne i prognozowana jest lekka poprawa lub niewielkie pogorszenie sytuacji. Niestety aż 4 scenariusze prowadzą do wyniku, który można określić jako znaczące pogorszenie sytuacji w regionie względem Polski.

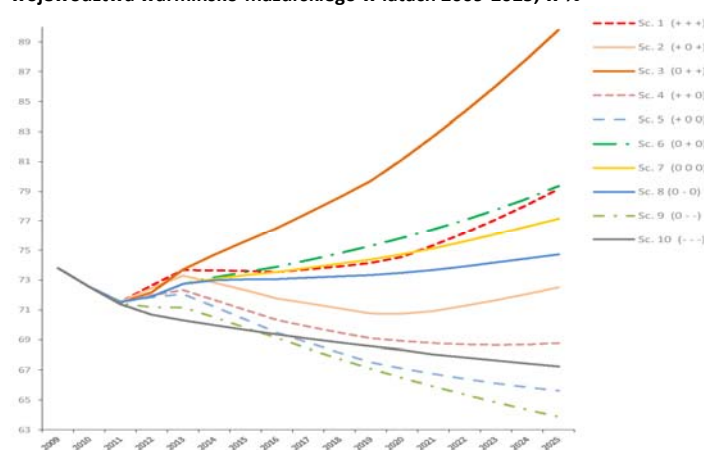
Nie wiadomo obecnie w jaki sposób będzie rozwijała się sytuacja na światowych i europejskich rynkach finansowych, również nie są znane wszystkie założenia dotyczące najbliższego okresu programowania rozwoju w UE. Dlatego każdy z 10 scenariuszy ma szanse realizacji, niosąc oczywiście różne konsekwencje dla województwa warmińsko-mazurskiego (Wykres 22). Istotne jest, że w niemal wszystkich scenariuszach (poza najbardziej pesymistycznym) projektowany jest wzrost wskaźnika zatrudnienia. Oznacza to, że polityka rozwoju w województwie powinna koncentrować się na potencjale ludzkim, który będzie jednym z najważniejszych czynników rozwoju regionu.

Tabela 1. Kombinacje założeń prognostycznych do 10 scenariuszy rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego, uszeregowane według kryterium: PKB w 2020 r.

LP (scenariusz)	Projekcja sytuacji gospodarczej na świecie	Wielkość wsparcia funduszami UE w okresie 2014 – 2020 (w relacji do okresu 2007 – 2013)	Sytuacja gospodarcza w województwie warmińsko – mazurskim ¹¹	Ozn.
1	ROZWÓJ	ZWIĘKSZENIE TRANSFERÓW	ROZWÓJ	(+ + +) ultraoptymistyczny
2	ROZWÓJ	UTRZYMANIE POZIOMU TRANSFERÓW	ROZWÓJ	(+ 0 +)
3	STAGNACJA	ZWIĘKSZENIE TRANSFERÓW	ROZWÓJ	(0 + +)
4	ROZWÓJ	ZWIĘKSZENIE TRANSFERÓW	STAGNACJA	(+ + 0)
5	ROZWÓJ	UTRZYMANIE POZIOMU TRANSFERÓW	STAGNACJA	(+ 0 0)
6	STAGNACJA	ZWIĘKSZENIE TRANSFERÓW	STAGNACJA	(0 + 0)
7	STAGNACJA	UTRZYMANIE POZIOMU TRANSFERÓW	STAGNACJA	(0 0 0)
8	STAGNACJA	ZMNIJSZENIE TRANSFERÓW	STAGNACJA	(0 - 0)
9	STAGNACJA	ZMNIJSZENIE TRANSFERÓW	KRYZYS	(0 - -)
10	KRYZYS	ZMNIJSZENIE TRANSFERÓW	KRYZYS	(- - -) ultrapesymistyczny

Źródło: Zaleski i in. (2012), s. 50.

Wykres 22. PKB per capita, Polska=100 w 10 scenariuszach rozwojowych dla województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2009-2025, w %

Sc. – scenariusz. Wszystkie scenariusze omówione są szeroko w przytaczanym badaniu.

Źródło: Zaleski i in. 2012, s. 39.

²⁵ Zaleski i in. 2012.

Strategia Europa 2020 kładzie nacisk na konkurencyjność i innowacje ...

Podstawowym dokumentem określającym polityki Unii Europejskiej w nadchodzących latach jest *Strategia Europa 2020*. Rada²⁶ przyjęła Strategię Europa 2020 jako kolejną generację programowania procesów społeczno-gospodarczych w Unii Europejskiej, zastępującą Strategię z Lizbony i Goeteborga oraz Odnowioną Strategię Lizbońską. Jako priorytety Strategii Europa 2020 określono:

1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach;
2. Promocję gospodarki oszczędzającej zasoby, zielonej i konkurencyjnej oraz
3. Sprzyjanie gospodarce o wysokim zatrudnieniu; zapewniającej wysoką spójność społeczną i terytorialną.

W Strategii określono 5 celów na poziomie Wspólnoty Europejskiej dotyczących m.in. zatrudnienia, udziału nakładów na badania i rozwój w PKB, klimatu i energetyki, edukacji i sfery ubóstwa. Istotne jest, że Strategia stała się podstawą do formułowania celów europejskiej polityki spójności i innych polityk w latach 2014-2020.

Spójność terytorialna jest coraz ważniejsza.

W ostatnich latach Wspólnota Europejska zasadniczo zmodyfikowała ramy ustrojowo-prawne europejskiej polityki spójności. Od 1 grudnia 2009 r. wszedł w życie traktat reformujący, zawierający w artykule 3 zapis odnoszący się do celów Unii, która: „*wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między państwami członkowskimi*”. W tzw. piątym raporcie kohezyjnym (*Inwestowanie ...*) pojawiły się kolejne próby zdefiniowania miejsca spójności terytorialnej w polityce rozwojowej. Są to: **dostęp do usług publicznych** (zmierza się wyraźnie w kierunku określenia terytorialnych standardów dostępu do usług: edukacyjnych, ochrony zdrowia, handlowych, finansowych oraz biznesowych); **wymiar środowiskowy trwałego i zrównoważonego rozwoju** (wskazuje się na terytorialne aspekty następujących sfer: ochrony środowiska, zmian klimatycznych oraz produkcji energii ze źródeł odnawialnych), **funkcjonalne obszary geograficzne** (poszukuje się innych niż administracyjne jednostek terytorialnych, zarówno w skali makroregionów paneuropejskich, jak też obszarów transgranicznych czy metropolitalnych).

Budżet europejskiej polityki spójności będzie głównym źródłem finansowania procesów rozwojowych w regionie.

Województwo warmińsko-mazurskie będzie beneficjentem polityki spójności UE w latach 2014-2020 i najprawdopodobniej także w kolejnej perspektywie budżetowej. Abstrahując od końcowych efektów negocjacji budżetu UE na lata 2014-2020, należy wskazać istotne dla realizacji funkcji rozwojowej europejskiej polityki spójności kwestie, związane z planami przyszłej perspektywy: **powrót do wielofunduszowości programów operacyjnych** (pozwoli to na kompleksowe finansowanie przedsięwzięć rozwojowych w ramach poszczególnych programów, jakie jest dostępne ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego); **utworzenie Europejskiej Rezerwy Wykonania** w skali odpowiadającej 5% środków europejskiej polityki spójności (oznacza to, że kraje, które będą najsukuteczniej wdrażały fundusze strukturalne i Fundusz Spójności mogą liczyć na dodatkową alokację jaka zostanie uruchomiona w 2019 r.); **usztynnienie struktury alokacji po-**

²⁶ Szefowie rządów 27 państw członkowskich UE.

szczególnych funduszy. Zaproponowano, że w krajach członkowskich kierunku interwencji konwergencyjnej udział Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego będzie wynosił 42%, a Europejskiego Funduszu Społecznego 25% niezależnie od lokalnych uwarunkowań rozwojowych. Pozostałe 33% będzie stanowił, tak jak dotąd, Fundusz Spójności.

Koncentrację tematyczną postulowaną przez KE będzie musiało uwzględnić również województwo warmińsko-mazurskie...

Komisja Europejska proponuje w latach 2014-2020 listę tematycznych celów uwzględniającą 11 obszarów interwencji:

1. Wzmacnianie badań, rozwoju technologicznego i innowacji;
2. Wzmacnianie dostępu do i wykorzystania oraz jakości informacyjnych i komunikacyjnych technologii;
3. Wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnictwa (Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich) oraz rybołówstwa i sektora akwakultury (Europejski Fundusz Morski i Rybacki);
4. Wspieranie przesunięcia w kierunku niskowęglowej gospodarki we wszystkich sektorach gospodarki;
5. Promowanie adaptacji do zmian klimatycznych, zabezpieczania przed i zarządzania ryzykiem;
6. Ochrona środowiska i promowanie efektywności zasobów;
7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie wąskich gardeł w podstawowej infrastrukturze sieciowej;
8. Promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej;
9. Promowanie integracji społecznej i zwalczania ubóstwa;
10. Inwestowanie w edukację, umiejętności oraz uczenie się przez całe życie;
11. Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i sprawnej administracji publicznej.

Problemem Polski będzie ukształtowanie właściwej proporcji wydatków na te obszary tematyczne oraz przede wszystkim uzyskanie prorozwojowej struktury wydatków w ramach poszczególnych obszarów tematycznych. Taka ilość priorytetowych obszarów tematycznych może niestety prowadzić także do niedostatecznej masy krytycznej interwencji w poszczególnych obszarach tematycznych.

...a w jej ramach również ograniczenia dotyczące struktury alokacji.

W przypadku Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego stwierdzono, że przynajmniej 50% krajowej alokacji powinno zostać przeznaczony na wymienione wcześniej tematyczne cele 1, 3 i 4 oraz nie mniej niż 6% krajowej alokacji na rzecz tematycznego celu 4. Kolejnym ograniczeniem swobody państw członkowskich w wykorzystaniu środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego jest określenie na 5% minimalnego pułapu alokacji tego funduszu na rzecz Zintegrowanych Strategii Rozwojowych (*Integrated Development Strategies*) na rzecz polityki miejskiej. Wreszcie 0,2% środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego ma zostać przeznaczony na rzecz innowacyjnych akcji podejmowanych z inicjatywy Komisji Europejskiej w obszarze trwałego rozwoju miejskiego. W przypadku Europejskiego Funduszu Społecznego określono, że w każdym kraju członkowskim minimum 20% zasobów tego funduszu zostanie alokowane na cel tematyczny „promowanie integracji społecz-

nej i zwalczanie ubóstwa”. W regionach o niskim poziomie rozwoju minimum 60% alokacji powinno zostać skoncentrowane na czterech priorytetach inwestycyjnych: (1) promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej, (2) inwestowanie w edukację, umiejętności i edukację przez całe życie, (3) promowanie integracji społecznej i zwalczanie bezrobocia oraz (4) zwiększenie potencjału instytucjonalnego oraz sprawnej administracji publicznej. Oczywiście każdą z tych minimalnych alokacji można racjonalnie uzasadnić. Jednak każde ograniczenie swobody państwa członkowskiego odnośnie kształtowania struktury finansowej obniża efektywność interwencji strukturalnej Unii Europejskiej, bowiem przyjmuje się zadaną z góry strukturę interwencji w układzie twardych i miękkich instrumentów, która często nie pasuje do konkretnego krajowego i regionalnego kontekstu rozwojowego. Wydaje się, że w warunkach Polski najbardziej szkodliwe dla efektywności europejskiej polityki spójności jest ustalenie takiego podziału środków w ramach dwóch funduszy strukturalnych. Spowoduje to względną obfitość środków Europejskiego Funduszu Społecznego i względny deficyt środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Reasumując, istnieje szansa na poprawę kompleksowości interwencji Unii Europejskiej w procesy rozwojowe w krajach członkowskich dzięki zintegrowanemu programowaniu pięciu funduszy, ale zarazem pojawiają się nowe wyzwania.

Polityka spójności zmierza w kierunku kompleksowości interwencji strukturalnej.

KE proponuje, aby w latach 2014-2020 dwa kluczowe dokumenty nowego modelu programowania: Wspólne Ramy Strategiczne (*Common Strategic Framework*) i Partnerskie Kontrakty (*Partnership Contracts*) dotyczyły pięciu funduszy: trzech europejskiej polityki spójności oraz Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. Niewątpliwie bliższe powiązanie EFRROW i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego z funduszami europejskiej polityki spójności jest krokiem w bardzo dobrym kierunku. Równocześnie zostaje zachowane krytykowane dość powszechnie rozwiązanie pozostawiania poza polem interwencji EPS Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa z krajami Europy Wschodniej i basenu Morza Śródziemnego.

Strategia Rozwoju Kraju do roku 2020 prezentuje wizję państwa sprawnego, konkurencyjnego oraz spójnego społecznie i terytorialnie.

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK) przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. jest podstawą wszystkich strategii średniookresowych do roku 2020. Elementami wizji Polski w roku 2020 są przekształcenia instytucjonalne utrwalające sprawne państwo, a wyrazem tego będzie wyższa jakość funkcjonowania instytucji publicznych oraz aktywna rola kapitału społecznego. Zakłada się efektywny rozwój społeczno-gospodarczy, spójność społeczno-gospodarczą i terytorialną oraz tworzenie warunków wykorzystania potencjału gospodarki i społeczeństwa. Jako cel główny SRK określono: **wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności**. W Strategii wyróżniono trzy obszary strategicznej interwencji:

1. sprawne i efektywne państwo;
2. konkurencyjną gospodarkę
3. spójność społeczną i terytorialną.

Jest to nowatorska konwencja, bowiem w dotychczasowych strategiach w Polsce, jeszcze nigdy nie eksponowano w taki sposób znaczenia sprawnego i efektywnego państwa. W ramach pierwszego obszaru strategicznego wyróżniono następujące cele: (1) przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, (2) zapewnienie środków na działania rozwojowe oraz (3) wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli. Drugi obszar strategiczny zawiera cele: (1) wzmocnienie stabilności makroekonomicznej, (2) wzrost wydajności gospodarczej, (3) zwiększenie innowacyjności gospodarki, (4) rozwój kapitału ludzkiego, (5) zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, (6) bezpieczeństwo energetyczne i środowisko, (7) zwiększenie efektywności transportu. W ramach ostatniego obszaru strategicznego wyróżniono jako cele: (1) integrację społeczną, (2) zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych oraz (3) wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów terytorialnych. Na najniższym poziomie zidentyfikowano 46 kierunków interwencji, określając 32 z nich jako takie, które powinny być podejmowane także w strategiach wojewódzkich. Dotyczą one wszystkich wymienionych wcześniej celów, z wyjątkiem odnoszącego się do wzmacniania stabilności makroekonomicznej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie również stara się godzić konkurencyjność i spójność.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie (KSRR) została przyjęta przez Rząd 13 lipca 2010 r. W Strategii wskazano podstawowe zasady polityki regionalnej, do których zaliczono: koncentrację geograficzną prowadzącą do zidentyfikowania obszarów strategicznej interwencji, koncentrację tematyczną, partnerstwo i współpracę, warunkowość, podejmowanie decyzji na podstawie rzetelnych informacji, zintegrowane podejście terytorialne, koordynację z politykami krajowymi i instrumentami wsparcia o charakterze terytorialnym, koordynację z polityką spójności i innymi politykami UE, wieloszczeblowe zarządzanie procesami rozwoju regionalnego oraz zrównoważony rozwój.

Oczekiwane cechy polskich regionów w 2020 r. to: konkurencyjność i innowacyjność; spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna; skuteczność, efektywność i partnerstwo w realizacji celów rozwojowych oraz bezpieczeństwo ekologiczne, wysoki poziom i skuteczność ochrony środowiska oraz zasobów przyrodniczych. Jako cel strategiczny rozwoju regionalnego określono: *efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju - wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.*

Osiągnięcie celu strategicznego będzie możliwe poprzez realizację trzech celów polityki regionalnej, które sformułowano następująco:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych;
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań ukierunkowanych terytorialnie.

Zakłada się że na cel 1 (konkurencyjność) zostanie alokowanych 63% środków, na cel 2 (spójność) 30%, a na cel 3 (sprawność) 7%. Oznacza to zasadniczą zmianę ukierunkowania wydatków w ramach polityki regionalnej w Polsce. KSRR przyjmuje założenie zintegrowanej interwencji w procesy rozwoju

regionalnego, podejmowanej w oparciu o paletę różnorodnych instrumentów, integrującą instrumenty krajowe i unijne, centralne i regionalne. Coraz ważniejszym adresatem staje się terytorialny wymiar polityk sektorowych. Inną istotną zmianą jest docenienie rosnącej roli funkcji metropolitalnych oraz dyfuzji innowacji i procesów rozwojowych z największych ośrodków.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030, pomimo mniejszego znaczenia dla programowania rozwoju, wskazuje istotne dla województwa kierunki interwencji przestrzennej.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030 (KPZK) przyjęta przez Rząd 13 grudnia 2011 r. ma nieco mniejsze znaczenie dla programowania rozwoju regionalnego na poziomie województw. Cel strategiczny KPZK został sformułowany jako: *Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie czasu.* Narzędziami zmian są zasady gospodarowania przestrzenią oraz plan działań służący uporządkowaniu systemu gospodarki przestrzennej. Efektem powinno być pełne wykorzystanie potencjału regionów, wprowadzenie ładu przestrzennego na obszarze całego kraju, tak by polska przestrzeń była konkurencyjna wobec przestrzeni europejskiej. Jako cele KPZK 2030 określono:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną, przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
2. Poprawę spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
3. Poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach wewnętrznych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa oraz
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

5. ANALIZA SWOT, SWOT/TOWS I SCENARIUSZE ROZWOJU

Analizę SWOT przeprowadzono w oparciu o: Diagnozę strategiczną, wyniki *Ewaluacji Strategii*, wyniki prac nad *Regionalną Strategią Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020* oraz efekty prac warsztatowych Zespołu ds. Aktualizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020 oraz Zespołu ds. Planowania Strategicznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Analizę przeprowadzono w układzie trzech celów strategicznych: konkurencyjna gospodarka, otwarte społeczeństwo i nowoczesne sieci i zastosowano klasyczny podział na: mocne i słabe strony (czynniki wewnętrzne) oraz szanse i zagrożenia (czynniki zewnętrzne).

Dodatkowo, każdemu z elementów analizy SWOT przypisano obszary strategicznej interwencji, których dotyczą.

W nawiasach podano numery Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI): **1** – Tygrys warmińsko-mazurski; **2** – Aglomeracja Olsztyna; **3** – Ośrodki subregionalne; **4** – Nowoczesna wieś; **5** – Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej; **6** - Obszary o słabym dostępie do usług publicznych; **7** – Obszary przygraniczne; **8** – Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji; **9** – Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej; **W-M** – cały obszar województwa.

MOCNE STRONY

KONKURENCYJNA GOSPODARKA

- Wyjątkowe w skali kraju zasoby wód powierzchniowych dające szansę rozwoju nowoczesnych technologii i innowacji związanych z wodą (potencjał dla „inteligentnej specjalizacji”) (1,2,3,4)
- Sektory o dużym potencjale dla „inteligentnej specjalizacji”: produkcja rolno-spożywcza; przemysł drzewno-meblarski; produkcja maszyn i urządzeń (w tym statki i łodzie), turystyka (W-M)
- Dobre warunki dla wzmacniania konkurencyjności produkcji rolnej (intensywnej i wielofunkcyjnej) w postaci: warunków środowiskowych, doświadczenia w produkcji rolnej, zaplecza naukowo-badawczego i rozwiniętego przemysłu spożywczego (4)
- Szkoły wyższe (instytuty i wydziały osiągające renomę krajową i zagraniczną Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego; Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu oraz Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie – jedyna tego typu instytucja w Polsce) oraz Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk (8,2,3)
- Obecność dużych i rozpoznawalnych firm krajowych i zagranicznych (1,2,3,7)
- Doświadczenie przedsiębiorstw w stosowaniu nowoczesnych technologii i wdrażaniu innowacji (1,2,3)
- Silna orientacja władz Olsztyna, Elbląga i Ełku na wspieranie gospodarki opartej na wiedzy (parki technologiczne, współpraca z uczelniami) (2,3)
- Potencjał dla rozwoju: ICT, usług medycznych (1,2,3)
- Wolne tereny inwestycyjne – zarówno dla przemysłu – najlepiej nowoczesnego, jak i rolnictwa (1,2,3,4,5,7,8)
- Regionalne Centrum Obsługi Inwestora funkcjonujące w sieci ogólnopolskiej (2)
- Obszary przyrodnicze prawnie chronione oraz zabytki (W-M)
- Potencjał do rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii (W-M)
- Czyste i bioróżnorodne środowisko przyrodnicze (W-M)

OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

- Aktywność zawodowa relatywnie dużej części mieszkańców (W-M)
- Wciąż korzystna struktura wiekowa ludności (duży udział młodych) (W-M)
- Uczelnie wyższe oraz kompetencje regionu w edukacji ekologicznej (1,2,3,8)
- Wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego (W-M)
- Wysokie nasycenie organizacjami społecznymi oraz bardzo wysoka aktywność części organizacji (W-M)
- Wysoka aktywność sportowo-rekreacyjna mieszkańców świadcząca o popycie wewnętrznym na usługi związane ze zdrowym trybem życia (W-M)
- Bogactwo kulturowe i etniczne, w tym różnorodność narodowa i etniczna (W-M)

NOWOCZESNE SIECI

- Równomierne rozmieszczenie sieci miast o funkcjach ponadlokalnych (8)
- Dobra dostępność komunikacyjna środkowej i zachodniej części województwa w perspektywie kilku lat (1,2,3)
- Dobre doświadczenia współpracy z regionami partnerskimi oraz udział w licznych krajowych i międzynarodowych organizacjach i projektach (W-M)

SŁABE STRONY

KONKURENCYJNA GOSPODARKA

- Braki wyspecjalizowanej kadry w przedsiębiorstwach (2,3)
- Niska konkurencyjność firm, w tym słaby eksport (W-M)
- Najniższe w kraju nakłady inwestycyjne firm mikro (W-M)
- Bardzo niskie wskaźniki przedsiębiorczości (W-M)
- Niskie nakłady na B+R, szczególnie ze strony przedsiębiorstw (W-M)
- Mała aktywność patentowa przedsiębiorców, a także niewystarczające zaplecze badawczo-rozwojowe w firmach (W-M)
- Rzadkie przykłady współpracy na linii biznes – biznes; biznes – instytucje otoczenia; biznes – nauka (W-M)
- Płytki rynek pracy o niekorzystnej strukturze branżowej (niska podaż ofert pracy) (5,6,7,8)
- Braki instytucjonalne i podaży usług dla biznesu, szczególnie dla sektora MSP (3,7,8)
- Uczelnie wyższe skoncentrowane przede wszystkim na edukacji (2,3)
- Niski poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego – w tym wykorzystanie nowoczesnych technologii (W-M)
- Zbyt mały zakres usług dla starzejącego się społeczeństwa (W-M)

OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

- Wysoki odsetek biernych zawodowo (W-M)
- Młodzi i wykształceni nie widzą swojej przyszłości w regionie (W-M)
- Nieodpowiedni i nieadekwatny do potrzeb rynku poziom wykształcenia mieszkańców, w szczególności braki kadry wysoko wykwalifikowanej (W-M)
- Słabo rozwinięty kapitał społeczny (W-M)
- Słabe warunki życia w gospodarstwach domowych [(4,5,6,7,8,9)
- Wysoki odsetek ludności objętej pomocą społeczną (4,5,6)
- Słaba dostępność usług publicznych w znacznej części regionu (6)
- Niski potencjał organizacji pozarządowych (W-M)

NOWOCZESNE SIECI

- Słaba spójność komunikacyjna województwa (1,5,6,8,9)
- Trudności z uruchomieniem portu lotniczego w Szymanach (2,9)
- Słabo rozwinięte funkcje metropolitalne Olsztyna (2)
- Braki infrastruktury technicznej, zwłaszcza na obszarach wiejskich i w małych miastach (4,8)
- Słaba jakość infrastruktury kolejowej (W-M)
- Braki w rozwoju infrastruktury teleinformatycznej (W-M)
- Braki w infrastrukturze energetycznej, głównie w zakresie sieci rozdzielczej i stacji transformatorowo-rozdzielczych oraz wysokie ceny energii (W-M)
- Braki w rozwoju sieci gazowej (W-M)

SZANSE

KONKURENCYJNA GOSPODARKA

- Wzrost zainteresowania kapitału zewnętrznego przyczyniający się do rozwoju czystego przemysłu i nowoczesnych usług (1,2,3,8)
- Dalszy wzrost popytu zewnętrznego na ofertę turystyczno-wypoczynkową regionu w ciągu całego roku (W-M)
- Bardziej efektywne wykorzystanie współpracy z zagranicznymi ośrodkami partnerskimi dla rozwoju gospodarczego (W-M)
- Wzrost znaczenia jakości życia w wyborach przedsiębiorców, jak i migrantów skutkujący docenianiem oferty Warmii i Mazur (W-M)
- Środki UE na wzrost konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw (W-M)
- Zmiany klimatyczne skutkujące wydłużeniem się sezonu turystycznego (W-M)
- Poprawa relacji polsko-rosyjskich na szczeblu rządowym (W-M)
- Wzrost popytu na produkty ekologiczne (4,5,8)

OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

- Otwarcie się jednostek naukowych i uczelni na szeroką współpracę z firmami warmińsko-mazurskimi (1,2,3,8)
- Wykorzystanie łączności mniejszości narodowych z ich ojczyznami dla rozszerzania współpracy społeczno-gospodarczej (W-M)
- Zmiana stereotypowego postrzegania Warmii i Mazur jako regionu peryferyjnego (W-M)
- Zmiany demograficzne i zmiana zachowań, skutkujące wzrostem popytu na oferowane w regionie usługi dla starzejącego się społeczeństwa (W-M)
- Środki UE na rozwój kapitału ludzkiego (W-M)
- Wzrost znaczenia w politykach rozwoju zagadnień partycypacji społecznej i ekonomii społecznej (W-M)

NOWOCZESNE SIECI

- Połączenie trasy Via Baltica z A1 drogą nr 16 (1,2)
- Szersze otwarcie się obwodu kaliningradzkiego na współpracę (1,2,7)
- Terminowa realizacja krajowych inwestycji liniowych w infrastrukturę energetyczną i gazową (W-M)

ZAGROŻENIA

KONKURENCYJNA GOSPODARKA

- Pogłębienie kryzysu gospodarczego w UE (W-M)
- Niestabilny i niespójny system prawny (W-M)
- Brak stabilnej polityki rządu wspierającej sektor MSP (W-M)
- Brak preferencji prawnych oraz ekonomiczno-finansowych dla turystyki (W-M)
- Nadmierny fiskalizm (W-M)
- Presja (w szczególności zewnętrzna) na tworzenie dodatkowych obszarów prawnie chronionych w województwie ograniczających możliwości rozwojowe, nieuwzględniająca opinii środowisk lokalnych i regionalnych (W-M)

OTWARTE SPOŁECZEŃSTWO

- Starzejące się społeczeństwo, w tym przejawiające małą aktywność migracyjną (W-M)

NOWOCZESNE SIECI

- Odwleknięcie na poziomie centralnym terminów realizacji koniecznych dla Warmii i Mazur inwestycji drogowych (1,2,3,9)

Rozwinięciem analizy SWOT była przeprowadzona analiza SWOT/TOWS, polegająca na badaniu związków między poszczególnymi elementami analizy SWOT. Ocena wzajemnych relacji między mocnymi i słabymi stronami oraz szansami i zagrożeniami pozwoliła wyłonić zależności, które stały się podstawą do budowania scenariuszy rozwoju.

Wyniki analizy SWOT/TOWS wskazują, że najsilniejsze związki występują między ():

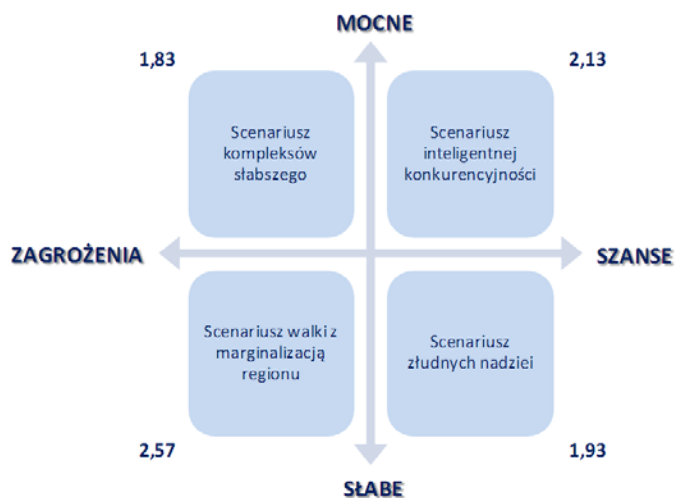
- słabościami regionu i zagrożeniami w otoczeniu (scenariusz walki z marginalizacją regionu) oraz
- silnymi stronami regionu i dostrzeganymi szansami w otoczeniu (scenariusz inteligentnej konkurencyjności).

Zależności te stały się podstawą do budowania scenariuszy rozwojowych w trakcie warsztatów. Scenariusze budowano dla każdego z priorytetów strategicznych. W toku dyskusji i na skutek integracji różnych podejść do realizacji idei rozwoju, dokonano wskazania na relacje **wzmacnianie silnych stron regionu i wykorzystanie pojawiających się szans**, jako najbardziej oczekiwanych w przyszłej polityce rozwoju. Na tej podstawie określono **scenariusz inteligentnej konkurencyjności** (Schemat 4). Scenariusz ten zakłada:

- pełne i efektywne wykorzystanie najlepszych zasobów wewnętrznych;
- koncentrację tematyczną w myśleniu o czynnikach rozwoju;
- traktowanie procesów polaryzacji i dyfuzji, jako zapewniających obszarom peryferyjnym możliwość włączenia się w procesy rozwojowe;
- współpracę na rzecz rozwoju regionu;
- konkurencyjność i innowacyjność.

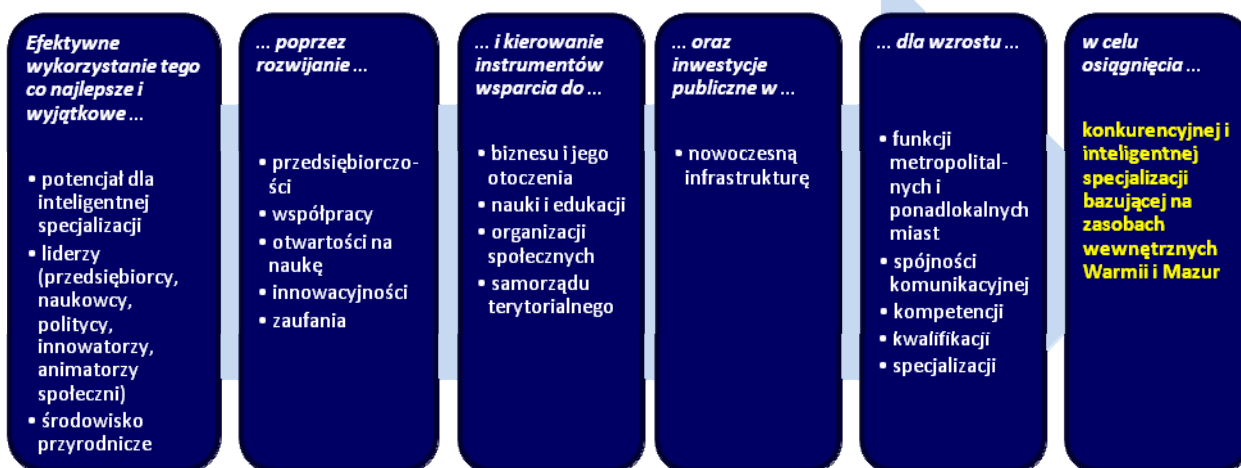
Scenariusz ten wskazuje logiczną ścieżkę rozwoju bazującego na zasobach wewnętrznych województwa warmińsko-mazurskiego. Ujmując proces rozwojowy w szerszym kontekście ułatwia sformułowanie celów operacyjnych Strategii.

Schemat 3. Wyniki analizy SWOT/TOWS

Uwaga: wartości liczbowe oznaczają średnią siłę związków między elementami analizy SWOT.

Schemat 4. Scenariusz inteligentnej konkurencyjności Warmii i Mazur

Źródło: synteza prac warsztatowych.

6. CEL GŁÓWNY

Cel główny Strategii województwa brzmi:

Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy

przy czym:

- **spójność ekonomiczna** oznacza wzrost gospodarczy umożliwiający osiągnięcie i utrzymanie przez województwo udziału własnego w produkcie krajowym brutto na poziomie co najmniej 3%;
- **spójność przestrzenna** to włączenie się województwa (formalne i jakościowe) do głównej sieci infrastruktury transportowej w Polsce oraz w transeuropejską sieć korytarzy transportowych;
- **spójność społeczna** rozumiana jest jako tworzenie miejsc pracy i wzrost przedsiębiorczości (oferta nowych miejsc pracy skierowana zostanie przede wszystkim do ludzi młodych z uwagi na ich naturalną aktywność, mobilność, otwartość na zdobywanie nowych kwalifikacji), a także poprawę warunków życia ludności (w szczególności dostępu do usług publicznych) zbliżającą do standardów życia występujących w Unii Europejskiej.

Poprawa spójności ekonomicznej, przestrzennej i społecznej powinna być osiągnięta w kontekstach:

- **inteligentnych specjalizacji** regionu (ang. *smart specialisation*) – **ekonomia wody** (ang. *water economy*), **drewno i meble** (ang. *timber and furniture*) oraz **żywność wysokiej jakości** (ang. *high quality food*). Wywodzą się one z tradycji regionu oraz jego potencjału wewnętrznego. Jednocześnie zakres specjalizacji pozwala włączyć się w proces budowania spójności ekonomicznej bardzo szerokiego spektrum podmiotów gospodarczych i instytucji.
- **regionalnym** – jako tworzenie równych szans rozwojowych w całym województwie poprzez kreowanie warunków dla wzmacniania kapitału ludzkiego, rozwoju przedsiębiorczości, promocji oraz budowanie nowoczesnej infrastruktury. Kontekst regionalny wymaga podkreślenia funkcji trzech największych miast województwa. Strategia zakłada **wzmocnienie metropolitalnych funkcji Olsztyna**. Miasto wojewódzkie musi przede wszystkim pełnić kluczowe funkcje gospodarcze, edukacyjne, kulturowe, a także medyczne i administracyjne. Olsztyn ma pełne predyspozycje, by budować swoją przewagę zarówno jako ośrodek wzrostu innowacyjności, jak i miasto o wysokiej jakości życia. **Elbląg** jako ośrodek subregionalny, wyposażony w infrastrukturę miejską o wysokich standardach, specjalizować się będzie w rozwoju nowoczesnych technologii oraz współpracować z gospodarką morską obszaru bałtyckiego i obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Miasto powinno pełnić funkcje gospodarcze i edukacyjne dla północno-zachodniej części województwa. **Elk** jako ośrodek subregionalny stanowiący centrum wschodniej części regionu, integrować ją będzie w ramach inicjatywy rozwojowej EGO. Miasto jako silny ośrodek gospodarczy, kulturalny oraz edukacyjny powinno być wyposażone w infrastrukturę miejską o wysokim standardzie. W celu podniesienia konkurencyjności gospodarczej, w mieście wspierane będą branże wykorzystujące nowoczesne i innowacyjne technologie. Elk wykorzysta swoje położenie dla rozwoju międzynarodowych kontaktów z Litwą, obwodem kaliningradzkim FR i Białorusią. Ponadto, coraz większego znaczenia nabierać będą powstające w regionie formy współpracy miast np. sieć CITTASLOW, sieć Mazurskich Pereł, sieć uzdrowisk. Kontekst regionalny Strategii przejawia się również poprzez wskazanie obszarów strategicznej interwencji (jest ich łącznie 9). Obok wymie-

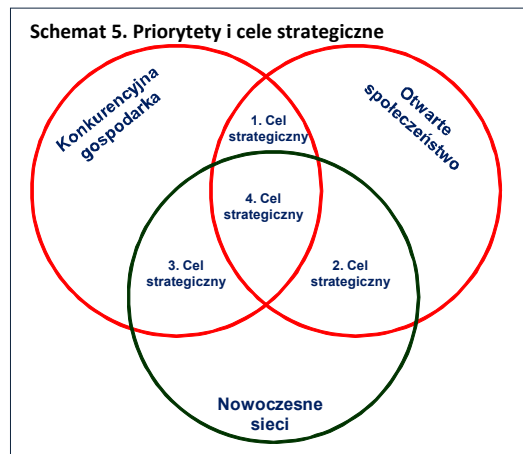
nionych trzech ośrodków wzrostu, koncentracja polityki rozwojowej odbywać się będzie w obszarach: peryferyzacji społeczno-gospodarczej, przygranicznych, wymagających rewitalizacji, posiadających słaby dostęp do usług publicznych oraz obszarach wiejskich. Odrębnym obszarem jest „tygrys warmińsko-mazurski”, który zarysowano wokół dróg nr 7 i nr 16;

- **bałtyckim** – rozwój Warmii i Mazur będzie się odbywał w europejskiej przestrzeni bałtyckiej. Poprawa spójności przestrzennej polega na włączeniu układu transportowego regionu w powstającą wielką obwodnicę Bałtyku, system bałtyckiej żeglugi oraz w projektowane wokół morza sieci komunikacyjne (w tym teleinformatyczne), turystyczne i inne. Ważny jest także wzrost rangi portu w Elblągu jako portu morskiego współpracującego z portami w Gdańsku i Kaliningradzie, jako feeder uczestniczący w transporcie z tychże portów na śródlądzie. Wysoka atrakcyjność środowiska przyrodniczego będzie w perspektywie 2020 r. jednym z ważnych elementów, rozstrzygających o konkurencyjności województwa. Współpraca z krajami i regionami nadbałtyckimi to ważny impuls rozwojowy województwa. Region będzie więc uczestniczył w instytucjach i w inicjatywach współpracy międzynarodowej w rejonie Morza Bałtyckiego, ze szczególnym wyróżnieniem Euroregionu "Bałtyk". Istotne będą przede wszystkim stosunki gospodarcze z państwami basenu Morza Bałtyckiego, w tym z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej – najbliższym sąsiadem regionu.

7. CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne wynikają z przyjętych trzech priorytetów i uwzględniają fakt występowania zależności między nimi. Dlatego sformułowano 4 cele strategiczne (Schemat 5):

- **wzrost konkurencyjności gospodarki**, który zawiera najważniejsze zagadnienia na styku gospodarka – społeczeństwo (cel strategiczny 1);
- **wzrost aktywności społecznej** – zawiera cele operacyjne ze sfery społeczeństwo – sieci (cel strategiczny 2);
- **wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych** – ukierunkowanych głównie na sferę gospodarczą, dlatego znajduje się na styku gospodarki i nowoczesnych sieci (cel strategiczny 3).
- **nowoczesna infrastruktura rozwoju** – ten cel najsilniej wpływa na realizację wszystkich pozostałych celów strategicznych, dlatego umieszczony jest w centralnej części układu celów (cel strategiczny 4).

Każdy z celów strategicznych będzie realizowany przez przyporządkowane mu cele operacyjne.

7.1. CEL STRATEGICZNY 1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI

Wzrost konkurencyjności gospodarki będzie wynikiem realizacji działań w ramach trzech celów operacyjnych:

- wzrostu konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji;
- wzrostu innowacyjności firm;
- wzrostu liczby miejsc pracy.

7.1.1. WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZECZ ROZWÓJ INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI

Głównym obszarem zainteresowania samorządu regionalnego będzie wspieranie trzech specjalizacji regionalnych: ekonomia wody, drewno i meblarstwo oraz żywność wysokiej jakości (specjalizacje scharakteryzowane są w rozdziale dziewiątym Strategii). Działania samorządu regionalnego będą skoncentrowane na inicjowaniu i wspieraniu współpracy różnych szczebli instytucjonalnych oraz wspieraniu wzrostu aktywności i skuteczności przedsiębiorstw w wykorzystywaniu różnorodnych instrumentów rozwoju firm. W zdefiniowanych specjalizacjach funkcjonuje olbrzymia liczba podmiotów gospodarczych i organizacji, bazujących w dużej mierze na zasobach wewnętrznych regionu. Rozwój specjalizacji ma przyczynić się do wzrostu innowacyjności regionu oraz wzrostu aktywności

zawodowej i przedsiębiorczości. W ramach tego celu operacyjnego przewidywane są następujące kierunki działań:

- A. **Jakość produktów i usług.** Zakres tego kierunku obejmuje m.in.: wspieranie innowacyjności; transfer wiedzy i technologii; podaż kapitału (instrumenty inżynierii finansowej, kapitały wysokiego ryzyka); programy promocji jakości; utrzymywanie norm i standardów przyjętych w Unii Europejskiej; produktowe podejście do oferty turystycznej uwzględniające konieczność wydłużania sezonu turystycznego i poszukiwania różnorodnych oraz nowatorskich form turystyki i wypoczynku (np. rozwój funkcji sanatoryjno-uzdrowiskowych i różnych form turystyki aktywnej, a także rewitalizacja jezior dla wędkarstwa); wspieranie inicjatyw rozwijających produkcję żywności według zasady „od pola do stołu”; wsparcie informacyjno-szkoleniowe. Z jakością produktów i usług wiązą się również inwestycje infrastrukturalne w zakresie turystyki, które będą kluczowe dla tworzenia i rozwoju produktów turystycznych. Infrastruktura powinna odpowiadać na pojawiające się zapotrzebowanie turystów i mieszkańców oraz wspierać tworzenie popytu na nowe i nowatorskie produkty turystyczne.
- B. **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy.** W ramach tego kierunku działań potrzebne będą przede wszystkim instrumenty finansowe na rozwój badań w zakresie inteligentnych specjalizacji, wspieranie badań aplikacyjnych oraz rozwój innowacyjności. Uczelnie wyższe powinny przyczyniać się do wzmacniania kierunków edukacyjnych związanych z inteligentnymi specjalizacjami (w tym upowszechnianie i wspieranie rozwoju praktyk zawodowych) i poprawy swojej pozycji w kraju oraz na arenie międzynarodowej.
- C. **Inne instytucje otoczenia biznesu** – kierunek obejmuje m.in.: wspieranie finansowe, organizacyjne i merytoryczne już działających oraz powstających instytucji otoczenia biznesu (w szczególności wypełniających luki w podaży usług dla firm na poziomie lokalnym i ponadlokalnym); podnoszenie jakości i rozszerzanie katalogu usług (w tym szczególnie proinnowacyjnych) oraz specjalizację instytucji w celu pełnej profesjonalizacji działań.
- D. **Współpraca.** Ten kierunek powinien być realizowany przede wszystkim poprzez: inicjowanie, tworzenie i współpracę instytucjonalną na poziomie lokalnym, międzyregionalnym i międzynarodowym (w tym klastry, grupy producenckie, stowarzyszenia skupiające przedsiębiorców, współpraca na linii nauka – biznes, tworzenie centrów kompetencji inteligentnych specjalizacji).
- E. **Aktywność promocyjna i wystawiennicza.** Kierunek działań obejmuje: wykorzystanie systemów pozyskiwania inwestorów zewnętrznych i rozwoju eksportu; wspieranie działań proeksportowych; współpracę organizacji skupiających przedsiębiorców na poziomie lokalnym i regionalnym z centrami obsługi inwestorów i eksporterów, agencjami rozwoju, samorządami terytorialnymi; współpracę międzynarodową w ramach miast i regionów partnerskich (misje i targi gospodarcze, efektywniejsze dla gospodarki wykorzystanie współpracy gmin bliźniaczych i organizacji współpracy, np. CITTASLOW). Szczególnym obszarem działań powinna być pomoc w promocji krajowej i zagranicznej produktów ze znakami świadczącymi, iż produkty i usługi pochodzą z Warmii i Mazur, a także propagowanie dobrych praktyk w ramach inteligentnych specjalizacji. Jeden z obiektów regionu zostanie wprowadzony na listę dziedzictwa kulturowego UNESCO.
- F. **Monitoring gospodarki województwa.** Ten kierunek działań ma zapewnić rozwój regionalnego systemu informacji gospodarczej, pozyskiwanie i rozpowszechnianie danych na temat szczególnych dla regionu sektorów gospodarki, klimatu przedsiębiorczości. Ważną funkcję będzie pełnić Regionalne Obserwatorium Terytorialne.

7.1.2. WZROST INNOWACYJNOŚCI FIRM

Wyznaczenie odrębnego celu operacyjnego dotyczącego innowacyjności firm wynika z założenia, że nie wszystkie procesy związane z innowacyjnością będą odbywały się w ramach inteligentnych specjalizacji. Innowacje mogą powstawać wszędzie, jednak najczęściej związane są z wysokimi nakładami finansowymi, kapitałem ludzkim, innowacyjnym zapleczem instytucjonalnym. Wszystkie te czynniki tworzą korzystne dla innowacji środowisko regionalne. Od 2004 r. województwo dysponuje Regionalną Strategią Innowacyjności, która została zaktualizowana w roku 2010. Problematyka innowacyjności regionu jest zatem dobrze rozpoznana i w ramach tej Strategii powinny być realizowane kierunki działań, które w szerokim rozumieniu budują regionalny system innowacji. W szczególności są to:

- A. **Firmy.** Kierunek działań wymaga instrumentów inżynierii finansowej na tworzenie nowych przedsiębiorstw i rozwój własnych innowacji; wsparcia finansowego transferu wiedzy oraz innowacji; wsparcia współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami naukowo-badawczymi.
- B. **Sektor naukowy i badawczo-rozwojowy.** Konieczne będzie wspieranie finansowe możliwie szerokiej palety działań ukierunkowanych na innowacyjność (tj. granty badawcze, środki na wdrożenia rozwiązań innowacyjnych; staże w firmach i wiodących ośrodkach naukowo-badawczych w kraju i za granicą; promocja dobrych praktyk). W tym obszarze działań powinno znaleźć się również wsparcie kierunków zamawianych na uczelniach.
- C. **Inne instytucje otoczenia biznesu.** Wspomagane będą instytucje funkcjonujące oraz nowe, które będą świadczyć usługi wspierające poziom innowacyjności regionu (kapitał zaangażowany, kapitał podwyższonego ryzyka, aniołowie biznesu, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe). W szczególności oczekiwane będzie świadczenie usług finansowych oraz pośredniczących dla nowych podmiotów gospodarczych działających w branżach zaawansowanych technologicznie lub wykazujących innowacyjność.
- D. **Kapitał ludzki.** Ten kierunek działań związany jest ściśle z edukacją, ale w zakresie innowacyjności powinien być uzupełniony o działania wspierające innowacyjnych i kreatywnych mieszkańców regionu na każdym etapie życia (np. stypendia, finansowanie badań, mentoring, szkolenia dla firm i instytucji). Istotne będą również: rozwój doradztwa zawodowego dla uczniów szkół gimnazjalnych; rozwój kształcenia ustawicznego oraz szkolenia dostosowujące do zmian pracy, a także działania służące wzrostowi kompetencji kadr w przedsiębiorstwach (szkolenia, doradztwo).
- E. **Infrastruktura.** Kierunek działań jest częściowo zbieżny z kierunkiem „infrastruktura teleinformatyczna” w celu strategicznym 4. Dotyczy również: wsparcia działalności parków naukowo-technologicznych; rozwoju inkubatorów technologicznych; tworzenia przestrzeni dla rozwoju kreatywności mieszkańców.

7.1.3. WZROST LICZBY MIEJSC PRACY

Region o jednym z najwyższych wskaźników bezrobocia w Unii Europejskiej musi starać się zwiększyć liczbę miejsc pracy oraz aktywność zawodową mieszkańców. Szczególnie istotne jest tworzenie trwałego zatrudnienia w sektorach potrafiących konkurować na rynkach międzynarodowych. W tym celu konieczne będą działania ukierunkowane na wzrost potencjału już działających firm, tworzenie nowych oraz przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Problemy na rynku pracy województwa warmińsko-mazurskiego wynikają m. in. z tego, że system edukacji nie reaguje odpowiednio

szybko na potrzeby rynku. Niestety znaczna część wysoko wykwalifikowanych absolwentów szkół poszukuje pracy w innych regionach. Mimo to, konieczny jest nacisk na jak najlepsze kształcenie przyszłych pracowników i przedsiębiorców, w taki sposób, by mogli skutecznie konkurować na różnych rynkach pracy, a także byli w stanie sami tworzyć nowe miejsca zatrudnienia. Ważnym elementem realizacji tego celu jest ściślejsza współpraca przedsiębiorców ze światem nauki i edukacji. Działania samorządu województwa powinny uwzględniać specyfikę zmian na rynku pracy oraz endogeniczny potencjał regionu, dlatego będą ukierunkowane na rozwój inteligentnych specjalizacji, innowacyjność i przedsiębiorczość, a także rozwój usług rynkowych.

W ramach realizacji celu przewiduje się następujące kierunki działań:

- A. **Zachęty dla utrzymywania i wzrostu zatrudnienia w firmach** m.in.: w postaci instrumentów inżynierii finansowej; systemów zachęt podatkowych; obniżania kosztów działalności firm na poziomie lokalnym (np. przygotowanie kadry pracowniczej, kształtowanie odpowiedniej mentalności siły roboczej, doradztwo dla przedsiębiorców). Tym kierunkiem działań powinny zostać objęte również osoby wykazujące przedsiębiorczość, rozpoczynające pracę na własny rachunek (w tym w sektorze ekonomii społecznej). Ważnym elementem kierunku działań powinno być wspieranie kształcenia ustawicznego.
- B. **Współpraca przedsiębiorstw z wyższymi uczelniami i szkołami zawodowymi** w celu lepszego dopasowania profili nauczania do wymogów gospodarki (pozyskiwanie wykwalifikowanych kadr, wzrost kwalifikacji pracowników oraz wzrost kwalifikacji przedsiębiorców). Ściślejsze powiązanie uczelni i szkół z gospodarką regionu może nastąpić m.in. poprzez kształcenie w ramach zamówień edukacyjnych, rozwój współpracy i aktywizację edukacyjną w postaci staży dla absolwentów, praktyk zawodowych, stypendiów i staży dla doktorantów.
- C. **Infrastruktura służąca rozwojowi przedsiębiorczości**, co oznacza przede wszystkim: wspieranie rozwoju inkubatorów przedsiębiorczości; inkubatorów przedsiębiorczości społecznej; tworzenie nowych obszarów rozwojowych (stref gospodarczych) na terenach miast i wsi (w tym wchodzących w programy rewitalizacji miast).
- D. **Szkoły i uczelnie**. W tym kierunku działań potrzebne będą przykładowo: tworzenie nowych kierunków kształcenia i dostosowywanie istniejących zgodnie z wymogami gospodarki oraz rynku pracy w województwie; podniesienie jakości kształcenia; ukierunkowanie części profili edukacyjnych na inteligentne specjalizacje; rozwój kształcenia ustawicznego; doradztwa zawodowego; ewaluacja kompetencji uczniów, studentów oraz nauczycieli i wykładowców.
- E. **Monitoring rynku pracy i systemu edukacji**. Kierunek działań będzie realizowany na potrzeby wszystkich typów szkół. Istotnym elementem powinien być bank informacji o potrzebach rynku pracy i możliwościach kształcenia ustawicznego.
- F. **Informacja i promocja**. Ten kierunek obejmuje m.in. doradztwo w zakresie warunków rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej, promocję postaw przedsiębiorczych.

7.2. CEL STRATEGICZNY 2. WZROST AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ

Wzrost aktywności społecznej będzie następował wskutek realizacji dwóch celów operacyjnych:

- rozwój kapitału społecznego;
- wzrost dostępności i jakości usług publicznych.

Pierwszy z nich jest ściśle związany z różnymi formami aktywności społecznej, od indywidualnej do organizacyjnej. Wysoka jakość, a przede wszystkim powszechność usług publicznych również przyczynia się do wzrostu aktywności społecznej. Społeczeństwo wyedukowane, zdrowe, korzystające z oferty kulturalnej i wypoczynkowej jest społeczeństwem aktywnym.

7.2.1. ROZWÓJ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Wysoki poziom kapitału społecznego świadczy nie tylko o cechach mieszkańców gmin i regionów, ale również wpływa na sytuację gospodarczą. Dlatego kapitał społeczny stawiany jest często wśród czynników decydujących o rozwoju, a kojarzony jest z takimi cechami, jak: poszanowanie prawa, zaufanie, tolerancja, solidarność, a także wysoka aktywność społeczna. Bardzo ważną rolę w rozwoju kapitału społecznego pełnią aktywne organizacje pozarządowe. To one najczęściej są nośnikami idei oraz inicjują współpracę między różnymi grupami społecznymi. Rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego w regionie będzie wpływał korzystnie również na postawę administracji samorządowej. Wzrost kapitału społecznego wymaga działań kształtujących go już na poziomie wychowania w rodzinie i w początkowym okresie edukacji (przedszkola), poprzez rozwój aktywności społecznej, obywatelskiej i kulturalnej. Jednocześnie system instytucjonalny musi wspierać zaangażowanie i chęci realizacji poszczególnych jednostek, by wspólnie dawać przykład innym w celu wyzwolenia szerszej aktywności społecznej.

Planowane kierunki działań:

- A. **Aktywni mieszkańcy.** Kierunek działań obejmuje m.in.: tworzenie warunków dla powstawania i rozwoju aktywności społecznej oraz kształtowanie i wspieranie postaw obywatelskich mieszkańców w każdym wieku; edukację obywatelską, w tym w systemie oświaty; animowanie i wzmacnianie aktywności mieszkańców na rzecz rozwoju lokalnego; rozwój partycypacji społecznej i wolontariatu; tworzenie infrastruktury aktywności społecznej.
- B. **Organizacje pozarządowe.** W kierunku tym mieszczą się np.: wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych poprzez tworzenie systemu wsparcia; ekonomizacja organizacji – rozwój przedsiębiorczości społecznej; rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów.
- C. **Instytucje publiczne** (w tym w szczególności system edukacji i instytucje kultury). Realizacja celu w tym kierunku wymagać będzie m.in.: zwiększenia wykorzystania zasobów lokalnych instytucji publicznych dla rozwijania aktywności społecznej i obywatelskiej; tworzenia warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym; wzmocnienia edukacji obywatelskiej i kulturalnej; rozwoju kompetencji obywatelskich i kulturowych w kształceniu innym niż formalne; upowszechniania różnych form uczestnictwa w kulturze.
- D. **Współpraca.** W szczególności kierunek będzie obejmował: zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w tworzeniu polityk publicznych i realizacji zadań publicznych oraz standaryzację zadań publicznych; wspieranie istniejących i tworzenie trójsektorowych partnerstw lokalnych; wspieranie współpracy z podmiotami zagranicznymi, zwłaszcza z obwodu kaliningradzkiego; rozwój społecznej odpowiedzialności biznesu; wspieranie tworzenia i funkcjonowania federacji, sieci współpracy w celu łączenia zasobów i podejmowania wspólnych działań w sektorze pozarządowym;

- E. **Informacja i promocja.** Aktywne postawy społeczne powinny być promowane w środowiskach lokalnych i na poziomie regionalnym. W szczególności za wzór powinni być stawiani wolontariusze i filantropi.

7.2.2. WZROST DOSTĘPNOŚCI I JAKOŚCI USŁUG PUBLICZNYCH

Niniejszy cel operacyjny dotyczy kilku ważnych dla regionu sfer rozwoju, którymi są: **edukacja** (w odróżnieniu od opisanych wcześniej zależności z gospodarką, w tym miejscu dotyczy edukacji szerzej rozumianej); **usługi medyczne**; **kultura**; **bezpieczeństwo publiczne** i **bezpieczeństwo socjalne**. Istotne będą kierunki działań, które przyczynią się do rozwoju funkcji ponadregionalnych Olsztyna oraz regionalnych Elbląga i Ełku, a także funkcji ponadlokalnych ośrodków powiatowych. Wzrost dostępności usług publicznych powinien przyczynić się do poprawy jakości życia na terenach wiejskich, w szczególności dzieci w zakresie edukacji i kultury.

W ramach celu operacyjnego przewiduje się następujące kierunki działań:

- A. **Edukacja.** Ten kierunek działań obejmuje zarówno edukację formalną, jak i pozaformalną. W pierwszej z nich istotne są wszystkie etapy edukacji od edukacji przedszkolnej do studiów wyższych, z dużym naciskiem na kształcenie zawodowe uwzględniające inteligentne specjalizacje i potrzeby przedsiębiorców. Z kolei kształcenie przez całe życie wiąże się z procesami zachęcania i wspierania postaw otwartych na wiedzę, chęć pozyskiwania nowych kwalifikacji, niezależnie od wieku i pełnionych funkcji. Dlatego ważne będą: inicjatywy zmierzające do powoływania nowych uczelni (przede wszystkim o profilu technicznym) oraz rozszerzania kierunków kształcenia i oferty nauczania w już istniejących (w tym kierunki kształcenia związane ze starzeniem się społeczeństwa); wzmocnienie i ustabilizowanie kadry naukowo-dydaktycznej; doskonalenie kwalifikacji (w tym samych nauczycieli); granty i środki na badania; rozwijanie współpracy między ośrodkami akademickimi w kraju i za granicą; edukacja ekologiczna; kształtowanie społeczeństwa informacyjnego (promocja i umiejętność wykorzystywania urządzeń teleinformatycznych i Internetu w edukacji, pracy i życiu codziennym); racjonalizacja sieci szkół w oparciu o jasne kryteria, a także usprawnienia dowozu uczniów do szkół; zwiększanie dostępu niepełnosprawnych do edukacji; opracowania i wdrożenia systemu stypendialnego dla dzieci i młodzieży z rodzin najbiedniejszych.
- B. **Opieka zdrowotna.** Ten kierunek przewiduje tworzenie nowoczesnej opieki zdrowotnej uwzględniającej zmiany w strukturze demograficznej społeczeństwa. Mieszczą się tutaj działania służące zapewnieniu optymalnej dostępności do wszystkich kategorii świadczeń zdrowotnych, bez względu na miejsce zamieszkania. W ramach tego kierunku wspierane będą projekty służące podwyższeniu standardu obiektów ochrony zdrowia i ich wyposażenia medycznego, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju ośrodków specjalistycznych. Istotne będzie również doskonalenie systemu zintegrowanego ratownictwa medycznego oraz informatyzacja podmiotów leczniczych.
- C. **Profilaktyka i wsparcie potrzebujących.** Kierunek działań dotyczy przede wszystkim: promocji zdrowego stylu życia; zintegrowanych programów aktywizacji (bezrobotnych i niepełnosprawnych, dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa); promocji oferty wypoczynkowej regionu w powiązaniu z zachętami dla mieszkańców na aktywny wypoczynek; profilaktyki zjawisk patologicznych; poprawy jakości pracy szkoły (w tym doskonalenia i rozszerzania form pozaszkolnej działalności oświatowo-wychowawczej); wspierania roli szkoły w procesie integracji województwa i budowania tożsamości regionalnej; tworzenia bezpiecznej przestrzeni publicznej; resocjalizacji; systemów pomocy dla osób uzależnionych; syste-

mów zastępczej opieki rodzinnej (na poziomie wojewódzkim i powiatowym, wymagających również inicjowania rozwoju wolontariatu, tworzenia grup samopomocowych, wsparcia organizacji pozarządowych działających na rzecz osób i rodzin wymagających pomocy z zewnątrz).

- D. **Instytucje kultury i organizacje pozarządowe.** Ten kierunek działań wiąże się z aktywizacją społeczną, ale również ze wzrostem jakości i różnorodności oferty kulturalnej regionu, przede wszystkim dla swoich mieszkańców. Potrzebne będzie wsparcie finansowe instytucji kultury również na rzecz włączenia ich w tworzenie produktów turystycznych i wypoczynkowych oraz rozszerzenie kręgu odbiorców (w tym osoby niepełnosprawne, uczniowie). Instytucje kultury i organizacje pozarządowe będą wspierane również w procesie wzmacniania ich funkcji regionotwórczej.
- E. **Infrastruktura.** W ramach tego kierunku działań powinny znaleźć się wszystkie inwestycje infrastrukturalne wynikające z potrzeb niniejszego celu (np. infrastruktura sprzyjająca aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, infrastruktura przyjazna i uwzględniająca potrzeby ludzi starszych, niepełnosprawnych; infrastruktura kultury; infrastruktura edukacyjna (ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły, obszary edukacji ekologicznej); budownictwo czynszowe i różne formy budownictwa socjalnego, a także tworzenie niezbędnej infrastruktury socjalnej w takim stopniu, by była ona zagwarantowana na poziomie powiatów, infrastruktura kultury; obszary edukacji ekologicznej; system hydrotechniczny regulujący stosunki wodne oraz zabezpieczenie przeciwpowodziowe; urządzenia osłony przeciwpowodziowej; urządzenia melioracyjne).
- F. **Policja, straż pożarna, straż graniczna** – poprawienie wyposażenia w sprzęt i środki transportu, a także działania służące wzrostowi efektywności i skuteczności tych służb.
- G. **Koordynacja** – w szczególności powinna dotyczyć współpracy służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców (policji, straży pożarnej, pogotowia ratunkowego, wodnego ochotniczego pogotowia ratunkowego, straży leśnej, straży rybackiej, służb weterynaryjnych, służb sanitarnych), a także tworzenia centrów działań kryzysowych.
- H. **Monitoring.** Ten kierunek działań powinien obejmować: badania stanu oraz potencjału rozwojowego usług dla starzejącego się społeczeństwa; monitorowanie zjawisk patologicznych; rozwój systemu rozpoznawania, prognozowania i monitorowania zagrożeń.
- I. **Informacja i promocja.** W szczególności promocja społeczna, przedstawiająca Warmię i Mazury jako region, w którym warto żyć, niezależnie od wieku.

7.3. CEL STRATEGICZNY 3. WZROST LICZBY I JAKOŚCI POWIĄZAŃ SIECIOWYCH

Powiązania sieciowe, jakie odgrywają szczególną rolę w rozwoju dotyczą przede wszystkim gospodarki, dlatego taki właśnie charakter nadano temu celowi. Kluczowym podmiotem w realizacji tego celu będzie administracja publiczna. Osiągnięcie celów operacyjnych będzie wymagało wysokiej jakości funkcjonowania administracji, jej otwartości na współpracę oraz wysokiego zaangażowania w wykorzystywaniu różnych form współpracy na rzecz rozwoju regionu. To właśnie sieciowa współpraca powinna być ważnym narzędziem budowania relacji na różnych poziomach – formalnych i nieformalnych, branżowych i interdyscyplinarnych, dla osiągnięcia efektów synergii. W celu strategicznym przewidziane są dwa cele operacyjne:

- doskonalenie administracji;

- intensyfikacja współpracy międzyregionalnej.

7.3.1. DOSKONALENIE ADMINISTRACJI

Administracja publiczna stanowi ważny element nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki. Wysoka jakość administracji zaliczana jest często do ważnych czynników lokalizacji. Od postawy urzędników zależy w dużej mierze klimat inwestycyjny. Realizacja tego celu operacyjnego powinna również przyczynić się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Kierunki działań przewidzianych dla realizacji tego celu są następujące:

- E-administracja.** Kierunek działań powinien wesprzeć budowę społeczeństwa informacyjnego, ale przede wszystkim ułatwić kontakty na linii przedsiębiorcy – administracja. Potrzebne będzie wsparcie podnoszenia jakości oferowanych informacji oraz doskonalenie form przekazu (w tym obcojęzyczne strony internetowe).
- Zarządzanie strategiczne,** którego wyrazem powinna być umiejętność podejścia integrującego różne poziomy administracji. W ramach tego kierunku rozwijane będą szkolenia, wymiana doświadczeń krajowych i zagranicznych oraz integracja współpracy administracji wewnątrz regionu.
- Jakość funkcjonowania administracji** (wdrażanie w urzędach systemów jakości i ich certyfikacji; wspieranie poprawy organizacji urzędów i warunków pracy, w tym podwyższenie standardów obiektów administracji publicznej i ich wyposażenia; wspieranie rozwoju kompetencji, szkoleń i okresowych ocen).
- Współpraca** – w tym kierunku działań administracja powinna rozwijać swoje funkcje „animatora” regionalnego i lokalnego. Konieczne będzie wsparcie administracji w zakresie kreowania aktywności społeczności lokalnych, budowania partnerstw (miedzy samorządami, na linii samorząd – przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe), włączania obywateli w proces współdecydowania o rozwoju, a także współpracy jednostek samorządu terytorialnego w celu dzielenia się wykonywaniem usług publicznych.
- System pozyskiwania inwestorów zewnętrznych.** Istotą tego kierunku jest wsparcie istniejących w regionie Centrów Obsługi Inwestora (Regionalne Centrum Obsługi Inwestora – RCOI, Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera – COIE) w koordynacji kontaktów na linii otoczenie zewnętrzne – Warmia i Mazury oraz na linii COI – samorządy lokalne Warmii i Mazur. Potrzebne będą takie działania, jak: mentoring, szkolenia, wspólne działania promocyjne, tworzenie nowych obszarów rozwojowych w miastach i na terenach wiejskich ułatwiających rozpoczynanie działalności przez inwestorów zewnętrznych (rewitalizacja, restrukturyzacja, strefy aktywności gospodarczej).
- Wizerunek administracji.** Kierunek działań jest określony z myślą o inicjatywach służących budowaniu zaufania i przełamujących utarte negatywne stereotypy administracji. Konieczne będzie wspieranie wspólnych projektów administracji z przedsiębiorcami, grupami podejmującymi inicjatywy lokalne oraz organizacjami pozarządowymi.

7.3.2. INTENSYFIKACJA WSPÓŁPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ

Współpraca międzyregionalna Warmii i Mazur powinna zmierzać do wykorzystania efektów synergii, jakie pojawiają się w różnego rodzaju partnerstwach. Województwo będzie starało się silniej podej-

mować różnego typu projekty rozwojowe we współpracy z sąsiadami, jak również z innymi partnerami.

Główne kierunki działań dotyczą różnych obszarów:

- A. **Współpraca z regionami bałtyckimi**, w szczególności w zakresie: kreowania stref przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego wzdłuż korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i krajowym (korytarz transportowy Bałtyk-Adriatyk –Północny/Nadmorski korytarz transportowy jako rdzeń tzw. Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku); przełamywania luki transportowej Polski Północnej dla usprawnienia kluczowych powiązań transportowych między województwami nadmorskimi oraz dla poprawy ich spójności wewnętrznej (Korytarz Bałtyk-Adriatyk, w tym Via/Rail Baltica, Korytarz Północny/Nadmorski); usprawnienia kluczowych międzyregionalnych powiązań transportowych (w tym wspieranie rozwoju żeglugi bliskiego zasięgu, śródlądowej oraz wspieranie rozwoju małych portów); poprawy dostępności Zalewu Wiślanego i jego przystosowanie do potrzeb transportu śródlądowego (w tym usunięcie wszystkich barier prawnych dla zapewnienia swobodnej międzynarodowej żeglugi na tym akwenie); kształtowania krajowych i europejskich sieci energetycznych w zakresie przesyłu energii elektrycznej, gazu, ropy naftowej i paliw płynnych; poprawy stanu wód Morza Bałtyckiego (zwłaszcza Zalewu Wiślanego/Kaliningradzkiego); kształtowania i upowszechniania standardów dobrego zarządzania i zagospodarowania dla obszarów przybrzeżnych; poprawy spójności przestrzeni przyrodniczej w strefie Południowego Bałtyku; tworzenia silnego wizerunku i marki turystycznej Regionu Morza Bałtyckiego (m.in. w ramach Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego); tworzenia sieciowych ponadregionalnych produktów turystycznych (głównie w oparciu o: międzynarodową drogę wodną: E-70, z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego, jako destynacji turystycznej o rosnącym znaczeniu); kontynuacji realizacji Programu Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030; kreowania wszechstronnego rozwoju obszarów leśno-pojeziernych o wyjątkowej wartości w przestrzeni europejskiej, cennych i wrażliwych pod względem przyrodniczym oraz krajobrazowym; przełamywania problemów strukturalnych na obszarach wiejskich (w tym w szczególności o dużym nasileniu negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych); rozwoju ponadlokalnych funkcji ochrony zdrowia, edukacyjnych oraz koordynacja oferty szkolnictwa zawodowego na poziomie wyższym w miejskich obszarach funkcjonalnych; dalszego rozwoju inicjatyw klastrowych ponad wojewódzkich i kooperacji na linii nauka – biznes; wzmocnienia międzynarodowej współpracy uczelni, np. w formule sieci systematycznej współpracy szkół wyższych w obszarze Morza Bałtyckiego, opartej np. na koordynacji kierunków kształcenia, a także stałych mechanizmach wymiany kadr i studentów.
- B. **Współpraca z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami oraz w ramach realizacji Strategii Rozwoju Polski Wschodniej** – istotne będą działania na rzecz wzrostu innowacyjności, transferu technologii, rozwoju turystyki, a także budowanie i wspieranie specjalizacji ponadregionalnych oraz działalność Biura Regionalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Brukseli, funkcjonującego w ramach Domu Polski Wschodniej. Wykorzystane będą doświadczenia z dotychczasowej realizacji PO RPW, w tym współpraca w zakresie promocji gospodarczej. W szczególności z województwem podlaskim rysuje się istotne pole współpracy w zakresie aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów przygranicznych (również na styku województw np. w ramach inicjatywy rozwojowej EGO) oraz rozwoju wspólnych działań na rzecz sektora budowy jachtów, a także mleczarstwa, które należą do inteligentnych specjalizacji, kooperacji na linii nauka – biznes, wspólnej promocji i budowania produktów turystycznych. Z kolei z województwem kujawsko-pomorskim

rysują się szerokie możliwości współpracy m. in. w zakresie produkcji rolno-spożywczej, promocji i turystyki.

- C. **Współpraca z województwem mazowieckim, w tym z Warszawą.** Warszawa zajmuje już obecnie wśród miast Unii Europejskiej miejsce na początku drugiej dziesiątki jeśli idzie o koncentrację potencjału gospodarczego i siłę nabywczą. Dlatego żywotnym interesem województwa warmińsko-mazurskiego jest wykorzystanie komplementarności wobec stolicy kraju, sprzyjającej transferowi dochodów i tworzeniu miejsc pracy np. współpraca na linii nauka-biznes. Kwestia zasadniczej poprawy dostępności terytorialnej do stolicy wymaga inwestycji podejmowanych także na obszarze województwa mazowieckiego. Istotnym tematem jest pobudzanie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin przygranicznych obydwu województw.
- D. **Współpraca z obwodem kaliningradzkim FR, który jest dla Warmii i Mazur ważnym i naturalnym, z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo, partnerem międzynarodowym.** Waga, jaką Warmia i Mazury przypisują rozwojowi tej współpracy wynika nie tylko z faktu uczestniczenia w inicjatywach związanych z regionem bałtyckim, ale przede wszystkim z możliwości osiągnięcia wspólnych korzyści gospodarczych. Do przewidywanych działań należą: wsparcie inicjatyw proeksportowych, działania na rzecz poprawy czystości wód Zalewu Wiślanego/Kaliningradzkiego, współrealizacja przedsięwzięć kulturalnych, współpraca w strefie przygranicznej (z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej), m.in. w obszarze transgranicznym, kreowanie międzynarodowych produktów turystycznych oraz powiązań transportowych, szczególnie w oparciu o potencjał Zalewu Wiślanego/Kaliningradzkiego oraz rozwój kształcenia w zawodach (rzemiosłach) tradycyjnych, opartych o specyficzne zasoby gospodarcze.
- E. **Współpraca z innymi regionami partnerskimi** – obejmuje zarówno współpracę z licznymi regionami partnerskimi Warmii i Mazur, jak i wspieranie tego typu współpracy na poziomie lokalnym. Ważne będzie rozszerzanie więzi gospodarczych, wykorzystywanie różnorodności kulturowej i złożoności historii Warmii i Mazur w celu budowania trwałych więzi gospodarczych (np. Ukraina, Litwa, Niemcy) oraz zwiększanie popytu na ofertę turystyczno-kulturową regionu (np. Niemcy i inne kraje UE), wspieranie współpracy z przedstawicielami mniejszości narodowych żyjących na terenach Warmii i Mazur (np. Ukraina, Niemcy), współpraca ze Związkami Polaków oraz Polakami, którzy opuścili region, ale chcieliby utrzymywać z nim kontakty.

7.4. CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA ROZWOJU

Cel strategiczny realizowany będzie przez trzy cele operacyjne, którymi są:

- zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności;
- dostosowana do potrzeb sieć nośników energii;
- poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego.

7.4.1. ZWIĘKSZENIE ZEWNĘTRZNEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ ORAZ WEWNĘTRZNEJ SPÓJNOŚCI

Konieczność realizacji tego celu wynika z oceny aktualnego stanu spójności przestrzennej Warmii i Mazur z otoczeniem oraz spójności wewnętrznej. Szczególnie wobec szybkiego rozwoju infrastruktury drogowej i lotniczej w innych regionach Polski, należy uwzględnić, iż bez realizacji tego celu nastąpi dalsza peryferyzacja województwa. Duży nacisk będzie położony także na rozwój infrastruktury informatycznej, która ma coraz większe znaczenie dla kształcenia, funkcjonowania przedsiębiorstw oraz życia codziennego mieszkańców. Ważnym czynnikiem zwiększającym dostępność komunikacyjną Warmii i Mazur jest infrastruktura związana z przejściami granicznymi, której jakość wpływa na współpracę międzynarodową i aktywizację obszarów nadgranicznych.

Główne kierunki działań w tym celu:

- A. **Infrastruktura teleinformatyczna** – kierunek polegający na realizacji strategii internetyzacji województwa warmińsko-mazurskiego, polegającej na zasadniczej poprawie sytuacji w zakresie software i hardware społeczeństwa informacyjnego.
- B. **Inwestycje drogowe** – w szczególności powinny dotyczyć:
 - a. drogi ekspresowej nr 7;
 - b. drogi S-61 (Via Baltica) Warszawa- Ełk (a także przygotowanie i złożenie przez Polskę do konkursu w ramach instrumentu Łącząc Europę wspólnego z Litwą projektu na dalszy odcinek w kierunku Litwy);
 - c. powiązania komunikacyjnego stolicy województwa ze stolicą Polski poprzez dowiązanie Olsztyna do drogi S7 przede wszystkim drogą nr 51;
 - d. udrożnienia obszaru Olsztyna poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miasta;
 - e. zwiększenia dostępności przestrzennej obszarów o najniższym jej poziomie do Olsztyna (ukończenie modernizacji drogi krajowej nr 16, która objęta będzie siecią TEN-T na odcinku od Borek Wielkich przez Mrągowo do Ełku) i subregionalnych ośrodków wzrostu w tym budowa i modernizacja dróg lokalnych;
 - f. skomunikowania drogowego Olsztyna i innych części województwa z lotniskiem regionalnym w Szymanach;
 - g. udostępnienia obszaru funkcjonalnego Wielkich Jezior Mazurskich mieszkańcom metropolii warszawskiej;
 - h. poprawy dostępności do przejść na granicy z obwodem kaliningradzkim FR;
 - i. rozwiązywania problemów komunikacyjnych w obszarach funkcjonalnych Olsztyna, Elbląga i Ełku;
 - j. dróg rowerowych poprawiających bezpieczeństwo ruchu i dostępność komunikacyjną do usług publicznych.
- C. **Infrastruktura kolejowa:**
 - a. modernizacja linii kolejowej Rail Baltica przez Ełk (E75);
 - b. modernizacja objętej projektem sieci TEN-T linii kolejowej Toruń-Iława-Olsztyn-Korsze-Ełk;
 - c. dowiązanie komunikacyjnego stolicy województwa do stolicy Polski poprzez modernizację linii kolejowej na odcinku Olsztyn-Działdowo (nr 216);

- d. skomunikowanie lotniska regionalnego w Szymanach ze wschodnią częścią województwa poprzez modernizację linii kolejowej na odcinku Szczytno-Pisz;
 - e. modernizacja linii kolejowej Braniewo-Olsztyn (z uwagi na rozwijającą się współpracę z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej).
- D. **Transport lotniczy:** obejmujący rozbudowę portu lotniczego w Szymanach k/Szczytna do parametrów właściwych dla kategorii lotnisk drugorzędnych, modernizację istniejących i budowę nowych lotnisk lokalnych, tworzenie nowych lądowisk do obsługi ruchu turystycznego, biznesowego i sanitarnego.
- E. **Komunikacja i transport wodny,** poprzez modernizację szlaków wodnych i rozbudowę już istniejących ze szczególnym uwzględnieniem Wielkich Jezior Mazurskich, dbanie o tor wodny przez Zalew Wiślan i rozwój portu w Elblągu oraz małych portów i przystani w całym regionie, umożliwienie dostępności do Zalewu Wiślanego przez kanał żeglugowy na Mierzei Wiślanej.
- F. **Infrastruktura graniczna:** rozbudowa morskiego przejścia granicznego wraz z budową terminalu dla odpraw statków handlowych w Elblągu; rozbudowa przejść granicznych drogowych oraz innych przejść drogowych i kolejowych uzasadnionych ekonomicznie, budowa przejść dla ruchu lokalnego.
- G. **Zintegrowany transport publiczny w ośrodkach miejskich, w szczególności w największych miastach regionu (Olsztyn, Elbląg i Ełk).** W latach realizacji strategii utrzymane będą działania mające na celu rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego. Działania te służyć będą zarówno rozwojowi gospodarczemu, jak też ochronie miast przed nadmiernym hałasem i zanieczyszczeniem środowiska.

7.4.2. DOSTOSOWANA DO POTRZEB SIĘĆ NOŚNIKÓW ENERGII

Postęp cywilizacyjny oraz trwały rozwój wymagają również inwestycji w sieci gazowe, energetyczne, a także wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Przyczyni się to do poprawy stanu ochrony środowiska przyrodniczego, a także zwiększy atrakcyjność inwestycyjną i poziom życia na Warmii i Mazurach. Region powinien dążyć do jak największej samowystarczalności energetycznej. Szansą dla regionu mogą być zakończone sukcesem poszukiwania gazu łupkowego i ropy naftowej.

W tym celu przewidziane są cztery kierunki działań:

- A. **Sieć gazowa.**
- B. **Sieć energetyczna.**
- C. **Sieć ciepłownicza.**
- D. **Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i węglowodorów łupkowych.**

7.4.3. POPRAWA JAKOŚCI I OCHRONA ŚRODOWISKA

Utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego jest jednym z podstawowych zagadnień w kontekście idei trwałego rozwoju. Kompleksowe dbanie o czystość powietrza, wód, ziemi oraz niski poziom hałasu wymaga nie tylko dalszych usprawnień, ale również coraz bardziej rzeczowego traktowania relacji środowisko-gospodarka. Szczegółowe zapisy dotyczące zagadnień związanych z

ochroną przyrody i środowiska ujęte są w odpowiednich wojewódzkich politykach sektorowych, m.in. w *Programie ochrony środowiska, Planie gospodarki odpadami*.

W ramach celu przewiduje się następujące kierunki działań:

- A. **Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych:** podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa; zachowanie walorów krajobrazowych województwa; weryfikacja, powiększanie i powoływanie odpowiednich form ochrony przyrody; zapewnienie integralności przyrodniczej województwa; ochrona i restytucja elementów rodzimej przyrody, w tym prowadzenie inwentaryzacji, waloryzacji i monitoringu różnorodności biologicznej.
- B. **Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego:** redukcja emisji zanieczyszczeń powietrza, w szczególności z niskich źródeł emisji oraz poprzez stosowanie transportu i ogrzewania przyjaznego środowisku; budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków oraz rozbudowa sieci kanalizacyjnych, zwłaszcza na terenach zabudowy rozproszonej; zapobieganie powstawaniu odpadów i racjonalna gospodarka odpadami, w tym selektywna zbiórka odpadów, recykling, odzysk, budowa instalacji zagospodarowania odpadów; usuwanie substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, zwłaszcza PCB i azbestu; prowadzenie monitoringu środowiska i ogólnodostępnej wojewódzkiej bazy danych o środowisku (GIS).

8. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) odzwierciedlają potencjały i problemy rozwojowe w układzie terytorialnym, które będą przedmiotem zainteresowania Strategii. OSI dotyczą zarówno obszarów o szczególnym potencjale rozwojowym, jak i tych, które wymagają troski ze względu na występujące zapóźnienia.

Wyznaczenie OSI wynika z idei koncentracji interwencji na określonych zagadnieniach w ściśle zdiagnozowanej przestrzeni. Konsekwencją wyznaczenia OSI będzie terytorialne podejście do Programów Operacyjnych realizowanych przez Samorząd Województwa.

W toku prac nad Strategią wyróżniono 9 takich obszarów:

1. Tygrys warmińsko-mazurski;
2. Aglomeracja Olsztyna;
3. Ośrodki subregionalne;
4. Nowoczesna wieś;
5. Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej;
6. Obszary o słabym dostępie do usług publicznych;
7. Obszary przygraniczne;
8. Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji;
9. Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej.

Fakt włączenia określonych jednostek do OSI faworyzuje je w zakresie realizacji działań przypisanych danemu OSI (np. w RPO), lecz nie wyklucza udziału np. gmin sąsiednich. Udział ten będzie możliwy w przypadku uzasadnionej współpracy dla rozwiązywania problemów, które występują w gminach „przypisanych” do OSI.

8.1. OSI – TYGRYS WARMIŃSKO-MAZURSKI

Uzasadnienie strategicznej interwencji: konieczność dynamizacji procesów rozwojowych oraz wzmocnienie konkurencyjności krajowej i międzynarodowej regionu.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.

Kryterium wyboru: położenie ośrodka gminnego w odległości maksymalnie 15 km od drogi nr 7 lub nr 16.

Tygrys warmińsko-mazurski na tle województwa, 2010 r.

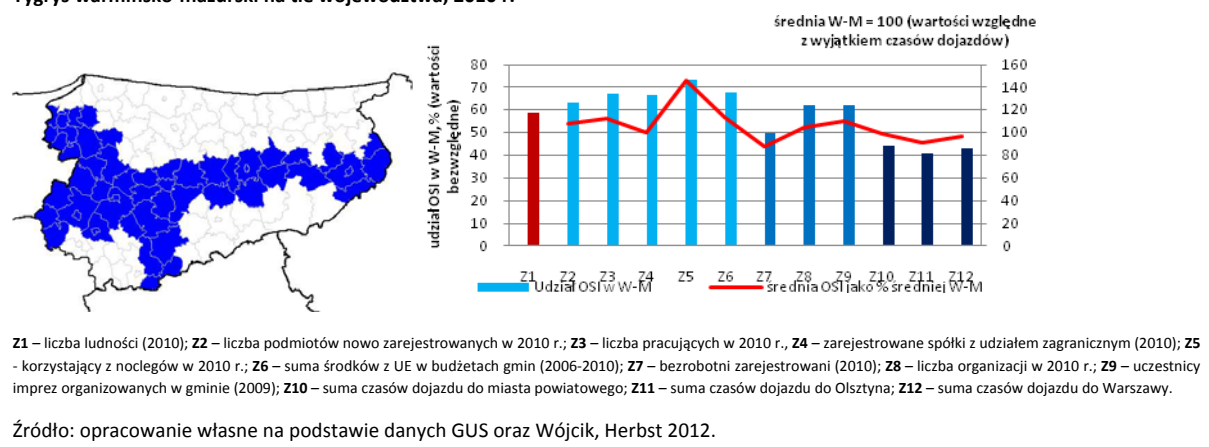

Tabela 2. OSI – tygrys warmińsko-mazurski – synteza

Atuty	Słabości
1. Duże ośrodki miejskie 2. Relatywnie wysoka jakość życia (migracje niższe, niż w przypadku średniej wojewódzkiej) 3. Dynamiczny rynek pracy 4. Dynamiczne zmiany na rynku mieszkaniowym 5. Poprawiająca się dostępność komunikacyjna 6. Znacząco rozwinięte funkcje turystyczne 7. Relatywnie wysoka zamożność (m.in. wysokie dochody własne gmin) 8. Rozwinięte usługi rynkowe w licznych ośrodkach 9. Dość wysoka koncentracja organizacji społecznych 10. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna i konkurencyjność w skali województwa 11. Znacząca w skali kraju liczba obiektów zabytkowych 12. Skuteczność w pozyskiwaniu środków z UE 13. Relatywnie wysoka jakość promocji gospodarczej gmin (strony www)	1. Dynamika zainteresowania inwestorów w ostatnim czasie wskazuje na wysoką konkurencję ze strony innych obszarów 2. Relatywnie wysoki udział obszarów chronionych w powierzchni gmin 3. Bardzo duże zróżnicowanie wewnątrz OSI dostępności komunikacyjnej do Olsztyna i do Warszawy 4. Trudności z realizacją inwestycji modernizacyjnych, szczególnie na drodze nr 16 5. Mniejsze, niż warmińsko-mazurskie, zainteresowanie województw pomorskiego i mazowieckiego realizacją inwestycji na drodze nr 7

Oczekiwane efekty interwencji: dynamizacja procesów gospodarczych, rozwój współpracy sieciowej – w tym w zakresie innowacyjności, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, wzrost jakości życia, wzrost kooperacji krajowej i międzynarodowej.

8.2. OSI – AGLOMERACJA OLSZTYNA

Uzasadnienie strategicznej interwencji: potrzeba wzmocnienia konkurencyjności krajowej i międzynarodowej stolicy województwa i jej obszaru funkcjonalnego.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.

Kryterium wyboru: sąsiedztwo administracyjne z miastem Olsztyn.

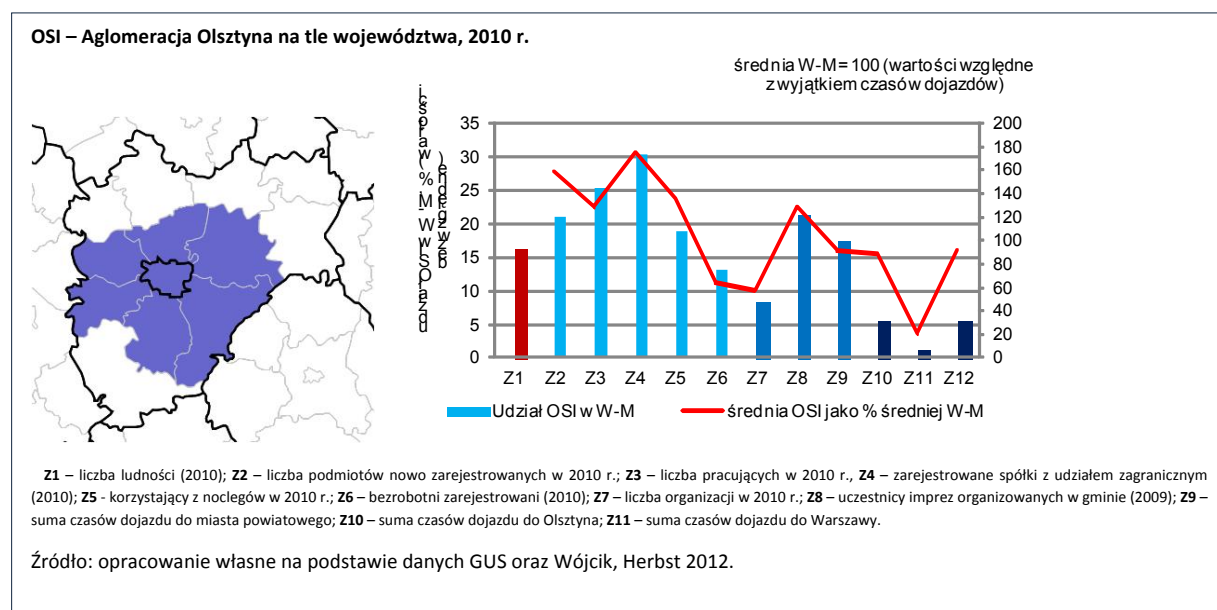

Tabela 3. OSI – Aglomeracja Olsztyna – synteza

Atuty	Słabości
1. Wysoka atrakcyjność zamieszkania	1. Niska dynamika rynku pracy
2. Duża koncentracja pracodawców	2. Brak lotniska i relatywnie słabe połączenia komunikacyjne (w porównaniu z innymi wojewódzkimi miastami w Polsce)
3. Wysoka krajowa konkurencyjność OSI w ujęciu dynamicznym	3. Brak obwodnicy Olsztyna
4. Znacząco rozwinięte funkcje turystyczne	4. Mała dynamika przyrostu spółek z udziałem zagranicznym
5. Wysokie dochody własne gmin	5. Słabo rozwinięta współpraca Olsztyna z gminami ościennymi
6. Duże obszary o walorach rekreacyjnych	6. Relatywnie słabe powiązania sieciowe uczelni wyższych z otoczeniem krajowym i zagranicznym
7. Rozwinięte usługi rynkowe w Olsztynie	7. Niska innowacyjność w skali kraju i w skali europejskiej
8. Wysoka koncentracja organizacji społecznych	8. Wysoki udział obszarów prawnie chronionych w części OSI
9. Znaczący w skali krajowej rozwój budownictwa mieszkaniowego	9. Zróżnicowana aktywność społeczna
10. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna i konkurencyjność w skali województwa	
11. Znaczący ośrodek akademicki	
12. Koncentracja działalności B+R w Olsztynie	
13. Znacząca w skali kraju liczba obiektów zabytkowych	

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost funkcji metropolitalnych Olsztyna (np. medyczne i rehabilitacyjne, kulturowe, centrum naukowo-technologiczne, wysoka specjalizacja naukowa); wzmocnienie funkcji gospodarczych (atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna); rozwój zintegrowanego systemu komunikacyjnego obejmującego aglomerację; wzrost jakości życia i rozwój środowiska dla ludzi kreatywnych; rewitalizacja społeczno-gospodarcza.

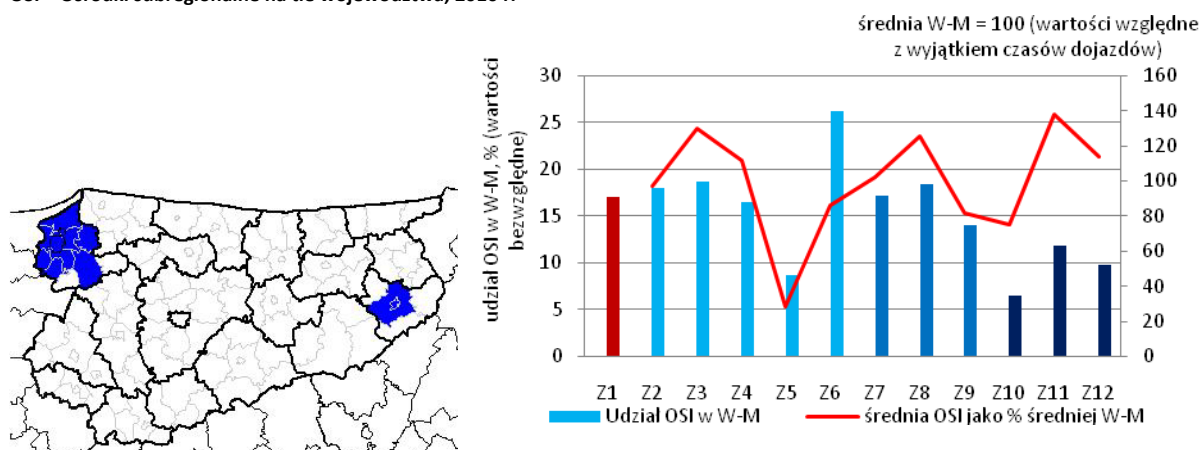
8.3. OSI – OŚRODKI SUBREGIONALNE

Uzasadnienie strategicznej interwencji: potrzeba wzmocnienia konkurencyjności województwa poprzez rozwój ośrodków subregionalnych oraz ich obszarów funkcjonalnych.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.

Kryterium wyboru: w przypadku Elbląga kryterium najbliższego sąsiedztwa administracyjnego rozszerzone o gminy położone w pobliżu na najważniejszym szlaku komunikacyjnym (droga ekspresowa nr 7), w przypadku Ełku kryterium najbliższego sąsiedztwa.

OSI – Ośrodki subregionalne na tle województwa, 2010 r.

Z1 – liczba ludności (2010); Z2 – liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w 2010 r.; Z3 – liczba pracujących w 2010 r.; Z4 – spółki z udziałem zagranicznym zarejestrowane w 2010 r.; Z5 – korzystający z noclegów w 2010 r.; Z6 – suma środków z UE w budżetach gmin (2006-2010); Z7 – bezrobotni zarejestrowani (2010); Z8 – liczba organizacji w 2010 r.; Z9 – uczestnicy imprez organizowanych w gminie (2009); Z10 – suma czasów dojazdu do miasta powiatowego; Z11 – suma czasów dojazdu do Olsztyna; Z12 – suma czasów dojazdu do Warszawy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Wójcik, Herbst 2012.

Tabela 4. OSI – Ośrodki subregionalne – synteza

Atuty	Słabości
1. Potencjał ludnościowy Elbląga i Ełku	1. Odpływ ludności z obszaru Elbląga
2. Dodatnie migracje w obszarze Ełku	2. Relatywnie wysokie bezrobocie
3. Wysoka aktywność gospodarcza w Elblągu (szczególnie) i w Ełku	3. Dość słabe otoczenie gospodarcze Ełku
4. Wysoka konkurencyjność i potencjał rozwojowy na tle województwa	4. Niewiele organizacji społecznych w Ełku
5. Wytworzone relacje społeczno-gospodarcze między Elblągiem i Trójmiastem oraz Ełkiem i północną częścią województwa Podlaskiego	5. Mała aktywność budownictwa mieszkaniowego w Elblągu
6. Liczne organizacje pozarządowe w Elblągu	6. Relatywnie niska aktywność społeczna w Elblągu
7. Wysoka aktywność budownictwa mieszkaniowego w Ełku	
8. Dość dobrze rozwinięta funkcja turystyczna w Ełku	
9. Duże doświadczenie w pozyskiwaniu środków europejskich (głównie Elbląg)	
10. Dość wysoka aktywność społeczna w Ełku	

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost funkcji subregionalnych Elbląga i Ełku (gospodarczych, społecznych, w tym edukacyjnych, kulturowych i medycznych); wzrost konkurencyjności gospodarczej w kraju i za granicą; podniesienie poziomu kapitału społecznego; wzrost różnorodności i dopasowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku; rewitalizacja społeczno-gospodarcza; intensyfikacja współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej; wykształcenie wyrazistych funkcji społeczno-gospodarczych obu miast.

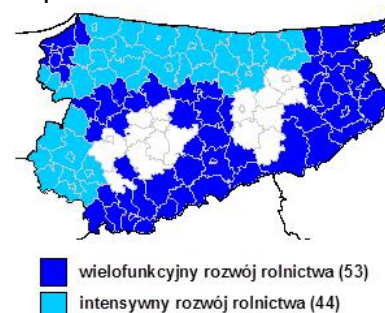
8.4. OSI – NOWOCZESNA WIEŚ

Uzasadnienie strategicznej interwencji: Wzrost konkurencyjności obszarów oferujących najlepsze warunki dla produkcji żywności wysokiej jakości oraz wzrostu produktywności produkcji rolniczej.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich).

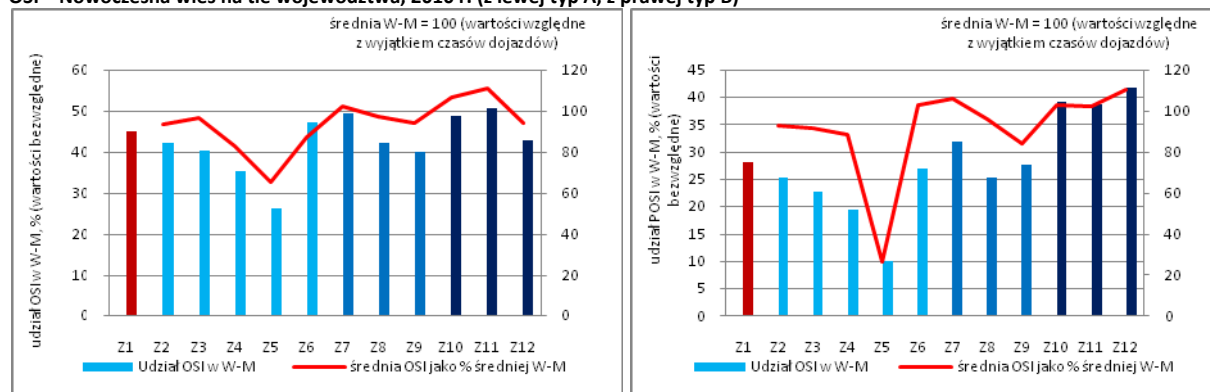
Kryterium wyboru: waloryzacja przestrzeni województwa ze względu na kierunki rozwoju rolnictwa dokonana przez Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie. Waloryzacja ta uwzględnia zarówno możliwości wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (w tym ekologicznego) (**typ A**), jak i kierunek intensywnego rozwoju rolnictwa pokrywającego się z najlepszymi parametrami rolniczej przestrzeni produkcyjnej (**typ B**)

Mapa 17. OSI – Nowoczesna wieś

Źródło: Rawa-Gładych, Wróblewska (2011).

OSI – Nowoczesna wieś na tle województwa, 2010 r. (z lewej typ A, z prawej typ B)

Z1 – liczba ludności (2010); Z2 – liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w 2010 r.; Z3 – liczba pracujących w 2010 r.; Z4 – zarejestrowane spółki z udziałem zagranicznym (2010); Z5 – korzystający z noclegów w 2010 r.; Z6 – suma środków z UE w budżetach gmin (2006-2010); Z7 – bezrobotni zarejestrowani (2010); Z8 – liczba organizacji w 2010 r.; Z9 – uczestnicy imprez organizowanych w gminie (2009); Z10 – suma czasów dojazdu do miasta powiatowego; Z11 – suma czasów dojazdu do Olsztyna; Z12 – suma czasów dojazdu do Warszawy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Wójcik, Herbst 2012.

Tabela 5. OSI – Nowoczesna wieś – synteza

Atuty	Słabości
1. Bardzo dobre warunki dla intensywnego rozwoju rolnictwa (typ B)	1. Odpływ ludności (migracje) i generalnie ubytek ludności
2. Bardzo dobre warunki dla wielofunkcyjnego rozwoju rolnictwa (typ A)	2. Problemy na rynku pracy
3. Konkurencyjne małe miasta i miasteczka	3. Słabe wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości
4. Pojawiający się inwestorzy wysoko oceniający walory poszczególnych gmin	4. Niewielki odsetek zatrudnionych w usługach rynkowych
5. Wysoka skuteczność niektórych gmin w pozyskiwaniu środków zagranicznych	5. Ogólnie niska zamożność gmin
	6. Niewielki ruch na rynku mieszkaniowym
	7. Ogólnie niski potencjał rozwojowy
	8. Niewielka aktywność społeczna
	9. Słaba dostępność komunikacyjna

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost specjalizacji w zakresie produkcji żywności wysokiej jakości bazującej na regionalnych zasobach przyrodniczych, wspierającej poziom dochodów mieszkańców regionu; wzrost współpracy biznesowej, a także aktywności promocyjnej i targowej; wzrost przedsiębiorczości.

8.5. OSI – OBSZARY PERYFERYZACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

Uzasadnienie strategicznej interwencji: spójność terytorialna województwa warmińsko-mazurskiego.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.

Kryterium wyboru: zaliczenie gminy do grupy o niskim potencjale rozwojowym w badaniu potencjału rozwojowego gmin województwa warmińsko-mazurskiego.

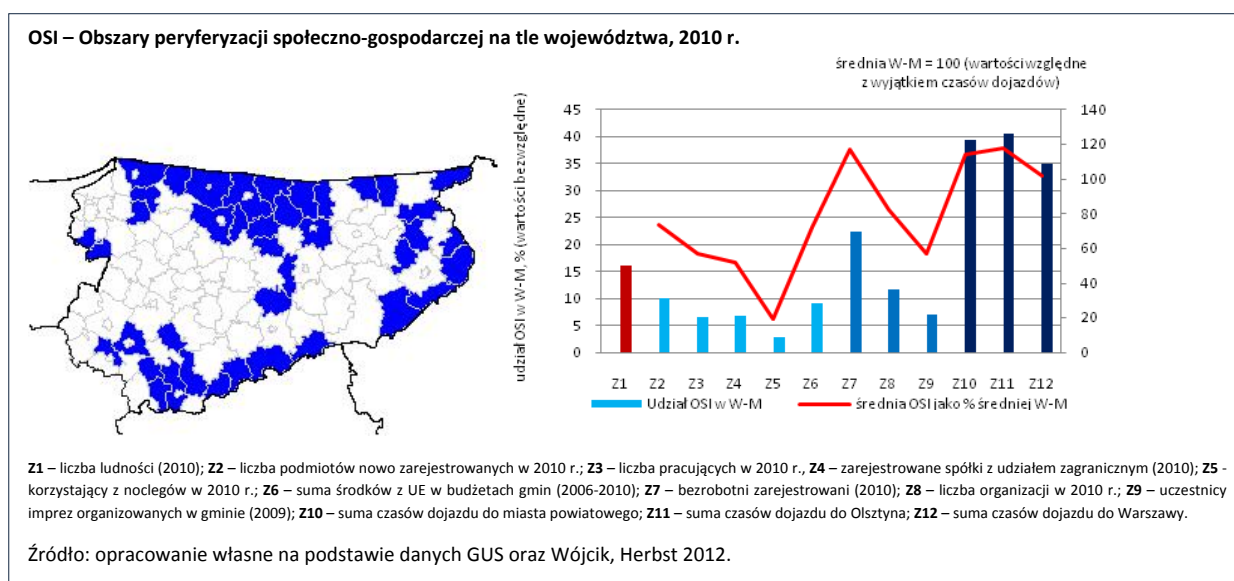

Tabela 6. OSI – Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej – synteza

Atuty	Słabości
- Kilka gmin o wysokiej konkurencyjności - Dobrze wykształcone funkcje turystyczne w wybranych gminach - Relatywnie duże nasycenie obiektami zabytkowymi	- Utrata potencjału ludnościowego – głównie na skutek migracji - Generalnie niska zamożność gmin - Problemy na rynku pracy współwystępujące z wysokim bezrobociem - Niska przedsiębiorczość, w tym słaby rozwój podmiotów prywatnych - Niski udział pracujących w usługach rynkowych - Nieadekwatne do potencjału ludnościowego nasycenie organizacjami społecznymi - Trudna sytuacja na rynku mieszkaniowym - Pogarszająca się konkurencyjność w skali kraju - Ogólnie niska atrakcyjność inwestycyjna i małe zainteresowanie inwestorów - Ogólnie słaba pozycja pod względem bazy noclegowej - Niska jeziorność - Ogólnie niewielki udział w pozyskiwaniu środków z UE - Niska dostępność komunikacyjna do Olsztyna, ale również często słaba pozycja w zakresie dojazdu do miasta powiatowego

Oczekiwane efekty interwencji: podniesienie poziomu kapitału społecznego; rozwój organizacji pozarządowych, aktywizacji społecznej i działań w zakresie ekonomii społecznej; wzrost atrakcyjności turystycznej i efektywna promocja produktów turystycznych; lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych dla aktywizacji społeczno-gospodarczej.

8.6. OSI – OBSZARY O SŁABYM DOSTĘPIE DO USŁUG PUBLICZNYCH

Uzasadnienie strategicznej interwencji: trudności z dostępnością do usług publicznych skutkujące marginalizacją niektórych obszarów, a także przekładające się na jakość kapitału ludzkiego.

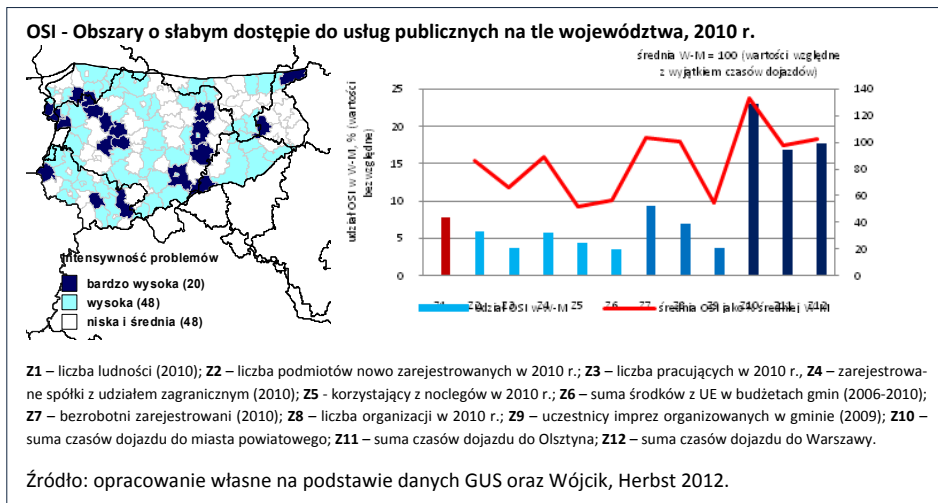
Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe).

Kryterium wyboru: statystyczne, bazujące na 11 wskaźnikach charakteryzujących usługi publiczne²⁷.

Tabela 7. OSI – Obszary o słabym dostępie do usług publicznych – synteza

Atuty	Słabości
1. Bliskość Olsztyna i Elbląga, a także Ełku i innych miast powiatowych 2. W niektórych przypadkach bliskość silnego miasta powiatowego 3. Relatywnie dobrze rozwinięte funkcje turystyczne 4. Poprawa konkurencyjności dynamicznej w kilku gminach 5. Duże nasycenie obiektami zabytkowymi	1. Ogólnie, choć z wyjątkami, spadek liczby ludności i generalnie ujemne saldo migracji 2. Problemy na rynku pracy oraz bardzo niekorzystne zmiany na tym rynku (ubytek miejsc pracy) 3. Niska przedsiębiorczość i niewielki wzrost nowych podmiotów gospodarczych 4. Ogólnie bardzo niskie wskaźniki przyrostu powierzchni mieszkaniowej 5. Niski poziom zamożności oraz generalnie małe wykorzystanie środków UE 6. Bardzo zróżnicowany poziom potencjału rozwojowego 7. Małe zainteresowanie inwestorów zagranicznych 8. Ogólnie niska, ale bardzo zróżnicowana konkurencyjność wojewódzka oraz niska konkurencyjność krajowa 9. Niski udział pracujących w usługach rynkowych 10. Słabość gmin położonych wokół miasta posiadającego również problemy z dostępem do usług publicznych (Kętrzyn, Mrągowo, Szczytno) 11. Duże zróżnicowanie nasycenia organizacjami społecznymi 12. Bardzo duże zróżnicowanie liczby korzystających z noclegów (w skali całego roku) 13. Generalnie niska jeziorność 14. Tylko kilka gmin o wysokiej aktywności społecznej 15. Znaczne odległości czasowe od miast powiatowych 16. Poza kilkoma wyjątkami słaba jakość stron www z punktu widzenia inwestorów i turystów

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost dostępu do usług publicznych; aktywizacja społeczna; poprawa połączeń komunikacyjnych z lokalnymi ośrodkami wzrostu; wzrost przedsiębiorczości.

²⁷ Zob. Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa.

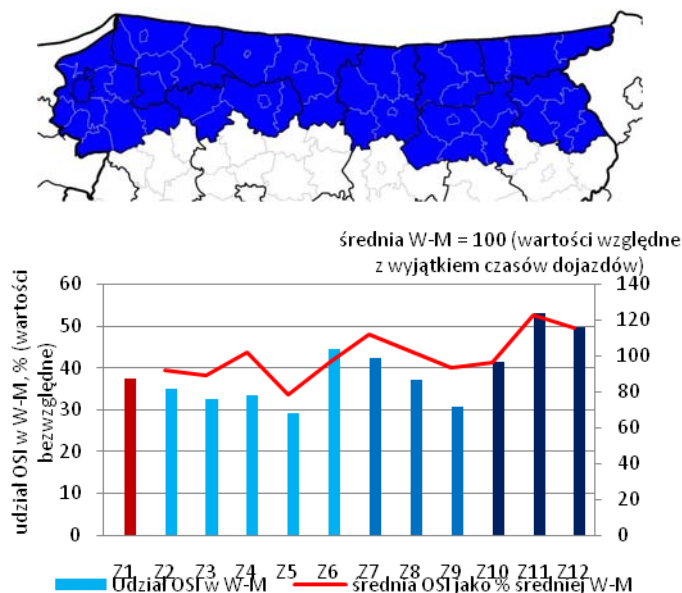
8.7. OSI – OBSZARY PRZYGRANICZNE

Uzasadnienie strategicznej interwencji: nawarstwienie różnorodnych problemów społeczno-gospodarczych w obszarze przygranicznym.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (przewidywanie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE).

Kryterium wyboru: rozwiązanie zaproponowane w KSRR (s. 103) opierające się o sieć powiatów i uwzględniające odległość stolicy tej jednostki od granicy Państwa (do 50 km).

OSI – Obszary przygraniczne na tle województwa, 2010 r.

Z1 – liczba ludności (2010); Z2 – liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w 2010 r.; Z3 – liczba pracujących w 2010 r.; Z4 – zarejestrowane spółki z udziałem zagranicznym (2010); Z5 – korzystający z noclegów w 2010 r.; Z6 – suma środków z UE w budżetach gmin (2006-2010); Z7 – bezrobotni zarejestrowani (2010); Z8 – liczba organizacji w 2010 r.; Z9 – uczestnicy imprez organizowanych w gminie (2009); Z10 – suma czasów dojazdu do miasta powiatowego; Z11 – suma czasów dojazdu do Olsztyna; Z12 – suma czasów dojazdu do Warszawy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Wójcik, Herbst 2012.

Tabela 8. OSI – Obszary przygraniczne - synteza

Atuty	Słabości
- Przejścia graniczne - Mały udział obszarów chronionych w części zachodniej - Dość znaczące nasycenie obiektami zabytkowymi - Relatywnie wysoka aktywność społeczna w części wschodniej - Dobre połączenia komunikacyjne wewnątrz OSI	- Spadek liczby ludności, ujemne migracje - Ogólnie niska zamożność gmin - Relatywnie niska przedsiębiorczość - Wysokie bezrobocie i negatywne zmiany na rynku pracy (ubytek miejsc pracy) - Słabe nasycenie organizacjami społecznymi w środkowej części obszaru - Bardzo słabe wyniki w zakresie wzrostu powierzchni użytkowej mieszkań - Ogólnie słaba aktywność inwestorów zagranicznych (z kilkoma wyjątkami) - Bardzo zróżnicowana konkurencyjność województwa - Duża liczba gmin o niskim potencjale rozwojowym - Niewielkie wykorzystanie miejsc noclegowych w części zachodniej - Ogólnie niska jeziorność (z wyjątkiem kilku gmin) - Bardzo zróżnicowane wykorzystanie środków z UE - Słaba dostępność komunikacyjna do miast powiatowych w części zachodniej - Bardzo niska dostępność komunikacyjna do Olsztyna - szczególnie części wschodniej

Oczekiwane efekty interwencji: intensyfikacja współpracy międzynarodowej; wykorzystanie szans wynikających z małego ruchu przygranicznego (aktywizacja społeczna i gospodarcza); wzrost przedsiębiorczości; poprawa powiązań komunikacyjnych w pasie przygranicznym; utworzenie i wypromowanie produktów turystycznych.

8.8. OSI – OBSZARY WYMAGAJĄCE RESTRUKTURYZACJI I REWITALIZACJI

Uzasadnienie strategicznej interwencji: utrata konkurencyjności małych i średnich miast w wyniku silnej konkurencji zewnętrznej oraz pogarszającej się sytuacji w gminach otaczających te miasta. Problemy społeczne dużych miast (wybrane dzielnice).

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze).

Kryterium wyboru: kryterium administracyjno-statystyczne (gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich liczące powyżej 5000 mieszkańców²⁸).

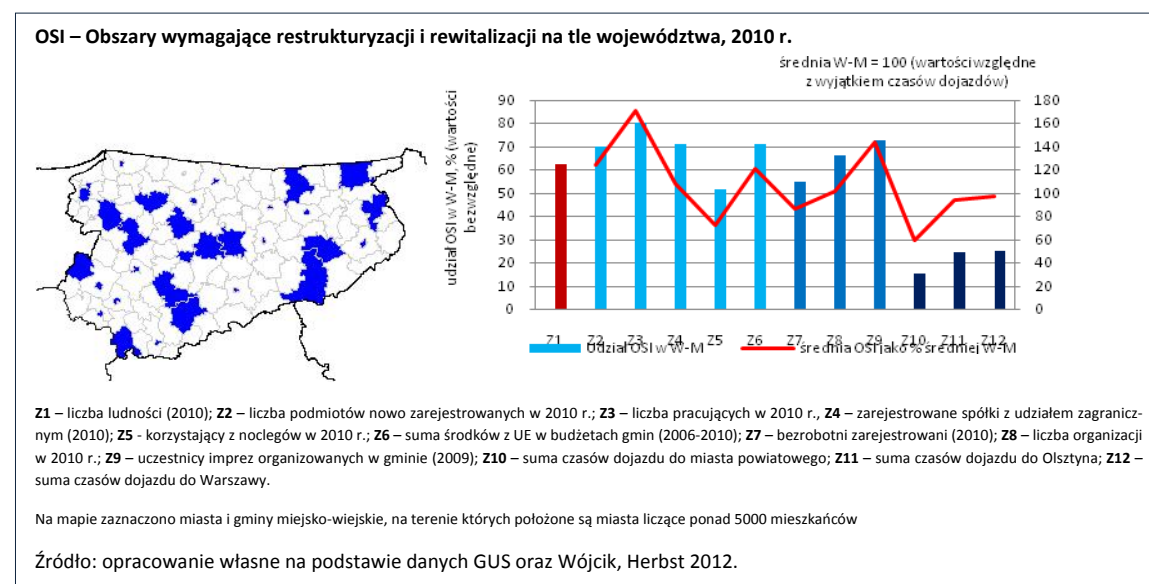

Tabela 9. Potencjalny obszar Strategicznej Interwencji – niska dostępność do usług publicznych

Atuty	Słabości
1. Relatywnie wysokie dochody własne i wskaźnik zamożności 2. Miejsca pracy i relatywnie niskie bezrobocie 3. Wysoki udział pracujących w usługach rynkowych 4. Wysoki odsetek ludności z wyższym wykształceniem 5. Nasycenie podmiotami prywatnymi oraz relatywnie wysoka przedsiębiorczość 6. Ogólnie wysokie nasycenie organizacjami społecznymi 7. Liczne obiekty zabytkowe 8. Skuteczność w pozyskiwaniu środków z UE 9. Wysoka jakość stron www skierowanych do turystów i przedsiębiorców	1. Spadek liczby ludności (w zdecydowanej większości miast, głównie na skutek migracji) 2. Spadek liczby miejsc pracy (w znacznej części ośrodków) 3. W dużej części miast zahamowane procesy rozwoju budownictwa mieszkaniowego 4. Mała atrakcyjność inwestycyjna dużej części miast (w ujęciu krajowym) 5. Brak lub mała liczba miejsc noclegowych w niektórych gminach 6. Bardzo zróżnicowana aktywność społeczna (imprezy, frekwencja wyborcza)

Oczekiwane efekty interwencji: wzrost kapitału społecznego; podniesienie jakości edukacji; wzrost przedsiębiorczości; rewitalizacja miast; wzrost jakości życia; wzrost współpracy międzygminnej; poprawa połączeń komunikacyjnych z otoczeniem (rynk pracy); specjalizacja miast i miasteczek.

²⁸ Zgodnie z definicją zawartą w *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa*, która w dużej mierze pokrywa się z definicją obszarów wiejskich z *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, obszary wiejskie to: „...obszar kraju z wyłączeniem miast liczących powyżej 5000 mieszkańców, tj. gminy wiejskie oraz gminy miejsko-wiejskie lub miejskie z wyłączeniem miast powyżej 5000 mieszkańców w ich granicach administracyjnych” (s. 71 – wersja elektroniczna).

8.9. OSI – OBSZARY O EKSTREMALNIE NISKIEJ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ

Uzasadnienie strategicznej interwencji: słabe połączenia komunikacyjne Olsztyna ze wschodnią częścią regionu ograniczające możliwości nawiązywania relacji społeczno-gospodarczych.

Powiązanie OSI z polityką krajową (KSRR): Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowej (zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności).

Kryterium wyboru: podstawowym kryterium wyznaczenia OSI była **dostępność czasowa drogowa do miasta wojewódzkiego** (zgodnie z KSRR przyjęto, że szczególnie zła sytuacja występuje w przypadku gmin oddalonych o ponad 90 min. jazdy samochodem).

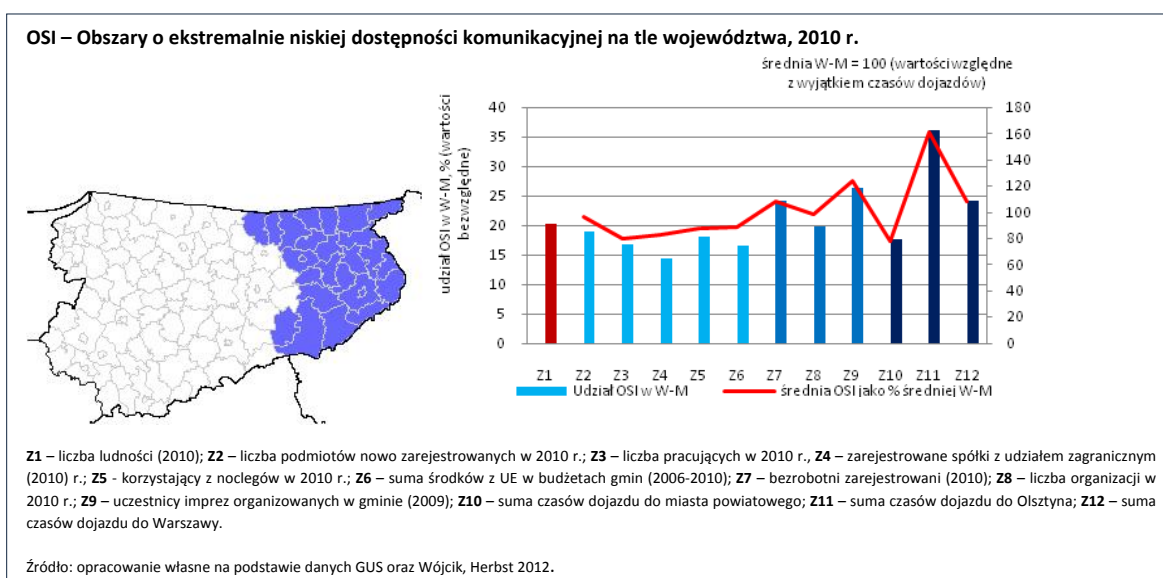

Tabela 10. OSI – Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej – synteza

Atuty	Słabości
1. Potencjał rozwojowy Ełku 2. Dobrze rozwinięte funkcje turystyczne w większości gmin 3. Wysoka aktywność społeczna (udział w imprezach)	1. Zmniejszająca się liczba ludności, głównie na skutek migracji (poza kilkoma gminami) 2. Trudności na rynku pracy, w tym niekorzystne zmiany w liczbie pracujących 3. Niska przedsiębiorczość i aktywność podmiotów prywatnych 4. Ogólnie niska zamożność (z wyjątkiem trzech gmin) 5. Ogólnie niski odsetek pracujących w usługach rynkowych 6. Słaby rynek budownictwa mieszkaniowego (z wyjątkiem kilku gmin) 7. Niska atrakcyjność inwestycyjna, słabe również wskaźniki dynamiczne aktywności inwestorów 8. Ogólnie niska konkurencyjność w skali województwa 9. Relatywnie mało osób z wykształceniem wyższym 10. Wysoki udział obszarów prawnie chronionych 11. Bardzo zróżnicowany wskaźnik korzystających z noclegów 12. Bardzo zróżnicowany wskaźnik wartości środków z UE w budżetach gmin 13. Bardzo zróżnicowana jakość stron www z punktu widzenia gospodarki i turystyki

Oczekiwane efekty interwencji: poprawa dostępności komunikacyjnej; wzrost współpracy; wzrost przedsiębiorczości; wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej.

9. INTELIGENTNE SPECJALIZACJE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

W całej Unii Europejskiej trwa proces wyznaczania tzw. inteligentnych specjalizacji na poziomie regionów i krajów. Termin ten został wprowadzony w V raporcie kohezyjnym (2010), jednak metodyka wyznaczania inteligentnych specjalizacji jest nadal (w 2013 r.) wypracowywana.

Inteligentne specjalizacje powinny spełniać kilka kryteriów (Foray D. i in. 2012), które województwo warmińsko-mazurskie spełnia w całości lub częściowo (zakładając, że inteligentna specjalizacja jest procesem):

- **skupianie wsparcia strategicznego na kluczowych regionalnych priorytetach, wyzwaniach i zapotrzebowaniu na rozwój oparty na wiedzy w regionie, włącznie z działaniami związanymi z ICT** – wyróżniono wstępnie trzy specjalizacje odpowiadające zarówno wyzwaniom w zakresie innowacyjności, jak i głównym kierunkom rozwoju województwa. Jako zagadnienia istotne i wspólne dla tych trzech specjalizacji wyróżniono m. in. ICT;
- **bazowanie na mocnych stronach regionu, jego konkurencyjności i potencjale rozwojowym** – wszystkie trzy specjalizacje stanowią siłę regionu, w nich działają zarówno innowacyjne, jak i konkurencyjne firmy;
- **wspieranie innowacji oraz pobudzanie inwestycji w sektorze prywatnym** – wyróżnione inteligentne specjalizacje są „zdominowane” przez podmioty prywatne i to do nich będą kierowane głównie instrumenty wsparcia;
- **angażowanie interesariuszy oraz zachęcanie do innowacyjności i eksperymentów** – od początku funkcjonowania samorządowych województw wszystkie najważniejsze dokumenty strategiczne były opracowywane przy współudziale przedstawicieli biznesu i z nimi były konsultowane. To dzięki głosom przedsiębiorców w pracach administracji zaczęto mówić o konkretnych branżach i sektorach. Badania gospodarki, innowacyjności i powiązań klastrowych regionu potwierdzają, że myślenie przedsiębiorców i administracji o głównych specjalizacjach regionu są zbieżne. Wyróżnione inteligentne specjalizacje zakładają silną współpracę między sektorem prywatnym a nauką;
- **oparcie na dowodach (badaniach i analizach) i posiadanie odpowiednich systemów monitoringu i ewaluacji** – przedsiębiorcy Warmii i Mazur od lat wynikami swojej działalności nadają charakter gospodarczy regionowi. Potwierdzają to wyniki badań i analiz realizowanych w regionie, jak i w porównaniach krajowych i europejskich. Strategia zakłada dynamiczne podejście do inteligentnych specjalizacji, czemu będą służyły monitoring i okresowa ewaluacja (Warmia i Mazury są jedynym regionem w Polsce, który od początku funkcjonowania samorządu wojewódzkiego monitoruje corocznie swój dokument strategiczny). Potrzeba monitoringu i ewaluacji wynika również z faktu, iż region nie może zamykać się na nowe pomysły, innowacyjne rozwiązania, których będą wciąż dostarczali mieszkańcy Warmii i Mazur. Możliwe jest zatem pojawianie się nowych kierunków biznesowych, które z czasem będą przeradzać się w specjalizację regionalną.

Dotychczasowe prace nad wyznaczeniem inteligentnych specjalizacji w województwie warmińsko-mazurskim odbywały się w sekwencji stawianych pytań oraz spotkań i konsultacji (Tabela 11).

Tabela 11. Proces wyłaniania inteligentnych specjalizacji na Warmii i Mazurach

Pytanie	Odpowiedź	Komentarze
Czy Warmia i Mazury dysponują dobrze wykształconymi sektorami gospodarki?	Tak	Świadczą o tym liczne badania, m. in. realizowane na rzecz aktualizacji strategii z 2005 r., aktualizacji RIS z 2010, badania zlecane przez różne instytucje
Czy środowisko biznesu okazuje chęć wzmacniania tych sektorów przez politykę regionalną?	Tak	Najlepszym tego przykładem są klastry i inicjatywy klastrowe na Warmii i Mazurach oraz wykorzystywane przez przedsiębiorców środki na rozwój firm i dalsze oczekiwania odnośnie instrumentów wsparcia
Czy sektory te bazują na potencjale endogenicznym regionu?	Tak	Środowisko przyrodnicze, edukacja, szkolnictwo wyższe, ośrodki naukowe, kapitał ludzki, tradycje, częściowo istniejące klastry
Czy sektory te mają potencjał innowacyjny?	Tak	Świadczą o tym wyniki badań przytoczone w syntezie diagnozy strategicznej
Czy sektory te można pogrupować w „zbiory tematyczne” (specjalizacje)?	Tak	1. Ekonomia wody 2. Żywność wysokiej jakości 3. Drewno i meblarstwo
Czy są to specjalizacje „otwarte”?	Tak	Określone specjalizacje są możliwie szerokimi grupami działalności, nie stanowią zbioru zamkniętego, raczej zachęcają do „włączania się” i myślenia o różnych branżach przez pryzmat właśnie tych trzech specjalizacji.
Czy specjalizacje te mają charakter regionalny?	Częściowo	Ekonomia wody – bazuje na zasobach wód słodkich i można ją uznać za specjalizację regionu na poziomie kraju (prawdopodobnie żaden inny region nie wskaże tego typu specjalizacji) Żywność wysokiej jakości – tego typu specjalizacja może być charakterystyczna dla kilku regionów w Polsce, ale charakter W-M i możliwości współpracy w tym zakresie z województwem podlaskim dają możliwości budowy specjalizacji w ramach Polski Wschodniej Drewno i meblarstwo – w tym przypadku również kilka innych województw wykształciło tego typu przewagi, dlatego specjalizacja ta może mieć charakter ponadregionalny
Czy możliwe jest wspieranie tych specjalizacji przez politykę krajową i regionalną?	Tak	W zakresie innowacyjności, polityki rolnej, wzrostu konkurencyjności gospodarki, polityki rozwoju szkolnictwa wyższego
Czy jest to proces zakończony?	Nie	Przewiduje się stały kontakt, szczególnie ze środowiskami biznesu w celu dyskusji nad kształtem specjalizacji oraz potrzebami i możliwymi instrumentami wsparcia

Trzy inteligentne specjalizacje: ekonomia wody; żywność wysokiej jakości oraz drewno i meblarstwo mają swoją specyfikę, ale również część obszarów i problemów wspólnych. Strategia wskazuje na następujące zagadnienie horyzontalne (Schemat 6):

- **technologie informacyjno-komunikacyjne** – kładzie na nie nacisk również Komisja Europejska, ponieważ coraz częściej są warunkiem podstawowym każdej działalności człowieka, nie tylko gospodarczej;
- **finansowanie** – problem ten dotyczy nie tylko wielu sektorów gospodarki, ale również jest charakterystyczny dla regionów o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego;

Schemat 6. Inteligentne specjalizacje Warmii i Mazur a problemy horyzontalne biznesu

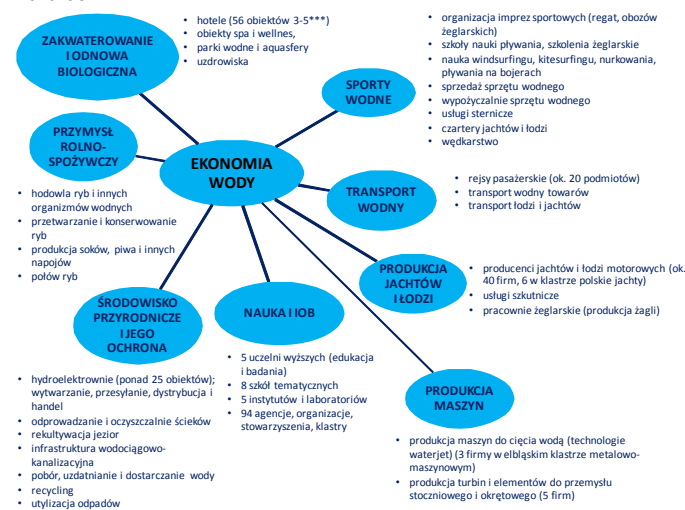
Źródło: opracowanie własne.

- **logistyka** – ten element łańcucha wartości musi być szczególnie dostrzegany przez władze publiczne regionu, który należy do najłagodniejszych w UE pod względem dostępności komunikacyjnej i spójności wewnętrznej;
- **targi i promocja** – Warmia i Mazury są zauważalne jako region turystyczny. Należy jednak zdecydowanie zintensyfikować promocję gospodarczą, wykorzystując zarówno istniejącą już bazę targową, jak i wsparcie widocznej aktywności promocyjno-targowej firm należących do inteligentnych specjalizacji;
- **bezpieczeństwo** – rozumiane szeroko, zarówno jako bezpieczeństwo publiczne, ale także jako bezpieczne środowisko dla biznesu, charakteryzujące się stabilną polityką władz publicznych, przyjaznym klimatem przedsiębiorczości, uczciwą konkurencją.

9.1. EKONOMIA WODY

Ekonomia wody (ang. *water economy*) – specjalizacja bazuje na największych w Polsce zasobach wód powierzchniowych, wokół których rozwinęła się turystyka oraz szereg rodzajów działalności, które mają również duży potencjał innowacyjny. Warmia i Mazury są znane z produkcji jachtów, łodzi, a także usług związanych z tą branżą. Istotnym czynnikiem rozwoju specjalizacji będzie silna pozycja zaplecza naukowego w obszarze produkcji żywności, ale powinno być wsparte w zakresie współpracy z producentami maszyn i urządzeń (wydziały techniczne). Rozwój specjalizacji wychodzi naprzeciw potrzebom ochrony środowiska, w czym region chce uzyskać znaczenie międzynarodowe.

Schemat 7. Ekonomia wody – przykładowe elementy specjalizacji na Warmii i Mazurach

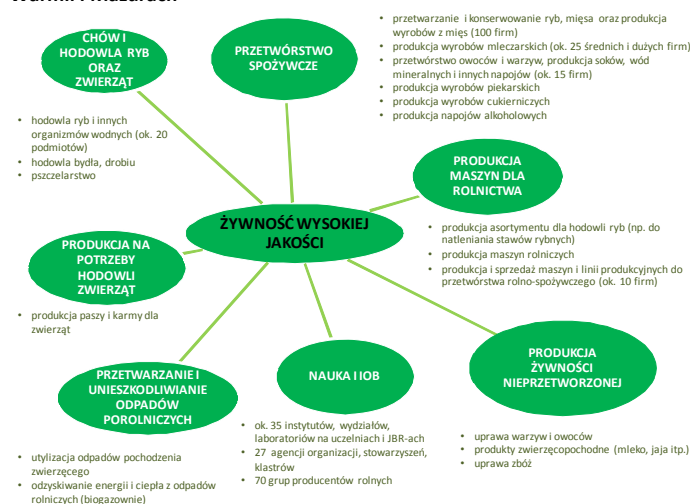

Źródło: opracowanie własne.

9.2. ŻYWNOSĆ WYSOKIEJ JAKOŚCI

Żywność wysokiej jakości (ang. *high quality food*) – jest to specjalizacja bazująca na tradycyjnej już silnej pozycji rolnictwa w regionie (jeden z najwyższych wskaźników produktywności w Polsce). Wokół produkcji żywności region rozwinął bardzo silną specjalizację naukową, w której osiąga obecnie znaczące sukcesy międzynarodowe, która jest jednocześnie zapleczem badawczo-naukowym dla pojedyn-

Schemat 8. Żywność wysokiej jakości – przykładowe elementy specjalizacji na Warmii i Mazurach

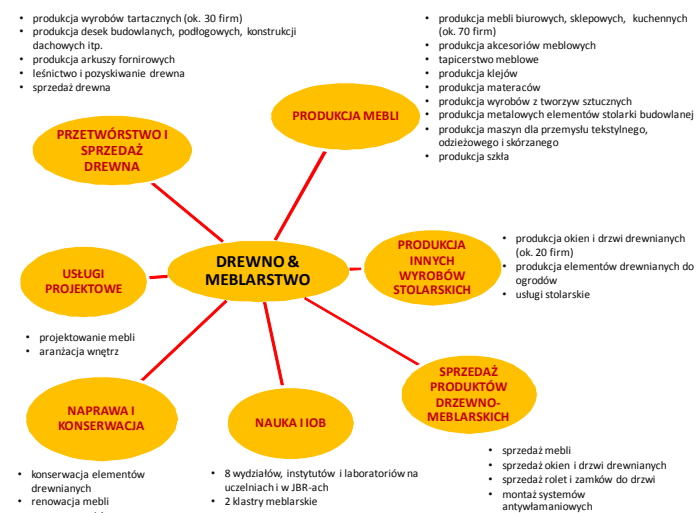
Źródło: opracowanie własne.

czych firm i klastrów. Specjalizacja ta opiera się na dynamicznym rozwoju rolnictwa lokalnego i tradycyjnym przetwórstwie żywności opartej o regionalne surowce i krótkie łańcuchy sprzedaży. Odpowiada ona na potrzeby konsumentów związane z promowanym zdrowym stylem życia.

9.3. DREWNO I MEBLARSTWO

Drewno i meblarstwo (ang. *timber and furniture*) – również ta specjalizacja jest silnie osadzona na tradycjach regionu, w którym sektor meblarski i szerokie wykorzystanie drewna rozwijało się jeszcze przed transformacją z 1989 r. Region posiada znaczące kompetencje w zakresie dostarczania surowców i półproduktów, ale przede wszystkim zlokalizowane są tu fabryki dostarczające produkty finalne. Ważnym elementem budowy specjalizacji będzie dalszy rozwój usług projektowych.

Schemat 9. Drewno i meblarstwo – przykładowe elementy specjalizacji na Warmii i Mazurach

Źródło: opracowanie własne.

10. CELE STRATEGII A STRATEGIE KRAJOWE I STRATEGIA EUROPA 2020

Relacje między Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego a strategiami krajowymi i Strategią Europa 2020 służą odpowiedzi na pytania o spójność polityki rozwojowej oraz kierunek, w jakim region chciałby wspierać rozwój kraju.

Tabela 12. Cele operacyjne Warmii i Mazur a Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia województwa warmińsko-mazurskiego (cele operacyjne)	Strategia Rozwoju Kraju 2020 (obszary strategiczne)		
	Sprawne i efektywne państwo	Konkurencyjna gospodarka	Spójność społeczna i terytorialna
1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji		✓	✓
1.2. Wzrost innowacyjności firm		✓	✓
1.3. Wzrost liczby miejsc pracy		✓	✓
2.1. Rozwój kapitału społecznego	✓		✓
2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	✓		✓
3.1. Doskonalenie administracji	✓		
3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej		✓	✓
4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności		✓	✓
4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii		✓	
4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego		✓	

Tabela 13. Cele operacyjne Warmii i Mazur a Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Strategia województwa warmińsko-mazurskiego (cele operacyjne)	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 (cele polityki regionalnej)		
	Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów	Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych	Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie
1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	✓	✓	
1.2. Wzrost innowacyjności firm	✓	✓	
1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	✓	✓	
2.1. Rozwój kapitału społecznego		✓	✓
2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	✓	✓	
3.1. Doskonalenie administracji			✓
3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	✓	✓	✓
4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	✓	✓	
4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	✓		
4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego	✓		

Strategia rozwoju województwa powinna być spójna z wymienionymi wyżej strategiami oraz z tzw. strategiami zintegrowanymi (planuje się przygotowanie obok KSRR kolejnych 8 takich strategii). W czasie budowania Strategii Warmii i Mazur zakończone zostały prace rządowe nad Strategią zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020, która obejmuje swoją problematyką szeroko rozumiane zagadnienia związane z obszarami wiejskimi oraz produkcją i handlem żywnością.

Tabela 14. Cele operacyjne Warmii i Mazur a Strategią zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020

Strategia województwa warmińsko-mazurskiego (cele operacyjne)	SZRWRiR 2012-2020 (cele szczegółowe)*				
	1	2	3	4	5
1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	✓		✓	✓	
1.2. Wzrost innowacyjności firm	✓		✓	✓	
1.3. Wzrost liczby miejsc pracy	✓			✓	
2.1. Rozwój kapitału społecznego	✓				
2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych	✓	✓			
3.1. Doskonalenie administracji				✓	
3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej				✓	
4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności		✓			
4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii		✓			✓
4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego					✓

* Cele szczegółowe SZRWRiR:

1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej
3. Bezpieczeństwo żywnościowe
4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego
5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich

Tabela 15. Cele operacyjne Warmii i Mazur a Strategia Europa 2020

Strategia województwa warmińsko-mazurskiego (cele operacyjne)	Strategia Europa 2020 (priorytety strategiczne)		
	Rozwój inteli- gentny	Rozwój zrównowa- żony	Rozwój sprzyjający włączeniu społecz- nemu
1.1. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji	✓	✓	
1.2. Wzrost innowacyjności firm	✓	✓	
1.3. Wzrost liczby miejsc pracy		✓	✓
2.1. Rozwój kapitału społecznego	✓		✓
2.2. Wzrost dostępności i jakości usług publicznych			✓
3.1. Doskonalenie administracji	✓	✓	✓
3.2. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	✓	✓	✓
4.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności	✓	✓	
4.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii		✓	
4.3. Poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego		✓	

11. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Województwo warmińsko-mazurskie corocznie monitoruje realizację Strategii, nieprzerwanie od 2000 roku. W tym celu został opracowany System Monitorowania Strategii (SMS). SMS oparty jest o wskaźniki realizacji Strategii oraz wiedzę pozyskiwaną od licznych instytucji współrealizujących Strategię oraz prace Komitetu Monitorującego. System ten będzie nadal podstawą monitorowania Strategii.

Ze względu na fakt, iż wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do konkretnych celów strategicznych i operacyjnych ich ostateczna lista będzie sformułowana po zakończeniu procesu konsultacji społecznych oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W procesie aktualizacji Strategii nie zmieniono celu głównego, dlatego przyjęto wskaźniki obrane w 2005 r.:

- PKB per capita;
- Aktywność zawodowa na 1000 mieszkańców;
- Wskaźnik dostępności komunikacyjnej regionu.

Ewaluacja Strategii odbędzie się w dwóch okresach:

- w 2018 r. przeprowadzona zostanie ewaluacja on-going, której celem będzie ocena polityki rozwoju pod kątem następnej perspektywy finansowej UE;
- w 2026 r. – zrealizowana zostanie ewaluacja ex-post na zakończenie okresu strategicznego 2012-2025.

12. WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA

1. **Antonowicz B., Sudoł A., Surdykowski P. (2012)**, *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Analiza uwarunkowań. Systemy transportowe*, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.
2. **Czapiński J., Panek T. (2011)**(red.), *Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków – raport*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
3. **Derek M. (2012)**, *Wskaźnik funkcji turystycznych gmin w Polsce*, Geoprofit, Warszawa (raport: www.geoprofit.eu).
4. **Domański B. (red.)(2011)**, *Znaczenie przemysłu dla „inteligentnego i trwałego” rozwoju regionu Polski Wschodniej oraz podejmowanych działań dotyczących jego restrukturyzacji i modernizacji*, Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Kraków.
5. **Dutkowski M. (2011)**, *Wykorzystanie potencjału gospodarczo-naukowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Zachodniej*, ekspertyza wykonana na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Szczecin.
6. **Dziemianowicz W. (2008)**, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
7. **Dziemianowicz W., Przyborowski K. (2012)**, *Konkurencyjność gmin w Polsce – 2012*, Geoprofit, Warszawa (raport: www.geoprofit.eu).
8. **Dziemianowicz W., Szlachta J. (2012)**, *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa.
9. **Dziemianowicz W., Szlachta J. (2005)**, *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa.
10. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju, sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Komunikat Komisji, Komisja Europejska, Bruksela 3.3.2010, KOM(2010)2020 wersja ostateczna.
11. **Foray D., Goddard J., Beldarrain X.G., Landabaso M., McCann P., Morgan K., Nauwelaers C., Ortega-Argilé R. (2012)**, *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS 3)*, Smart Specialisation Platform S3.
12. **Herbst J., Swianiewicz P. (2008)**, *Kapitał społeczny Dolnego Śląska i Małopolski na tle ogólnopolskiego zróżnicowania regionalnego*, w: Swianiewicz P., Herbst J., Lackowska M., Mielczarek A., Szafarze darów europejskich. *Kapitał społeczny a realizacja polityki regionalnej w polskich województwach*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
13. *Inwestowanie w przyszłość. Piąty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg, 2010.
14. **Juchniewicz M., Grzybowska B. (2006)**, *Innowacyjność przedsiębiorstw Warmii i Mazur. Porównanie branżowe*, w: Dziemianowicz W., Juchniewicz M., Samulowski W., Szmigiel K. (red.), *Konkurencyjność i innowacyjność Warmii i Mazur*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn-Warszawa.
15. **Komornicki T., Szejjec B. (2011)**, *Handel zagraniczny. Znaczenie dla gospodarki Polski Wschodniej*, ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.
16. **Kowalski A. (2013)**, *Znaczenie klastrów dla innowacyjności gospodarki w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
17. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie*, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 13 lipiec 2010.
18. **Mażewska M., Bąkowski A. (2012)**, *Uwarunkowania rozwoju infrastruktury wsparcia w Polsce*, w: Bąkowski, Mażewska (red.), *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce. Raport 2012*, PARP, Warszawa.
19. **Mrozek A. (2012)**, *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Analiza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego. Turystyka*, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.
20. *Nauka i technika w 2009 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

21. **Niedźwiecka T. (2011)**, *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Analiza uwarunkowań. Elektroenergetyka. Promieniowanie elektromagnetyczne*, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.
22. *Plan działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce w latach 2011-2014*. MRiRW, Warszawa 2011.
23. *Priorytety współpracy zagranicznej województwa warmińsko-mazurskiego*, Załącznik do uchwały nr XXXV/665/09 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 24 listopada 2009 r.
24. *Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2011.
25. **Rawa-Gładych K., Wróblewska M. (2011)**, *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Analiza uwarunkowań. Rolnictwo*, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn.
26. **Regulski A., Zawistowski J. (2011)(red.)**, *Ewaluacja Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020. Raport końcowy*, IBS, Reytech Sp. z o.o., Warszawa (maszynopis).
27. *Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, projekt z 14.12.2010 r.
28. *Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 roku, Monitor Polski, 22 listopada 2012r., poz. 882.
29. **Tomczyk U., Juchniewicz M., Śledź D., Toczyński T., Byczkowska-Ślęzak J. (2011)**, *Perspektywy rozwoju kluczowych sektorów województwa warmińsko-mazurskiego*, Instytut Badań i Analiz Grupa OSB, Olsztyn (maszynopis).
30. *Transport. Wyniki działalności w 2010 r.*, GUS, Warszawa 2011.
31. *World development report 2009. Reshaping Economic Geography*, World Bank 2009.
32. **Wójcik P., Herbst M. (2012)**, *Obszary polaryzacji i dyfuzji rozwoju społeczno-gospodarczego Polsce. Próba delimitacji*, ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
33. **Zaleski J., Kudełko J., Mogiła Z., Poproch A., Tomaszewski P., Zaleska M. (2012)**, *Prognoza trendów rozwojowych województwa warmińsko-mazurskiego – Raport 2.*, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego, Wrocław.